

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

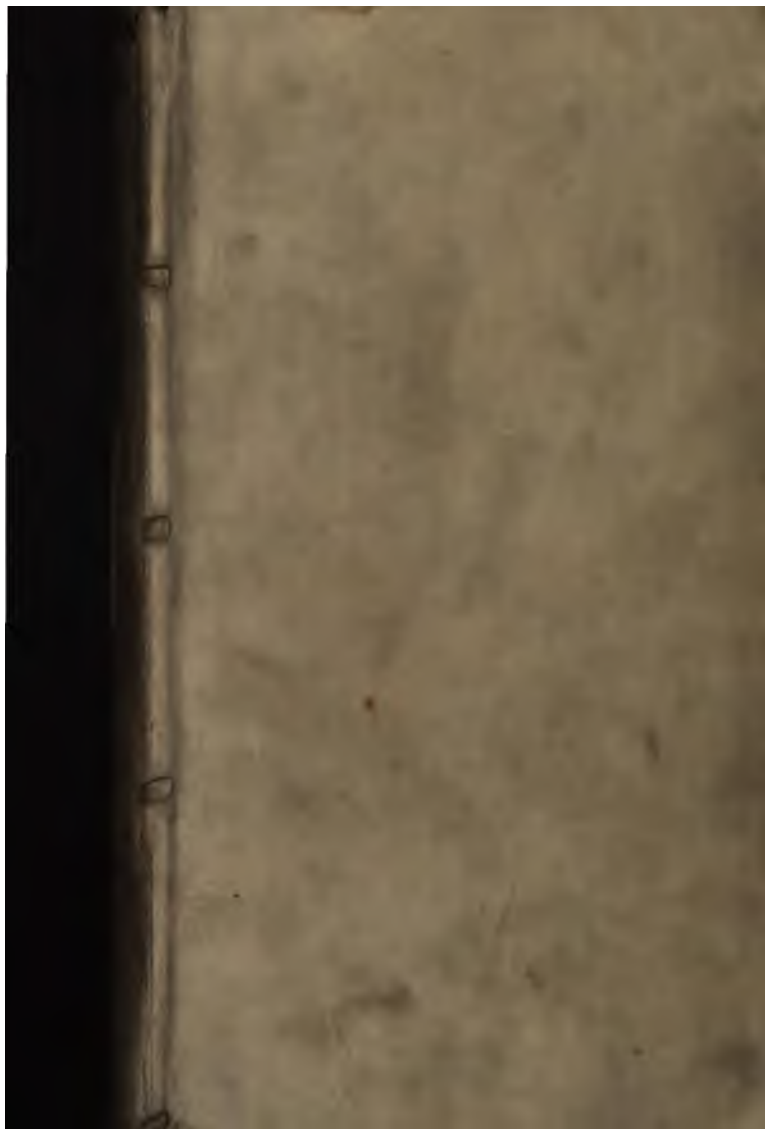
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

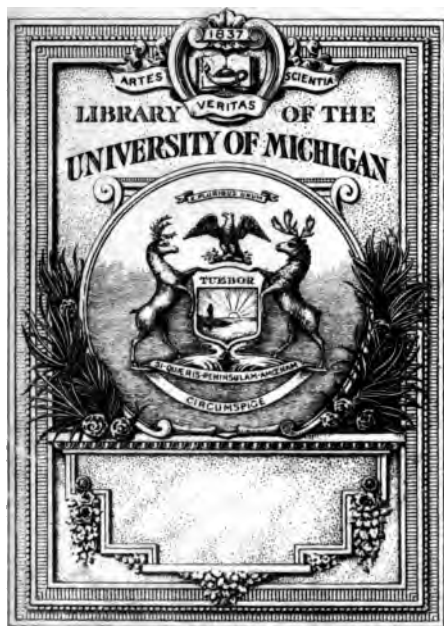
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1

e-g.

Latin
Burgersdijf.
4-27-26
12891
3 vols.

Swedish
Burgersdijf.
4-27-26
12891
3 vols.

Uccidi il tuo re.

A. Dutilleul sculp.

gymnasiorum litterariorum septis, tanquam in barbarie exulantes, silentium rumperent ut de præfenti vel proxima clade sua conquererentur. Interim obtrudebantur jugiter libelli nescio qui, prævio rumore, multò ante & ex composito celebrati, quos civis avidus, vir ac foemina hiantibus oculis devorarent. His scilicet pasti, imò vitiati bellariis, ubique venditare, ad degustandum sese mutuo invitare, alii aliis propinare imprudentibus suas, sic enim isti vocitabant, deliciolas, misera ædepol commenta! in quibus vix quidquam festivum, nihil omnino salubre, ineptiæ quamplurimæ, funestissima morum venena.

Ceterum non dissimulabimus eo rerum articulo apud nos extitisse viros bene multos, genuinæ eruditionis candidos æstimatores, poëseos & elo-

P R Æ F A T I O. v

quentiæ admiratores æquissimos , inconcussa adversùs Antiquitatis contemptores propugnacula , qui cùm Græcâ tum Latinâ litteraturâ innutriti, voce & scriptis id demum pervicerint ut ne sanus ille & antiquus sapor diutiùs hebesceret. Quâ quidem in re non parum videntur adjuviffe recentes Scriptorum optimæ notæ Latinorum editiones quæ , non sine aliqua gratia exceptæ, fatis probant quanto in errore versarentur qui de politicorum litterarum salute à nostratibus desperandum prænuntiarent. Felices illos , si quid de Republica litteraria bene fuerint meriti , aut mereantur qui pervulgandis veterum operibus , tenui gloriâ , non tenui labore , incubuerunt atque etiamnum incumbunt !

Nullus porrò ignorat quanti in-

terfit ut quæ ornatiùs excuduntur, emendatè prodeant, quò naris emunctæ criticis hac potissimùm dote sese ipsa commendent. Est autem illud familiare iis vitium qui auctorem quemlibet è medio arripuerunt, ut eum non admirandum modò, sed divinum etiam hominem præjudicatâ quadam opinione appellent. Nos contra nihil ambitiosius hìc præfabimur de Poëtarum Latinorum príncipe, quippe quem satis celebret consentiens viginti prope sæculorum fama, & ad cuius absolutissimum exemplar tot informata vario genere poëmata, eaque egregia, ad nos pervenerint.

In edendis autem summi vatis carminibus præcipuum ducem secuti sumus optimum atque antiquissimum (mille trecentorum annorum ætatem

P R Æ F A T I O. vij

superat) codicem M. S. Bibliothecæ Mediceo-Laurentianæ, bono publico & commodo typis Mannianis Florentiæ descriptum anno C. N. 1741 : utpote qui animadverterimus viros doctiores hoc minùs ansam errori præbuisse quòd plura ex illo fonte saluberrimo hauserint. Nobis tamen religio fuit ne latum quidem unguem à probatissimis receptisque editionibus recedere, aut aliquid nostro scapello arroganter rescindere quod veterum recentiorumque consensus unanimis consecraverit.

Itaque nec laboris impatientes, nec operâ parci (quæ minima laus est) varias in variis codicibus legendi formulas quam accuratissimè perpendimus, collatis inter se quos undequaque conquisitos parare nobis licuit,

libris editis, ne quid curæ Philologicæ desideraretur. Erat & aliud curandum, ne videlicet dum à mendis vindicare Virgilium tentaremus, novæ de nostro fundo eidem inurerentur maculæ quibus huic nostræ editioni aliquid pretii detraheretur.

Ad uniuscujusque tomi calcem suus variis lectionibus assignatus est ordo: multò quidem plures cœcervari, si libuisset, potuissent: nimirum singulæ vocum translationes aut levioris momenti mutationes: quæ omnia eò valent, ut versus fluat numerosior, vitetur parium litterarum concursus, tollatur minuaturve pronuntiationis asperitas; sed illa in nimium excrevissent numerum, proindeque omittenda duximus.

Gemente autem prælo quantum

P R Æ F A T I O. ix

molestiæ ac fastidii non una res nobis pepererit , facile intelliget quisquis in eadem, quâ nos, palæstra fuerit aliquandiu exercitatus. Verùm nec operæ nec tædii pœnitet , modò propositum affecuti diligentiam nostram nonnihil prodesse possimus studiosis Musarum cultoribus : neque idcirco dubitamus fore nonnullos qui nostram hanc opellam caperato supercilio aspernentur , & ad Philologicos exploratores nos nostraque amandent. Ne isti saltem graventur eximium habere Nicolaum Heinsium è cujus fide non pauca restitimus , cum ille novissimam Virgilio sui editionem ex MSS. triginta contexuerit. Sed Fogginum de Heinsio nostro loquentem audiamus.

Quamobrem laudandus certe est

elegantissimus ille *Musarum Amasius*, ut eum vocat Norisius, (a) & *Poëtarum Latinorum*, ut à Bentleio (b) dicitur, *Sospitator unicus* Nicolaus Heinsius, Danielis filius, qui, uti præsto essent omnibus Vergilii Poëmata optime emendata, non solùm Scriptores rei Grammaticæ, aliosque omnes ex antiquis Latinis in Marone illustrando occupatos, aut qui eum adhibent testem, diligenti ac sedula operâ consuluit, sed etiam triginta ferè MSS. Codices, illumque præcipuè, qui ab eo tanti est habitus, ut diceretur (c): *Codex longe præstantissimus, atque unus instar omnium, qui parem vetustate nullum per Europam universam nunc habet, Codicem,*

(a) Centoph. Pisan. diff. IV. §. 2.

(b) Comment. in Hor. pag. 52.

(c) In Præf.

P R Æ F A T I O. xj

inquam , Florentiæ in Mediceo-Laurentiana Bibliotheca adſervatum , qui totus Romanis litteris eſt ſcriptus , & emendatus fuit atque diſtinctus à Turcio Ruſio Aſterio Aproniano , viro doctiſſimo æquè ac nobiliſſimo , qui una cum Præſidio Conſulatum geſſit an. Chriſti ccccxciv.

Ecce autem Codex ille aureus cujus potiſſimùm ope VERGILII editionem ſuam adornavit Heiſius , & talem fecit , ut poſt illam nemo alius vir doctus adornare novam tentaverit , ſi Pancratium Maſvicius excipias (a) qui tamen eſt faſus ab ea ſe nuſquam reſceſſiſſe , niſi aliquot in locis , quæ Heiſius ,

(a) Vergilius, quem Pancratius Maſvicius Gymnaſii Hagenſis Moderator recensuit , editus eſt à Franciſco Halma Leopardiæ an. 1717. Venetiis reſcuſus eſt an. 1736.

non Medicei Codicis auctoritate fretus, sed conjecturis ductus suis audacter receperat. Si quis post Heinsianam illam editionem *VERGILII Opera* typis imprimenda curavit, illam descripsit; quin etiam doctissimi viri, ut vulgatio fieret, consulto recusam voluerunt non semel, sublatis tantummodo quibusdam levibus maculis quæ Heinsium fugerant, aut nonnullis additis, ab Heinsio prætermisissis, sed à Norisio adnotatis emendationibus, ex ipso laudato antiquissimo Codice Florentino. Itaque *VERGILIUS* ex Nicolai Heinsii recensione editus typis Elzevirianis, Amstelodami anno *M.DCLXXVI.* ibidem iterum impressus est an. *M.DCLXXXVIII.* & cum Commentariis ad usum Delphini à Carolo Ruæo S. J. scriptis an. *M.DCLXXXII.* & curante Cl. Viro

P R Æ F A T I O. xiiij

Petro Burmanno an. M. DCCIV. Porro VERGILIUS iisdem Commentariis illustratus, & contextu juxta laudatam editionem Amstelodamensem emendato, Londini iterum impressus est an. M. DCLXXXV. & an. M. DCCVII. deinde verò Venetiis an. M. DCCXIII. & M. DCCXXXVII. & Parisiis anno M. DCCXIV. Exstat etiam plane insignis Vergilii editio Cantabrigiensis an. M. DCCI. quæ juxta Heinsii recensione, non Elzevirianam tamen illam, sed prout eam descripsit, atque emendavit Emmenessius Lugdunensis Gymnasiarcha, concinnata est. Differtatio quædam critica ad calcem libri apposita, opus, Fabricio teste (a) Henrici Laughtoni Bibliothecæ publicæ Cantabrigiensis Præfecti, inter cetera, quæ de singulari

(a) Bibl. Lat. Lib. 1. Cap. 12.

opera ab Heinsio præstita in Vergilio emendando luculenter disputat, hæc etiam habet: *Hujus editio cum integris Servii, Philargyrii, Pierii, &c. Commentariis prout illam Emme-nessius tom. 3. 1680. representavit, meritò primas tenet. Itaque præstat reliquis hæctenus editis, ut sit aliis Polyclotæi instar canonis, ad quem sive lectionem, sive scripturam exigant quicumque denuò Maroni manus accuratas, oculosque eruditos admoverint; in quo quidem exemplari, nec apex, nec elementum, neque dubius quisvis, aut vexatus exhibetur locus, quem non pensiculate firmaverit, & consignaverit Criticorum vere flos delibatus, & signifer Heinsius, Italia nempe Gallique, & totius insuper Europa perlustratis, & triginta paulominus vett. Codd. Mediceo præsertim*

& Romano præstantissimis omnium diligenter collatis &c.

Itaque contextum Vergilii ex edit. Nic. Heinsii emendatum dedit etiam Jacobus Emmenessius in sua elegantissima Vergilii editione notis variorum locupletata, quæ tribus voluminibus in 8. prodiit an. M.DCLXXX. Lugd. Bat. & Amst. & quam, cum in medio Opere fato raptus esset Emmenessius, Masvicius ejus auditor absolvit. Demum etiam Patavii an. M.DCCXXXVIII. à Josepho Comino Vergilii Opera satis nitide sunt edita contextu juxta Heinsii Elzevirianam editionem emendato, sed habita etiam ratione Amstelodamensis editionis an. M.DCCIV. ubi lectiones Codicis Medicei à Norisio annotatæ, ab Heinsio autem præter-

xvj *EDIT. PRÆFATIO.*

missæ, religioſe sunt reſtitutz. Heinius in Præfatione laudatz editionis Elzevirianæ promiferat plura ſe dicturum de ratione, qua uſus erat in Vergilio emendando, cùm ederet ſuas in hunc Poëtam obſervationes, eas prælo typographo tantum non paratas habere apud ſe prædicans. Tunc fortassis majori etiam cura Vergilii contextum edidiſſet, ſed, neſcio quo fato, deſideratiſſimum opus non comparuit.

Sunt & aliæ Vergilii editiones juxta Heinſianam recenſionem, ſed cùm multo minùs celebrentur, eas referri nihil attinet.

Lutetiz Pariſiorum, XVII. Kal,
Decemb. An. M. DCC. XLIV.

PUBLII VIRGILII

M A R O N I S

V I T A,

INCERTO AUCTORE,

*Quem aliqui Tiberium Claudium
Donatum falsò putant.*

PUBLIUS VIRGILIUS MARO
parentibus modicis fuit, &
præcipuè patre Marone : quem
quidam opificem figulum ; plu-
res , Magi cujusdam viatoris
initio mercenarium , mox ob industriam ge-
nerum tradiderunt : quem cum agricola-

Tomus I,

a

tioni, reique rusticæ, & gregibus præficeret locer, sylvis cœmundis & apibus curandis reculam auxit. Natus est, Cn. Pompeio Magno, & M. Licinio Crasso, primùm Coss. Iduum Octobrium die, in pago qui Andes dicitur, qui est à Mantua non procul. Prægnans mater Maia, cùm somniasset enixam se laureum rami, quem compactum terræ coaluisse, & excrevisse illicò in speciem maturæ arboris, refertæ variis pomis & floribus, cerneret: sequenti luce cum marito rus propinquum petens, ex itinere divertit, atque in subjecta fossa partu levata est. Ferunt infantem, ut fuit editus, nec vagisse, & adedè miti vultu fuisse, ut haud dubiam spem prosperioris genituræ jam tum indicaret. Et accessit aliud præfagium. Siquidem virga populea more regionis in puerperiis eodem statim loco depacta, ita brevi coaluit, ut multò ante sâtas populos adæquarit: quæ arbor Virgiliti ex eo dicta, atque consecrata est, summâ gravidarum & fœtarum religione, suscipientium ibi & solventium vota.

Initia ætatis, id est, usque ad septimum annum, Cremonæ egit: & xvii. anno virilem togam cepit, illis Consulibus iterùm quibus natus erat. Evenitque ut eò ipso die

Lucretius Poëta decederet. Sed Virgilius Cremonâ Mediolanum, & indè paulo post Neapolim transit: ubi cùm litteris & Græcis & Latinis vehementissimam operam dedisset, tandem omni curâ omnique studio indulgit Medicinæ & Mathematicis. Quibus rebus cùm ante alios eruditior peritiorque esset, se in urbem contulit: statimque magistri stabuli equorum Augusti amicitiam nactus, multos variosque morbos incidentes equis curavit. At Augustus in mercedem singulis diebus panes Virgilio, ut uni ex stabulariis, dari iussit. Interea à Crotoniatis pullus equi miræ pulchritudinis Cæsari dono fuit missus, qui omnium iudicio spem portendebat virtutis & celeritatis immensæ. Hunc cùm aspexisset Maro, magistro stabuli dixit, natum esse ex morbofa equa, & nec viribus valiturum, nec celeritate: idque verum fuisse inventum est. Quod cùm magister stabuli Augusto recitasset, duplicari ipsi in mercedem panes iussit. Cùm item ex Hispania Augusto canes dono mitterentur, & parentes eorum dixit Virgilius, & animum celeritatemque futuram. Quo cognito, mandat iterum augmentari Virgilio panes.

Dubitavit Augustus Octavii ne filius esset,

an alterius : idque Maronem aperire p
 arbitratus est , quia canum & equi natu
 parentisque cognorat. Amotis igitur on
 bus arbitris , illum in penitioem partem
 mûs vocat : & solùm rogat , an sciat quis
 esset , & quam ad felicitandos homines
 cultatem haberet. Novi , inquit Maro :
 Cæsarem Augustum : & ferme æquam c
 Diis immortalibus potestatem habere sc
 ut quemvis felicem facias. Eo animo su
 respondit Cæsar , ut si verum pro rogatu
 xeris , beatum te felicemque reddam. U
 nam , ait Maro , interroganti tibi vera
 cere queam ! Tunc Augustus : putant
 me natum Octavio : quidam suspicantur :
 me genitum viro. Maro subridens : faci
 inquit , si impunè licenterque quæ sentio
 qui jubes , id dicam. Affirmat Cæsar jure
 rando , nullum ejus dictum ægrè laturu
 imò nonnisi donatum ab eo discessurum.
 hæc , oculos oculis Augusti infigens Ma
 Facilius , ait , in ceteris animalibus quali
 tes parentum Mathematicis & Philosoph
 cognosci possunt : in homine nequaqu
 possibile est. Sed de te conjecturam hæc
 similem veri , ut quid exercuerit pater tu
 scire possim. Attentè expectabat Augus
 quidnam diceret. At ille : quantum ego n

intelligere possum, pistoris filius es, inquit. Obstupuerat Cæsar, & statim quo id pacto fieri potuerit, animo volvebat. Interrumpens Virgilius: Audi, inquit, quo pacto id conjicio. Cùm quædam enuntiaverim prædixerimque, quæ intelligi, scirique non nisi ab eruditissimis summisque viris potuissent, tu Princeps orbis iterum & iterum panes in mercedem dari jussisti; quod quidem aut pistoris, aut nati pistoris officium erat. Placuit Cæsari facetia. At deinceps, inquit Cæsar, non à pistore, sed à Rege magnanimo dona ferēs. Illumque plurimi fecit, & P^ollioni commendavit.

Corpore & staturâ fuit grandi, aquilino colore, facie rusticanâ, valetudine variâ; nam plerumque ab stomacho & faucibus, ac dolore capitis laborabat: sanguinem etiam sæpius ejecit. Cibi viniq; minimi. Fama est eum libidinis pronioris in pueros fuisse: sed boni ita eum pueros amasse putaverunt, ut Socrates Alcibiadem, & Plato suos pueros. Verùm inter omnes maximè dilexit Ceberem, & Alexandrum, quem secundâ Bucolicorum Eclogâ Alexim appellat, donatum sibi ab Asinio Pollione. Utrumque non ineruditum dimisit: Alexandrum grammaticum, Cebetem verò & Poëtam. Vulgatum est, con-

sueviffe eum cum Plotia Hieria. Sed Asconius Pedianus affirmat, ipsum postea minoribus natu narrare solitum, invitatum quidem se à Vario ad communionem mulieris, verùm se pertinacissimè recusasse. Cetera sanè, vitâ, & ore, & animo, tam probum fuisse constat, ut Neapoli Parthenias vulgò appellaretur: ac si quando Romæ, quò rarissimè commeabat, viseretur, in publico sectantes, demonstrantesque se, subterfugere solitum in proximum tectum. Bona autem cujusdam exulantis offerente Augusto, non sustinuit accipere. Possedit propè centies sestertium ex liberalitatibus amicorum. Habuitque domum Romæ in Exquiliis, juxtà hortos Mæcenatis: quamquam secessu Campaniæ Siciliæque plurimum uteretur. Quæcunque ab Augusto peteret, repulsam nunquam habuit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos jam grandis amisit: ex quibus, patrem oculis captum, & duos fratres germanos, Silonem impubere, Flaccum jam adultum, cujus exitum sub nomine Daphnidis desset. Inter cetera studia, ut suprâ diximus, Medicinæ quoque, ac maximè Mathematicæ operam dedit. Egit & causam unam omninò, nec amplius quàm semel. Sermone tardissimum, ac penè in-

docto similem fuisse, Melissus tradidit.

Pœticam puer adhuc auspicatus, in Basilistam ludi gladiatorii magistrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus, distichon fecit.

*Monte sub hoc lapidum tegitur Basilista sepultus :
Nocte, die, tutum carpe, viator, iter.*

Deindè Catalecton, & Moretum, & Priapeia, & Epigrammata, & Diras, & Culicem, cùm esset annorum quindecim: cujus materia talis est. Pastor fatigatus æstu, cùm sub arbore obdormisset, & serpens ad illum proreperet è palude; Culex provolavit, atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuò Culicem contrivit, & visum Serpentem interemit, ac sepulcrum Culici statuit, & distichon fecit:

*Parve Culex, pecudum custos, tibi tale merenti
Funeris officium, vita promerere, reddis.*

Scriptit etiam, de quâ ambigitur, Ætnam. Et mox cùm res Romanas inchoasset, offensus materiâ & nominum asperitate, ad Bucolica transit: maximè ut Afinium Pollicionem, Alphenum Varum, & Cornelium Gab-

lum celebraret : quia in distributione agrorum qui post Philippensem victoriam veteranis, Triumvirorum jussu, trans Padum dividebantur, indemnem se præstitissent. Deinde Georgica in honorem Mæcenatis edidit : cùm sibi vixdum noto opem tulisset adversus Claudii veterani militis, vel ut alii putant, Arij Centurionis violentiam : à quo in altercatione litis agrariæ parùm abfuit quin occideretur. Novissimè autem Æneidem aggressus est, argumentum varium & multiplex, & quasi amborum Homeri carminum instar : præterea nominibus, ac rebus Græcis Latinisque, commune : & in quo, quod maximè studebat, Romanæ simul urbis & Augusti origo contineretur. Cùm Georgica scriberet, traditur quotidie meditados manè plurimos versus dictare solitus, ac per totum diem retractando ad paucissimos redigere : non absurdè, carmen se ursæ more parere dicens, & lambendo demùm effingere. Æneida prosâ priùs oratione formatam, digestamque in duodecim libros, particulatim componere instituit, ut quidam tradunt. Alii ejus sententiæ sunt ut existiment eum, si diutiùs vixisset, quatuor & viginti libros usque ad Augusti tempora scripturum : atque alia quidem percursum,

Augusti verò gesta diligentissimè executurum : quippè qui dum scriberet , ne quid impetum moraretur , quædam imperfecta reliquit : alia levissimis versibus scripsit , quos per jocosum pro tigillis vel tibicinibus interponi à se dicebat , ad sustinendum opus , donec solidæ columnæ advenirent.

Bucolica triennio , Asinii Pollionis suasu , perfecit. Hic Transpadanam provinciam regebat : cujus favore , cùm veteranis Augusti militibus Cremonensium & Mantuanorum agri distribuèrentur , suos Virgilius non amisit. Factâ enim distributione suos , Claudio seu Ario datos , recuperavit. Hunc Pollionem maximè amavit Maro , & dilectus ab eo magna munera tulit : quippe qui invitatus ad cœnam , captus pulchritudine & diligentia Alexandri Pollionis pueri , eum dono accepit. Hujus Pollionis filium C. Asinium Cornelium Gallum , Oratorem clarum , & Poëtam non mediocrem , miro amore dilexit Virgilius. Is transtulit Euphotionem in Latinum : & libris quatuor amores suos de Cytheride scripsit. Hic primò in amicitia Cæsaris Augusti fuit : postea in suspitionem conjurationis contra illum adductus , occisus est. Verùm usque adèd hunc Gallum Virgilius amarat , ut quartus Geor-

gicorum à medio usque ad finem ejus laudem contineret : quem postea , jubente Augusto , in Aristæi fabulam commutavit.

Georgica septennio Neapoli : Æneida partim in Sicilia , partim in Campania undecim annis confecit. Bucolica eo successu edidit , ut in scena quoque per cantores crebrâ pronuntiatione recitarentur. At cum Cicero quosdam versus audisset , & statim acri judicio intellexisset non communi venâ editos , jussit ab initio totam Eclogam recitari : quam cum accuratè pernotasset , in fine ait , *Magnæ spes altera Romæ* ; quasi ipse linguæ Latinæ spes prima fuisset , & Maro futurus esset secunda. Quæ verba postea Æneidi ipse inseruit.

Georgica , reverso ab Ætiaca victoria Augusto , atque reficiendarum virium causâ Atellæ commoranti , per continuum quadriduum legit : suscipiente Mæcenate legendi vicem , quoties interpellaretur ipse vocis offensione. Pronuntiabat autem maxima cum suavitate , & lenociniis miris. Seneca tradidit , Julium Montanum Poëtam solitum dicere , involaturum se quædam Virgilio , si & vocem posset , & os , & hypocrisim : eisdem enim versus , eo pronuntiante , bene sonare ; sine illo inarescere , quasi mutos.

Æneidos vixdum cœptæ extitit fama , ut
Sext. Propertius non dubitarit sic prædicare.

Cedite Romani Scriptores , cedite Graji :
Nescio quid majus nascitur Iliade.

Augustus verò , cùm jam fortè expedi-
tione Cantabricâ abesset , & supplicibus at-
que minacibus per jocum litteris efflagita-
ret , ut sibi de *Æneide* , ut ipsius verba sunt ,
vel primas carminis hypographas , vel quod-
libet colon mitteret : negavit se facturum
Virgilius. Cui tamen multò post , perfectâ
demùm materiâ , tres omnino libros reci-
tavit : secundum videlicet , quartum , & sex-
tum. Sed hunc præcipuè ob Octaviam : quæ
cùm recitationi interesset , ad illos de filio
suo versus , *tu Marcellus eris* , defecisse fer-
tur : atque ægrè refocillata , dena sestertia
pro singulo versu Virgilio dari iussit. Reci-
tavit & pluribus : sed neque frequenter , &
fermè illa de quibus ambigebat , quo magis
judicium hominum experiretur. Erotem li-
brarium & libertum ejus , exactæ jam se-
nectutis , tradunt referre solitum , quondam
in recitando eum duos dimidiatos versus
complexisse ex tempore : & huic , *Misenum*
Æoliden ; adjecisse , *quo non præstantior*

alter. Item huic, *Ære ciere viros*, simili calore jactatum subjunxisse, *Martemque accendere cantu*: statimque sibi imperasse, ut utrumque volumini adscriberet.

Bucolica Georgicæque emendavit. Anno verò quinquagesimo secundo, ut ultimam manum *Æneidi* imponeret, statuit in Græciam & Asiam secedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, ut in reliqua vita tantum Philosophiæ vacaret. Sed cum aggressus iter, Athenis occurrisset Augusto ab Oriente Romam revertenti, unâ cum Cæsare redire statuit. At cum Megara, vicinum Athenis oppidum, visendi gratiâ peteret, languorem nactus est: quem non intermissa navigatio auxit, ita ut gravior in dies, tandem Brundisium adventarit: ubi diebus paucis obiit, decimo Calend. Octobris, Cn. Plautio, & Q. Lucretio, Coss. Quî cum gravari morbo sese sentiret, scrinia sæpè & magnâ instantiâ petivit, crematurus *Æneida*: quibus negatis, testamento comburi jussit, ut rem inemendatam imperfectamque. Verum Tucca & Varius monuerunt, id Augustum non permissurum. Tunc eidem Vario ac simul Tuccæ scripta sub eâ conditione legavit: ne quid adderent quod à se editum non esset; & versus etiam im-

perfectos, si qui erant, relinquerent. Voluit etiam ejus ossa Neapolim transferri, ubi diu & suavissimè vixerat: ac extremâ valetudine hoc ipse sibi Epitaphium fecit distichon.

*Mantua me genuit, Calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.*

Translata igitur jussu Augusti ejus ossa, prout statuerat, Neapolim fuere: sepultaque viâ Puteolanâ, intrâ lapidem secundum: suoque sepulcro id distichon, quod fecerat, inscriptum est. Heredes fecit ex dimidiâ parte, Valerium Proculum, fratrem ex altero patre: ex quarta Augustum: ex duodecima Mæcenatem; ex reliqua L. Varium, & Plotium Tuccam, qui ejus Æneidem post obitum, prout petiverat, jussu Cesaris emendaverunt. Nam nullius omninò sententiâ crematu Æneis digna visâ fuit: de quâ re Sulpitii Carthaginensis extant hujusmodi versus.

*Jusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygiæ quæ cecinere duces:
Tucca vetat, Variusque simul: tu, maxime Cesar,
Non finis, & Latine Consulis historia.*

xiv PUBLII VIRGILII

*Infelix gemino cecidit prope Pergamus igni ,
Et pene est alio Troja cremata rogo.*

Extant & Augusti de ipsa eadem re ver-
sus plures & clarissimi , quorum initium est.

*Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas ? Ergo ibis in ignes ,
Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis ?*

Et paulò post ,

*Sed legum servanda fides : suprema voluntas
Quod mandat , fierique jubet , parere necesse est.
Frangatur potiùs legum veneranda potestas ,
Quàm tot congestos noctesque diesque labores
Hauferit una dies. Et ea quæ sequuntur.*

Nil igitur auctore Augusto Varius addi-
dit , quod & Maro præceperat : sed summa-
tim emendavit : ut qui versus etiam imper-
fectos , si qui erant , reliquerit. Hos multi
mox supplere conati , non perinde value-
runt ; ob difficultatem , quod omnia ferè
apud eum hemistichia , præter illud , *Quem
sibi jam Troja peperit* , sensum videntur
habere perfectum. Nisus grammaticus au-
disse se à senioribus dicebat , Varium duo-

rum librorum ordinem commutasse ; & qui tum secundus erat , in tertium locum transfulisse : etiam primi libri correxisse principium , his demptis versibus ;

*Ille ego qui quondam gracili modulatus avena
Carmen ; Et egressus sylvis , vicina coëgi
Ut quævis avido parens arva colono ;
Gratum opus agricolis : at nunc horrentia Martis
Arma , virumque cano.*

Obtrectatores Virgilio nunquam defuerunt , nam nec Homero quidem. Prolatis Bucolicis , innominatus quidam rescripsit Antibucolica , duas modò Eclogas , sed insulsiſſimè *παροδίας* , quarum prioris initium est :

Tityre , si toga calda tibi est , quo segmine sagi ?

Sequentis :

*Dic mihi Damæta , cujus pecus ? Anne Latinum ?
Non , verùm Ægonis : nostri sic rure loquuntur ,*

Alius , recitante eo ex Georgicis , *Nudus ara , sere nudus : subjecit , habebis frigora , febrem.*

Est & adversus Æneida liber Carbili Pic-
toris, titulo Æneidomastix. M. Vipranus
eum à Mæcenate suppositum, appellabat no-
vx κακοζήλιος repertorem: dicebatque neque
tumidum esse, neque exilem; sed commu-
nibus verbis opus illud confecisse. Heren-
nius vitia ejus tantum contraxit; Perilius
Fauftinus furta. Sunt & Q. Octavii Aviti
volumina, quibus annotatur, quos, & un-
dè versus transtulerit. Asconius Pedianus,
libro quem contra obtrectatores Virgiliti
scripsit, pauca admodum ei objecta propo-
nit: & potissimum quòd non rectè historiam
contexuit, & quòd pleraque ab Homero
sumpsit. Sed hoc crimen sic defendere assue-
tum ait: Cur non illi quoque eadem furta
tentarent? verum intellecturos, facilius esse
Herculi clavam, quàm Homero versum
furripere. Et tamen destinasse secedere, ut
omnia ad fatietatem malevolorum decide-
ret. Refert etiam Pedianus, benignum,
cultoremque omnium bonorum, atque eru-
ditorum fuisse: & usque adèd invidiæ exper-
tem, ut si quid eruditè dictum inspiceret
alterius, non minùs gauderet ac si suum
fuisset: neminem vituperare: laudare bo-
nos: eà humanitate esse, ut nisi perversus
maximè, quisque illum non diligeret mo-
dò,

dò , sed amaret. Nihil proprii habere videbatur. Ejus bibliotheca non minùs aliis doctis patebat, ac sibi: illudque Euripidis antiquum sæpè usurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινὰ, *communìa esse amicorum omnia*. Quare cozvos omnes Poëtas ita adjunctos habuit, ut cùm inter se plurimùm invidiã arderent, illum unã omnes colerent, Varius, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius. Anser verò, quoniam Antonii partes secutus est, illum non observasse dicitur. Cornificius ob perversam naturam illum non tulit. Gloriæ verò adedò contemptor fuit, ut cùm quidam versus quosdam sibi adscriberent, eãque de re docti haberentur, non modò ægrè non ferebat, imò voluptuosum id sibi erat. Cùm enim distichon, quod laudem felicitatemque Augusti continebat, fecisset, valvisque non nominato auctore infixisset, id erat ejusmodi;

*Nocte pluit totã, redeunt spectacula manè:
Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.*

Diu quæritans Augustus, cujusnam hĩ versus essent, eorum auctorem non inveniebat. Bathyllus verò, Poëta quidem mediocris, tacentibus aliis, sibi adscripsit. Quam-

obrem donatus honoratusque à Cæsare fuit. Quod æquo animo non ferens Virgilius, iisdem valvis affixit quater hoc principium, *Sic vos non vobis*. Postulabat Augustus ut hi versus complerentur. Quod cum frustra aliqui conati essent, Virgilius præposito disticho sic subjunxit;

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Sic vos non vobis nidificatis aves.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Quo cognito aliquandiu Bathyllus Romæ fabula fuit, Maro verò exaltatior. Cum is aliquando Ennium in manu haberet, rogareturque quidnam faceret: respondit, se aurum colligere de stercore Enni: habet enim Poëta ille egregias sententias sub verbis non multum ornatis. Interroganti Augusto quo pacto feliciter civitas gubernaretur: si, inquit, prudentiores temonem tenuerint, & boni malis præponantur: itaque optimi suos habeant honores, nulli tamen aliorum iniusti quicquam fiat. At Mæcenas: quid inquit, Virgili, satietatem homini non affert? Omnium rerum, respondit, aut similitudo

aut multitudo stomachum facit, præter intelligere. Idem interrogavit quo pacto quis altam felicemque fortunam suam servare posset. Cui Maro: si quantum honore ac divitiis aliis præstantior sit, tantò liberalitate & justitiâ alios superare nitatur. Solitus erat dicere, nullam virtutem commodiorem homini esse patientiâ: ac nullam asperam adedè esse fortunam, quàm prudenter patiendo vir fortis non vincat. Quam sententiam in quinto Æneidos inseruit.

*Nate Dea, quò fata trahunt, retrahuntque sequamur:
Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.*

Cùm quidam ejus amicus Cornificiù in eum maledicta & inimicitias sibi narret: Quam putas, inquit, esse hujusce malevolentiz causam? nam neque unquam Cornificium offendi, & eum amo. An, inquit, Hesiodi sententiz non meministi, ubi ait, architectum architecto invidere, & poetam poetæ? De malis, inquit, Græcus ille intellexit: nam boni eruditiores amant. Sed magna cum mea laude & gloria vindictam in manu habeo. Majore enim curâ virtuti intendam: atque quò elegantior ego fiam, eò vehementiùs invidiâ rumpetur.

Erat Augustó familiaris Filistus quidam, Orator, & poësin mediocriter doctus, cui multiplex variumque ingenium erat: quique omnium omnia dicta reprehendere conabatur, non ut verum dignosceret, quod Socrates facere consuevit, sed ut eruditior videretur. Hic Virgilium, ubicunque convenire dabatur, maledictis salibusque vexabat. Quare ille sæpe aut tacibundus discedebat, aut suffusus pudore tacebat. Verùm cum Augustó audiente elinguem illum diceret, & causam etiam suam, si linguam haberet, defendere nequire: Tace, inquit rabula. Nam hæc mea taciturnitas defensorum causarum mearum Augustum fecit, & Mæcenatem: & eâ tubâ, cum volo, loquor, quæ ubique & diutissimè audietur. Tur loquacitate non modò aures hominum, sed muros rumpis. Augustus verò Filistum gravi vultu increpavit. Tunc Maro: si tempus Cæsar, inquit, tacendi hic sciret, rarò loqueretur. Tacendum enim semper est; nisi cum taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis profit. Nam qui contendit, & an contentionis finis utilis sit non novit, stultis illum annumerandum sapientes putant. Posteaquam Augustus summâ rerum omnium potitus est, venit in mentem an conduceret

tyrannidem omittere , & omnem potestatem annuis Consulibus , & Senatui Remp. reddere. In quâ re diversæ sententiæ consultos habuit Mæcenatem & Agrippam. Agrippæ enim , utile sibi fore , etiam si honestum non esset , relinquere tyrannidem , longâ oratione contendit : quod Mæcenas dehortari magnopere conabatur. Quare Augusti animus & hinc ferebatur & illinc. Erant enim diversæ sententiæ variis rationibus firmatæ. Rogavit igitur Maronem , an conferrat privato homini se in suâ Rep. tyrannum facere. Tum ille : Omnibus fermè , inquit , Rempublicam aucupantibus molesta ipsâ tyrannis fuit & civibus : quia necesse erat , propter odia subditorum aut eorum injustitiam , in magna suspitione magnoque timore vivere : sed si cives justum aliquem scirent , quem amarent plurimùm ; civitati id utile esset , si in eo uno omnis potestas foret. Quare si justitiam , quod modò facis , omnibus in futurum , nullâ hominum factâ compositione , distribues : dominari te , & tibi conducet , & orbi. Benevolentiam enim omnium ita habes , ut Deum te & adorent & credant. Ejus sententiam secutus Cæsar , principatum tenuit. Audivit à Syrone præcepta Epicuri , cujus doctrinæ socium habuit

Varum: Quamvis diversorum Philosophorum opiniones libris suis inferuisse, de animo maximè videatur; ipse tamen fuit Academicus. Nam Platonis sententias omnibus aliis prætulit.

Hanc præstantissimi Poëtæ vitam, quòd antiquissima sit, non omisi: quod tamen, & scateat erroribus, & aliis ferè omnibus locum errandi præbuerit, idè non esse absque censurâ exponendam existimavi. Quamobrem vitam aliam digessi per annos urbis & Consules, quos cum annis Augusti Virgillique contuli: ut ex eâ comparatione series operum rerumque veritas certius innotesceret. Ita Ruzus.

P. VIR. MARONIS
HISTORIA

DESCRIPTA PER CONSULES,

A CAROLO RUÆO S. J.

Annus U. C. 684. Virgilii I.

CN. POMPEIUS MAGNUS I.
M. LICINIUS CRASSUS I.

UBLIUS VIRGILIUS MARO
nascitur in Pago, cui nomen
Andes, qui ter mille passibus
Mantuâ distat; Idibus Octobris,
qui dies est illius mensis deci-
mus quintus. Ita vitæ scriptor. Ita Phlegon

apud Photium: Οὐιργίλιος Μάρων ὁ ποιητὴς ἐγενήθη τοῦτου τῷ ἔτους ἐπὶ τοῖς Οκτωβρίαις: *Virgilius Maro Poëta natus est hoc ipso anno, Idibus Octobris.* Ita Martialis Epigr. libr. 12. 68. *Octobres Maro consecravit Idus.* Patrem habuit, ex Pseudo-Donato, Maronem; ex Probo, Virgilium: matrem, Maiam. Pater, ex Servio, civis Mantuanus fuit; ex Probo rusticus; ex aliis, opifex figulus; ex Pseudo-Donato, mercenarius, à focero Maio gregibus curandis & rei rusticæ præfectus.

Majum illum, avum Virgilii, exemplaria vitæ omnia *Magum* vocant. At cum ejus filia, Virgilii mater, juxta omnes *Maiia* dicta sit: omninò Maiæ pater fuit Majus, non Magus: indèque ortum existimo, ut Virgilius magicis artibus imbutus fuisse creditus sit ab Elinando monacho, aliisque sequioris sæculi scriptoribus: quòd & Eclogâ septimâ magica quædam sacra descripsisset, & peritus esset multarum artium, & præcipuè avum habuisse *Magum* diceretur.

Virgilius, an *Vergilius* appellandus sit, magna fuit superiore sæculo controversia. Stabat Angelus Politianus pro Vergilio; pro Virgilio Pierius. Certè neque multitudo veterum lapidum ac monumentorum, quæ
Vergilium

Vergilium præferunt , quicquam evincit ; cum alia etiam complura Virgilium habeant : nec Græca Suidæ scriptio , *Ὀυίργιλιος* cum Stephanus scribat in dictione *Mansua* , *Βιργίλιος* : nec etymon nominis à *Vere* aut *Vergiliis* stellis ; cum alii deducant à *virga* laurea , quam prægnans mater in somnis vidit ; alii à *virga* populea , quæ post ejus ortum more gentis humi defixa est ; alii à *virginali* verecundia , propter quam Neapoli *Parthenias* appellatus est , à *παρθένος* , *virgo*. Ego cum Pieriø existimo , facilem aliquando & promiscuam fuisse commutationem elementorum *e* & *i*. Sic , teste Quintiliano , dicebatur apud veteres *Deana* , pro *Diana* , *Menerva* pro *Minerva* , *leber* & *magester* , pro *liber* & *magister*. Sic reperitur adhuc in quibusdam codicibus *Verginius* , pro *Virginus*. Sic etiam scribi potuit *Vergilius* , pro *Virgilius*. Sed in iis omnibus littera *i* denique prævaluit.

Nec mihi videtur *Virgili* nomen aliunde acceptum , quàm à patre. Si enim fuit cognomen à *virga* aut *vere* , certè non secundo loco , sed tertio , quæ cognominis sedes est , appellandus fuit , P. MARO VIRGILIUS. Neque movet me , quod in quibusdam veteribus libris , *Parthenias* cognomen secundo ferat loco , hoc nimi-

xxvj PUBLII VIRGILII

rum ordine, P. PARTHENIATIS VIR-
EILII MARONIS LIBER: id enim ex
scriptorum inscitia contra morem Romanum
factum esse manifestum est.

Annus U. C. 691. Augusti 1. Virgilii 8.

M. TULLIUS CICERO.

C. ANTONIUS.

Nascitur Octavius, qui deinde Au-
gustus appellatus est, 9. Kal. Octob.
id est 23. Septemb. Patre C. Octavio; ma-
tre Attiâ, M. Attii Balbi & Juliz illius fi-
liâ, quæ Julii Cæsaris soror fuit. Quare
Octavius fuit Cæsaris sororis nepos, non ex
sorore nepos, ut malè quidam scripserunt.

Annus U. C. 696. Augusti 6. Virgilii 13.

L. CALPURNIUS PISO.

A. GABINIUS.

VIRGILIUS *Cremonæ studiis erudi-*
tur. Ita Hieronymus in Eusebii chro-
nico. Aliter tamen vitæ scriptor: *Inisita æta-*
ris, id est, usque ad septimum annum Cre-
monæ egit. Quæ verba sic emendat Scaliger
in Eusebium; *usque ad sedecimum annum:*
quo ferè anno Mediolanum concessit. Stu-
dia autem illius fuere Græci præcipuè ser-

monis, tum medicinæ & mathematicarum disciplinarum: Philosophiæ quoque sub Syrone Epicureo, & juxta Jos. Scaligerum sub Catio etiam Insubri, ejusdem sectæ Philosopho, qui Mediolani natus erat. Et in eo quidem studio socium habuit Varum illum, cujus gratia sextam Eclogam deinde scripsit, Epicuræ philosophiæ placita de rerum origine continentem. De Syrone dicemus in illius Eclogæ argumento: de Varo in eadem Ecloga, v. 7.

Poësim in primis dicitur auspiciatus adhuc puer: & *Cirim*, *Ætnam*, *Culicem*, *Moresum*, *Copam*, *Diras*, *Catalecton*, *Epigrammata*, *Priapeia* junior scripsisse. At Jos. Scaliger, & post eum docti ferè omnes *Ætnam* Cornelio Severo adjudicant: *Moretum*, Auli Septimii Severi esse idem suspicatur: *Diras*, quin à Valerio Catone scriptæ sint, ne dubitari quidem patitur: *Copam* Virgilio tribuit Priscianus, sed reclamante Scaligero: *Priapeia*, obscœnissimam Epigrammatum farraginem, ex Ovidii, Catulli, Petroniique sæcibus collecta esse manifestum est. In *Catalectis* & *Epigrammatis*, ut multa sunt indigna Virgilio, propter maledicos & inverecondos sales; ita paucula quædam eodem adolescente dig-

na possunt videri. De *Ciri & Culice* major est controversia.

Ac Virgilii quidem esse hoc utrumque opusculum suaserunt multis versus utriusque complures aspersi, qui in *Georgicis & Æneide*, aut iidem omninò, aut paulò accuratius limati reperiuntur. Non esse autem, mihi persuadet stylus enervis ac vagus, obscura sententia, numeri dissoluti: prorsus ut qui tam sordidè humilis fuit, non videatur potuisse unquam ad perspicuam illam *Bucolicorum lenitatem*, multò minùs ad splendidam *Æneidos majestatem* assurgere. Bene quidem Scaliger falsum demonstrat, id quod in vita Virgilii legitur, scripsisse *Culicem*, quicumque tandem *culex* ille sit, annos quindecim natum. Quippe *Statius* in *Genethliaco Lucani*, *Sylv. l. 2. v. 74.* testatur *Lucanum scripsisse Pharsaliam, ante annos Culicis Maroniani.* At *Lucanus* post multa opera ultimam condidit *Pharsaliam*, eamque magna ex parte inemendatam reliquit, anno quo mortuus est ætatis vigesimo septimo. Adde ego *Culicem* hunc, quem habemus, *Octavio* dicatum esse. At *Octavius* tum, cum numerabat *Virgilius* annum decimum quintum, ipse tantum octavum attigerat: quâ ætate, nec

ipsi poemata dicari, nec ea dici de ipso potuerunt; *At tu, cui meritis oritur fiducia tantis*; aut ut habent codices alii, *At tu cui meritis oritur fiducia castris, Octavi venerande*. Igitur scriptum fuisse Culicem probabile est, cum Octavius aliquo in nomine cepit esse: circa id temporis, quo donatus à Julio Cæsare militaribus donis, eum in Hispaniensi castra secutus est, anno U. C. circiter 709. Octavii 19. Virgilio 26. Quod quis credat? Virgilium ab illa Culicis exilitate ita repente convaluisse, ut anno post tertio quartove Bucolica scribere tam æquabili & vivido & puro nitore inceperit. His adducor ut putem, insulsum illum Culicem, quem habemus præ manibus, ab inepto aliquo posteriorum ætatum scriptore fictum esse: qui, cum apud veteres laudari passim videret juvenilem Maronis Culicem, amissum illum vitio temporum restituere per ludum aut per summam audaciam voluerit, quomodo deinceps à levissimis scriptoribus multa malitiosè conficta sunt, ut Cornelii Galli Elegiæ, & nuper Petronii fragmentum.

Idem esto de *Ciri* iudicium, quam Ovidii tempore posteriorem esse indicat Scyllæ, patris & patriæ ruinam meditantis, cum

nutrice colloquium ; locus omninò exaratus ad similitudinem illius colloquii, quod habet Myrrha, patris amore infaniens, cum nutrice item sua, Metam. l. 9. Nec abstinet Scyllæ nutrix ab exemplo ipsius Myrrhæ proferendo : ut planè existimem fistorem illum Virgilianæ Ciris ad Myrrham Ovidianam inter scribendum oculos intendisse. Non est igitur audiendus Scaliger, cùm Cirim illam ipsam ultimum esse statuit opus Virgilii, etiam Æneide posterius : quanquam enim fasum est feliciore venâ, quàm Culex, tamen jacent in eo multa, multa horrent, nitent quàm paucissima : nec à Virgilio senescente, & æquo rerum suarum æstimatore scribi tantillo in pœmatio potuit ; *Accipe dona meo multum vigilans labore*, nec Virgilium juvenem, & Bucolica, Georgica, Æneida meditantem, tantum rei poëticæ jam tum cœperat tædium, ut in hoc tam levi opere desinere non dubitaret : *In quo jure meas utinam requiescere Musas, & leviter blandum liceas deponere morem.* Nec juvenis itaque, nec senex Virgilius Cirim scripsit.

Annus U. C. 699. Augusti 9. Virgilii 16.

CN. POMPEIUS MAGNUS II.

M. LICINIUS CRASSUS II.

Virilem togam sumpſiſſe dicitur Virgilius apud Pſeudo-Donatum, anno ætatis 17. iſſdem illis Conſulibus, quibus natus erat. Idipſum agnoſcit Scaliger, ſed minùs conſideratè. Neque enim ab Idibus Octobribus primi Pompeiani Conſulatus, ad Idus Octobres ſecundi, completos annos reperio plures quàm quindecim. Si ergo Virgilius toga virili donatus eſt Pompeio & Craſſo ſecundum Coſſ. id anno Virgilii aut decimo quinto completo, aut decimo ſexto ineunte contigit. Sin ad uſque decimum ſeptimum ineuntem recedendum eſt, annus iſ fuit U. C. 700. Conſules, L. Domitius Ænobardus, & Ap. Claudius Pulcher. Si denique decimus ſeptimus completus requiritur, annus fuit U. C. 701. Conſules, Cn. Domitius Calvinus, & M. Valerius Meſſalla; quem annum conſignat his verbis Hieronymus in Eufebio: *Virgilius ſumpta toga Mediolanum tranſgreditur.*

Et verò, eſſi Romano jure pueritia anno 17. finiretur, tumque ſumeretur toga pura ſeu virilis: tamen pro arbitrio tempus illud

aliquando immutatum reperimus. Augustus ex Suetonio togam sumpsit anno 16. Caligula, ex eodem, anno 20. M. Antonius philosophus, ex Julio Capitolino, anno 15.

Annus U. C. 708. Augusti 18. Virgilii 25.

C. JULIUS CÆSAR III.

M. ÆMILIUS LEPIDUS I.

Julius Cæsar mense Octobri quater triumphat, de Gallia, de Asia, de Ægypto, de Africa. Octavius, sororis ejus nepos, *militaribus donis triumpho Cesaris Africano donatus est, quanquam expers belli propter aetatem.* Suetonius in Augusto, 8.

Annus U. C. 709. Augusti 19. Virgilii 26.

C. JULIUS CÆSAR IV. solus.

Cæsar proficiscitur in Hispanias adversus Pompeii magni liberos. Octavius *vix dum firmus à gravi valetudine, per infestas hostibus vias, paucissimis comitibus, naufragio etiam factò, avunculum subsecutus magnopere demeruit.* Suetonius ibid. Cæsar redux sub initium Octobris triumphat quintum de Hispaniis.

MARONIS HISTORIA. xxxiiij

Annus U. C. 710. Augusti 20. Virgilii 27.

C. JULIUS CÆSAR V.

M. ANTONIUS.

Cæsar expeditionem destinans in Parthos, Octavium præmittit Apolloniam. Ibi ille, dum studiis vacat, audit Cæsarem in Senatu occisum esse Idibus Martiis, se ab eo in nomen & familiam adoptatum. Romam rediit: sed adversante M. Antonio Consule, adjungit se optimatibus, quos ei inensos sciebat.

Annus U. C. 711. Augusti 21. Virgilii 28.

C. VIBIUS PANS A.

A. HIRTIUS.

Octavius mittitur cum Consulibus adversus M. Antonium, qui Decimum Brutum Mutinæ obsessum tenebat. Solvitur obsidio: Consules tamen bello pereunt. Fit agrorum aliqua inter milites divisio per Decemviros, in quibus erat Cicero. Octavius armatâ manu Romam ingressus, Consulatum mortuo Pansâ tunc vacuum, ab invito Senatu extorquet 14. Kal. Septemb. seu 19. Augusti, ante annum ætatis vigesimum expletum. Inito Consulatu statim in nomen & bona Cæsaris lege transit, vocatusque est

deinceps ab omnibus, Dione teste l. 46. C. JULIUS CÆSAR OCTAVIANUS. Paulò post, nempe 27. Novembris, ipse, ac M. Antonius, & M. Æmilius Lepidus, Triumviros se Reipublicæ constituendæ in quinquennium renuntiant; magistratus absque Senatûs & populi consilio designant in idem tempus, proscriptionem inimicorum suorum indicunt, quâ Cicero 7. Decembris occisus est.

Hinc erroris arguuntur, qui volunt Eclogam Virgilii sextam Romæ auditam à Cicerone fuisse in theatro, cum à Cytheride miima cantaretur: eundemque Romanæ eloquentiæ principem, ad suam & novi Poëtæ laudem exclamasse: *Magnæ spes altera Romæ*: quæ verba deinceps Virgilius in Æneida retulerit. Tum enim, cum Cicero occisus est, Eclogas scribere nondum Virgilius cœperat: necdum venerat Romam, sed adhuc, aut Mediolani, aut in rure suo versabatur, ut mox deinde ostendemus.

Annus U. C. 712. Augusti 22. Virgilii 29.

L. MUNATIUS PLANCUS.

M. ÆMILIUS LEPIDUS II.

K Alendis Januariis Triumviri inter ceteros Julio Cæsari habitos honores, sacellum ipsi dedicant in foro, ejus simulacrum ludis Circensibus cum Veneris simulacro circumferendum decernunt. Hinc Octavianus se *Divi filium* appellavit. Circa Novembrem pugnatur ad Philippos in Macedonia, pereuntque Cassius & Brutus, duobus præliis mensis ferè unius intervallo disfitis, ex Plutarcho. M. Antonius abit in Asiam: Octavianus in Italiam redit, ut agros suis Antonianisque veteranis dividat.

Annus U. C. 713. Augusti 23. Virgilii 30.

L. ANTONIUS.

P. SERVILIUS ISAURICUS.

F It agrorum divisio, ex optimis quibusque urbibus Italiæ, ejectis per vim dominis, non iis tantùm qui contra Triumviros steterant, sed etiam aliis, ut habent Appianus & Dio. Fulvia M. Antonii uxor, & Lucius Antonius Consul Marci frater, cùm divisionis illius administrationem & gratiam apud milites derivare ad se non potuissent,

veterum possessorum querelis in speciem commoti, bellum in Octavianum suscitant. Asinius Pollio, M. Antonii singularis amicus, Galliam Cisalpinam interim copiis tenet, & Alpium transitum Octaviani legionibus intercludit, ut constat ex Appiani lib. 5. Idem Lucio Perusis obsessio supplicias ferre frustra conatus, sub anni sequentis initium dedita Perusia, cum septem legionibus Venetiam, in qua regione Mantua est, in potestate Antonii diu retinet, ut testatur Velleius.

Atque hæc illa est Agraria largitio, quæ Virgilius Andino patrimonio suo multatus est. Neque enim est, cur Corradus calamitatem illam accidisse Poëtæ suspicetur decemvirali illa divisione, quæ Mutinense bellum secuta est, & cui intererat Cicero: tum enim levis erat, ac ferè nulla Romæ Octaviani auctoritas, ut optimates & ipse Cicero de eo occidendo cogitarent. Quare Virgilius dicere tum de illo non potuit id Ecl. 1. *Deus nobis hæc otia fecit: neque istud: Hic illum vidi juvenem, Melibæe, quotannis bis senos cui nostra dies altaria fumant.* Potuit verò hæc Philippenfi divisione, cum se jam Octavianus *Divi Julii* filium appelleret, summæque polleret triumviratûs au-

toritate. Multò minùs ferendi Probus & Pomponius Sabinus, qui id in Actiacam divisionem rejiciunt, & annum U. C. 723. Cùm enim è plerisque omnibus Virgilianæ vitæ Scriptoribus certum sit, Bucolica triennio esse perfecta; certum item, ut mox demonstrabitur, Eclogam quartam anno U. C. 714. Pollione Consule, esse editam: certum id quoque habendum est, spatium illud triennii circa Consulatum Pollionis omninò esse numerandum. Adde quod idem ipse Pomponius Virgilium dicat edidisse Bucolica anno ætatis 23. aut 24. Probus & Pedianus, anno 28. Servius, anno 29. Atqui divisionis Actiæ tempore annos numerabat plenos atque integros novem ac triginta: quod incuriam Scriptorum ejusmodi manifestam facit.

Igitur sic statuo: Virgilium Asinio Pollioni, tum in Gallia Cisalpina & Venetia, cujus pars est ager Mantuanus, cum imperio versanti, sive per Varum quocum philosophiæ studuerat, sive per Cornelium Gallum, sive per seipsum innotuisse: per Pollionem commendatum esse Mæcenati, per hunc ad Octaviani gratiam irrepsisse. Quanquam enim tunc diversarum erant partium Mæcenæ & Pollio, similitudo tamen studiorum

xxxvii] PUBLII VIRGILII

& æqua probitatis fama sic utrumque sociabat, ut anno proximè sequente administri Brundusinae pacis unà adhibiti sint. Certè Pollionis in Virgilium priora fuisse merita, Mæcenatis potiora, vel ea res probat quod prior à Virgilio gratia Pollioni, major Mæcenati relata sit: Ecloga unica mox in illius honorem edita, Georgicis deinde libris quatuor hujus nomine nuncupatis.

Fretus eâ commendatione Virgilius, agros ut reciperet suos, Romam sub anni hujus initia primùm venit. Quidni enim Virgilio de se fides habeatur? At Eclogâ primâ sub Tityri persona testatur, sibi ante amissos agros Romam ignotam fuisse. *Urbem quam dicunt Romam, Melibœe, putavi stultus ego huic nostræ similem, &c.* se libertatis obtinendæ gratiâ eò profectum: *Ecquæ tanta fuit Romam tibi causa videndi? Libertas, &c.*

Eam ob rem inter fabulas puto quicquid habet vitæ Scriptor de ejus ad Octaviani gratiam aditu: quòd magistro stabuli çarus primùm fuerit: quòd panes eidem, ut uni è stabulariis in singulos dies dati: quòd Octavianus, de genere ac patre suo aliquando sollicitus, consuluerit eâ de re stabularium Maronem; ejusque operâ speraverit patrem se posse suum certò intelli-

gere, quia is de canum equorumque genere ac parentibus scitè interdum respondebat. Fuerit enimverò Maroni singularis illa, quam reipsa fuisse libri Georgici declarant, rei veterinariæ peritia; fuerint hæc omnia quæ narrantur temporum rationi accommoda, ut minimè sunt, quis tantum Octaviani fuisse stuporem credat, ut veterinariæ medicinæ eam esse vim sibi persuaderet; aut tantam Romani moris inscitiam, ut se *Regem magnanimum* appellaret? Aut ipsi Virgilio tantum futurorum eventuum notitiam, ut Octavianum *Augusti* nomine appellaret, ante annos minimum quatuordecim, quàm esset honorifica illa appellatio ejus in gratiam instituta. Quid? Jocus ipse quàm infusus! Pistoris filium sibi Octavianum videri, quòd panes liberaliter erogaret. Cui fabulæ locum puto præbuisse quod apud Suetonium legitur: Antonium Octaviano inter cetera probra solitum objicere, quod proavum haberet pistorem.

Hoc itaque anno scripta est Ecloga prima quâ Poeta suam in agro recuperando felicitatem sub Tityri nomine repræsentat. Proinde exorsus est Bucolica, cum annum decurreret nonum ac vigesimum; necdum Idus Octobres attingisset, quo tempore tri-

gesimum erat ingressurus. Statimque Romam profectus Mantuam, novosque possessores conatus ex agro ejicere, Arium nempe Centurionem, aut primipilarem Milienum Toronem, aut veteranum Claudium: ab eo, quisquis fuerit, malè habitus, ægrè vitæ suæ consuluit, Mincio natatu trajecto. Romam regressus, ut vim novo Octaviani edicto reprimeret: Eclogam, quæ ordine nona legitur, obtulisse videtur Varo, apud Octavianum gratiose, quasi libellum supplicem indicemque calamitatis; eamque, ut res urgebat, subitario impetu è variis carminum, quæ meditabatur, fragmentis concinasse: quod legenti persuasum fore facile confido.

Annus U. C. 714. Augusti 24. Virgilii 31.

CN. DOMITIUS CALVINUS.

C. ASINIUS POLLIO.

Octavianus Lucium Antonium urbemque Perusiam deditione accepit. Marcus in Italiam veniens, maximo belli metu facto, Brundusii pacem cum Octaviano componit; administris, ex parte Octaviani, Mæcenate; ex parte Marci, Pollione. Octavia soror Octaviani, mortuo Marcello priore viro, Marco Antonio conjux datur. Re-
deunt

deunt Romam Triumviri : sed Sexto Pompeio Magni filio mare Siculum infestis navibus obtinente , fames in urbe sæviens urbem in Triumviros concitat. Octavianus & Antonius , à plebe tantùm non laniati , de pace cum S. Pompeio conveniunt ad Puteolos , in litore Campaniæ. Ita compositis rebus , lætitia communis & rerum omnium copia in urbem redit. Decedunt è Magistratu Consules , Calvinus & Pollio , in paucos qui supererant anni hujus dies , more illorum temporum. Antonius exercitûs sui partem , ut per hyemem exerceret , mittit adversus Parthinos , gentem Illyricam , & olim Bruti Cassique studiosam , expeditionemque Pollioni suo committit , ut colligitur ex eius triumpho de Parthis , anno proximo consequente.

Virgilius , cùm filius Pollioni natus esset , ejus genethliacon canit Eclogâ quartâ , antequam Pollio Magistratum abdicasset , nam v. 11. *Teque adeò decus hoc ævi te Consule inibit Pollio* : post Brundusinam pacem Pollionis operâ constitutam , nam v. 17. *Pacatumque reget patriis virtutibus orbem* : post pacem etiam Puteolanam , invecâ scilicet in urbem abundantia , nam v. 21. *Ipsæ aËte domum referent distenta capellæ ubera* ,

&c. Igitur sub extremos anni dies. Parum enim sana fuisset illa ætatis aureæ promissio imminente, aut Brundusini belli, aut Pompeianæ famis metu.

Annus U. C. 715. Augusti 25. Virgilii 32.

L. MARCIUS CENSORINUS.

C. CALVISIUS SABINUS.

Pollio bellum adversus Parthinos feliciter gerit, de quibus triumphum agit 8. Kal. Novembris.

Dum inde Pollio Romam redit ad triumphum, perlustratque Illirici & Veneriæ litora, Virgilius Eclogam octavam componit, ubi perstringit bellicas ejus laudes, v. 6. *Tu mihi, seu magni superas jam saxa Timavi, sive oram Illirici legis æquoris, &c.*

Nec procul ab eo tempore, nempe circa medium Octobrem, videtur scripta etiam illa, quæ ordine tertia legitur: cum scilicet victimæ & sacra triumphalia pro Pollionis victoria pararentur. Ideò commendat Poëta, ut vituli taurique Pollioni pascantur v. 84. *Pollio amat nostram, quamvis sit rustica, Musam: Pierides, vitulum lectori pascite vestro. Pollio & ipse facit nova carmina: pascite taurum, &c.* Quam si quis levem conjecturam putet, de illa non admo-

dum pugnabo mecum ut sentiat.

Annus U. C. 716. Augusti 26. Virgilii 33.

APPIUS CLAUDIUS PULCHER.

C. NORBANUS FLACCUS.

Bellum inter Octavianum & S. Pompeium renovatur, adversa primum Octaviani fortuna.

Virgilius Bucolicis finem imponit, postquam ea triennio ante incepisset. Tunc ergo scripta est Ecloga, quæ decima numeratur, quam hæc ipse consignat notâ: *Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.* Ceteræ, quas hic omisimus, quo tempore scriptæ sint, nihil certò indicat.

Annus U. C. 717. Augusti 27. Virgilii 34.

M. VIPSANIUS AGRIPPA I.

L. CANINIUS GALLUS.

Dum adversus S. Pompeium Octavianus bellum instaurat, orditur Virgilius Mæcenatis suâsu Georgica, quæ septem annis consequentibus exequitur, maxima ex parte Neapoli.

Annus U. C. 718. Augusti 28. Virgilii 35.

L. GELLIUS POPLICOLA.

M. COCCEIUS NERVA.

S Pompeius ab Octaviano navali pugna vincitur. Octavianus divinis honoribus coli nunc primum incipit : ut habet Appianus *lib. 5. Civil.* M. Antonius, re adversus Parthos male gesta concedit in Ægyptum ad Cleopatram, ubi se luxui & voluptatibus tradit.

Annus U. C. 719. Augusti 29. Virgilii 36.

L. CORNIFICIUS.

S. POMPEIUS SEX. F.

S Pompeius fugâ se recipit ad Antonium, ejusque jussu in Phrygia occiditur à Titio. Octavianus victor inter Deos tutelares oppidatim consecratur, cum jam annos 28. exegisset, ut habet disertè Appianus *lib. 5.*

Quicquid ergo hætenus de Divinitate Octaviani apud Virgilium reperitur, id ab eo dictum, aut per adulationem, aut quia jam inde ab anno 712. *Divi Julii* se filium appellabat.

Annus U. C. 720. Augusti 30. Virgilii 37.

M. ANTONIUS II.

L. SCRIBONIUS LIBO.

Annus U. C. 721. Augusti 31. Virgilii 38.

C. CÆSAR OCTAVIANUS II.

L. VOLCATIUS TULLUS.

Annus U. C. 722. Augusti 32. Virgilii 39.

CN. DOMITIUS ÆNOBARDUS.

C. S O S I U S.

H Is annis tribus jacta sunt belli semina Octavianum inter & Antonium.

Annus U. C. 723. Augusti 33. Virgilii 40.

C. CÆSAR OCTAVIANUS III.

M. VALERIUS MESSALA.

D Ebellatur apud Actium, Epiri promontorium, 2. Septembris, M. Antonius ab Octaviano, cum immensis auxiliis, quæ ex Armenia, Media, Ægypto, Arabiâ, India, totaque fermè Asia collegerat. Mox in Ægyptum cum Cleopatra bellum reparaturus fugit.

Annus U. C. 724. Augusti 34. Vir.

C. CÆSAR OCTAVIANUS

M. LICINIUS CRASSUS

Reverſus in Italiam Octavius quartum Conſulatum accipere non videtur, ſed quod quæſitum habet Brundifii Senatam, à quo conſul renuntiatur: ibique dies, juxta Dionem, ſeptem & viginti, juxta Dio- ginta cum ſubſtitiffet; inde ſtatim in Aſiam, ubi reliquam hyemem tranſigendo belli Ægyptii apparatus.

Falſum igitur quod in vita Virgii dicitur, hunc Cæſari ex Adriatico bello reſtitutum & ad reficiendas vires Atellæ, quæ Campaniæ, commoranti legiſſe Gaium Mæcenatem ſuſcipiente legendi vice- rities iſtius vocis offenſione interpellare: id ſi verum eſt, non poſt Adriaticum ſed poſt Ægyptium neceſſe eſt acci-

piam, Ægypti regiam, capere, menſe Sextili, qui dei- guſtus appellatus eſt Tum Cleopatra- ſonii obitu ſolus univerſi orbis potiti- ſſimus, primùm Ægypti præfectum, ſul- ratoris nomine, inſtruit Cornelium C- eum, de quo decima Ecloga ſcripta de Octavianus per Syriam in Aſiam

tur, ibidemque hyemat non longè ab Euphrate : tum Tiridatem & Phraatem de regno Parthiæ contendentes victoriæ suæ terrore composuit : tum denique Divinos honores affectavit palam, permisitque sibi templa extrui Nicomediæ, Pergami, &c. Quæ omnia contigère per hyemem anni hujus, ex Dione lib. 51.

Interim Virgilius Neapoli ultimam Georgicis manum & clausulam adhibebat his verbis : *Hæc super arborum cultu pecorisque canebam, & super arboribus : Cæsar dum magnus ad altum fulminat Euphratem bello, victorque volentes per populos dat jura, viamque affectat Olympo. Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope, &c.* Idem tunc prioribus libris quosdam attexuit versus, hujus ipsius anni & Ægyptiacæ victoriæ indices : ut Georg. 2. 171. *Te, maxime Cæsar, qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris, imbellem avertis Romanis arcibus Indum.* Item Georg. 3. 28. *Atque hic undantem bello, magnumque fluentem Nilum, & navali surgentes ære columnas : addam urbes Asiæ domitas pulsumque Niphatem, &c.* Qua eadem hyeme statim animum ad Æneida convertit, eamque per annos undecim executus est, ut communiter vitæ scriptores habent.

Annus U. C. 725. Augusti 35. Virgilii 42.

C. CÆSAR OCTAVIANUS V.

S. APPULEIUS.

CÆsar Romam reversus ter triumphat Sextili mense : de Dalmatis , de Macedonia & Actio , de Cleopatra & Ægypto. Atque ita pace per universum orbem Romanum constitutâ , templum Jani claudit tertium à Romulo. Quod inseruit Virgilius Æneidos libro primo , quem tunc habebat in manibus , v. 295. *Aspera tunc positis miscescent sæcula bellis , claudentur belli porta , &c.*

Eodem anno censuram exercet Cæsar , & collegam sibi assumit M. Agrippam : quo in munere , ad expurgandos ordines Reipublicæ , moresque , ambo multa fecerant. Id quoque significat Virgilius eodem libro v. 296. *Cana fides , & Vesta , Remo cum fratre Quirinus , jura dabunt.*

Dicitur & hoc anno Cæsar deliberasse de imperio deponendo , eâque de re consultores adhibuisse Mæcenatem & Agrippam. Et suadebat quidem Agrippa deponendum : negabat Mæcenas cujus consilio obsecutus est. Id verò per quam absurdum , quod si esset , non fuisset à solo Pseudo-Donato , sed à gravissimis

gravissimis etiam Historicis memoratum : Maronem nempe ab Cæsare vocatum etiam in consilium , Mæcenati assensum esse , nutantemque principis animum assensu hoc suo confirmasse.

Annus U. C. 726. Augusti 36. Virgilii 43.

C. CÆSAR OCTAVIANUS VI.

M. VIPSANIUS AGRIPPA II.

Cæsar perfectâ hoc anno Censurâ , solemnibus sacrificiis Romano more lustrum condit : ludos Actiacos quinquennales , ad æternam victoriæ suæ memoriam à se priùs institutos , primùm exhibet , nobilium puerorum equestri decursione & gymnica exercitatione præcipuè insignes : ex Dione l. 51. & 53. Quæ omnia sub Æneæ persona repræsentat Virgilius l. 3. v. 279. *Lustramurque Jovi , votisque incendimus aras , Actiaque Iliacis celebramus litora ludis : Exercent patrias oleo labente palæstras nudati socii , &c.*

I PUBLII VIRGILII

Annus U. C. 717. Augusti 37. Virgilii 44.

C. CÆSAR OCTAVIANUS VII.

M. VIPSANIUS AGRIPPA III.

Augusti nomine donatur Octavianus à Senatu, Munatii Planci sententiâ Januario mense.

Annus U. C. 728. Augusti 38. Virgilii 45.

C. CÆSAR AUGUSTUS VIII.

T. STATILIUS TAURUS II.

Cornelius Gallus, amicus Virgilii, primus Ægypti procurator ab Augusto constitutus, ob multa ibidem violenter acta eidem invidus, & à Senatu damnatus, seipsum interficit. Aiunt ejus laudes fuisse à Virgilio fuisse celebratas Georg. lib. 4. indeque post ejus necem jussu Augusti sublatas, & Aristæi fabulam earum loco substitutam. Sed fidem ii apud me non faciunt: tum quòd Aristæi fabula sic cum apum cultura connexa est, ut nata è re ipsa, non huic attexta videatur: tum quòd Virgilius tantam operis partem laudando Gallo minimè debuit tribuisse, qui non nisi pauculos versus Mæcenati dederat suo, cui totum ipsum opus dedicabat: tum quòd

MARONIS HISTORIA. 1j

Augustus ipse, qui Suetonio teste luxerat Galli necem, non ita videtur infestus ejus fuisse memoriæ, ut inanes ei laudes invideret.

Annus U. C. 729. Augusti 39. Virgilii 46.

C. CÆSAR AUGUSTUS IX.

M. JUNIUS SILANUS.

Augustus movet expeditionem in Cantabros: quâ dum abesset, supplicibus, ut Pseudo-Donatus ait, minacibusque litteris partem Æneidos aliquam efflagitat à Virgilio: nec obtinet. Virgilianæ ad Augustum epistolæ fragmentum profert Macrobius Saturn. lib. 1. cap. ultimo: *Ego verò frequentes à te litteras accipio. . . . De Ænea quidem meo, si mehercule jam dignum auribus haberem tuis, libenter mitterem. Sed tanta inchoata res est, ut penè vitio mentis tantum opus ingressus mihi videar: cum præsertim, ut scis, alia quoque studia ad id opus, multoque potiora impartiar.*

liij PUBLII VIRGILII

Annus U. C. 730. Augusti 40. Virgilii 47.

C. CÆSAR AUGUSTUS X.

C. NORBANUS FLACCUS.

M Arcellus, Octaviæ sororis Augusti filius, fit Ædilis, annos natus 18. Quintilius Cremonensis, Virgilii & Horatii familiaris moritur, ex Hieronymo in Euseb. Horatius de hujus obitu Virgilium consolatur, Od. l. 1. 24. Hunc Grammatici, nullo veteri Auctore, *Varum* appellant. Sed Quintilium Cremonensem à Quintilio Varo debere distingui, ostendemus Ecl. 6. v. 7.

Annus U. C. 731. Augusti 41. Virgilii 48.

C. CÆSAR AUGUSTUS XI.

CN. CALPURNIUS PISO.

M Oritur Marcellus, anno circiter ætatis 30. maximo Augusti & Octaviæ totiusque populi Romani luctu, apud Bajas. Corpus ejus ingenti pompâ crematur in campo Martio. Virgilius non multo post sextum Æneidos librum perficit, ornatque pulcherrimis de Marcelli obitu ac funere versibus: quos cum recenti adhuc dolore Augusto recitaret, dicitur Octavia dese-

MARONIS HISTORIA. liij

cisse, & pro singulis hujus argumenti versibus poetæ dena sestertia iussisse numerari.

Tiridates, Armeniæ Rex, cui cum Phraate Parthorum Rege malè conveniebat, Romæ ab Augusto excipitur. Quo tempore accidit, quod innuit Dio, ut captivos & signa, bellis superioribus Romanis erepta, Augustus à Partho repeteret. Hæc Virgilius, cum in Parthicum bellum vergere tum suspicaretur, inseruit libro septimo, cui tunc dabat operam v. 604. *Sive Getis inferre parat lacrymabile bellum, &c. Seu tendere ad Indos, auroramque sequi, Parthosque reposcere signa: sunt geminæ belli portæ, &c.* Igitur annis minùs quatuor, sex ferè ultimos operis libros poeta perfecit: nec verò tanta in iis elucet, quanta in superioribus cura.

Annus U. C. 732. Augusti 42. Virgilii 49.

M. CLAUDIUS MARCELLUS.

L. ARRUNTIUS.

Sub anni hujus finem, antequam sequentes Consules magistratum inirent, ex Dione, iter in Græciam Augustus suscipit.

liv PUBLII VIRGILII

Annus U. C. 733. Augusti 43. Virgilii 50.

Q. ÆMILIUS LEPIDUS.

M. LOLLIUS.

Augustus perlustrat Græciæ & Siciliæ civitates, hyememque tranfigit in insula Samo.

Annus U. C. 734. Augusti 44. Virgilii 51.

M. APPULEIUS.

P. SILIUS NERVA.

Trajicit Augustus in Asiam, multat Syriæ civitates: ibique amissas à Crasso aquilas recipit à Parthis. Romam revertitur: iterumque in Samum hyematurus confedit.

Annus U. C. 735. Augusti 45. Virgilii 52.

C. SENTIUS SATURNINUS.

Q. LUCRETIUS VESPILLO.

Virgilius, Æneide confectâ, proficiscitur in Græciam, ut divinum opus per otium expoliret. Cùm tamen Augusto Romam revertenti occurrisset, de reditu cum eo cogitans languore correptus est: auctâque per navigationem valetudine, Tarentum, aut juxta plures, Brundisium

appulit, ibidemque decessit, 22. Septembris, annos natus 52. menses 11. dies 7. Dicitur moriens Æneida, cùm nondum ad eam quam instituerat animo formam perduxisset, petiisse comburendam; negatamque sibi ab amicis, per testamentum legasse Plotio Tuccæ, & Vario, qui eam aut comburerent, aut emendarent. Fabulam putat Corradus: sed cùm id apertè Gellius, Macrobius, imprimisque Plinius, historiæ suæ lib. 7. c. 30. testentur, non video contra testes ejusmodi quæ vis possit esse tanta rationum. Plotii Variique mentio frequens apud Horatium: è quibus Varius Æpici carminis eâ ætate princeps fuit. Satyr. l. 1. 5. *Postera lux oritur multo gratissima: namque Plotius & Varius Sinuessæ, Virgiliusque occurrunt: animæ, quales neque candidiores terra tulit, nec queis me sit devinctior alter.* Corpus Virgiliti Neapolim, ut cupierat, translatum, viâ Puteolanâ sepultum est. Scripta, sublatis aliquot versibus, nullo addito, dicuntur expurgata. Morum & famæ cognitio, è veterum testimoniis mox afferendis, potius quàm ex Pseudo-Donato repetenda est.

TESTIMONIA
VETERUM
DE VIRGILIO.

HORATIUS, *Sat. l. 1. 10.*

FOrte epos, acer
Ut nemo, Varius ducit: molle atque facetum
Virgilio annuerint gaudentes rure Camæna.

IDEM, *Sat. 6.*

Optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quis essem.

PROPERTIUS, *lib. 2. Eleg. ult.*

Me juvet aternis positum languere corollis,
Quem tetigit jactu certus ad ossa Deus:
Actia Virgilium custodis litora Phœbi,
Cæsaris & fortes dicere posse rates;
Qui nunc Æneæ Trojani suscitât arma,
Jactaque Lavinis mœnia litoribus.
Cedite Romani Scriptores, cedite Graji:
Nescio quid majus nascitur Iliade.

Tu canis umbrosi subter pineta Galeſi
 Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus, &c.
 Tu canis Aſcræ veteris præcepta poëta,
 Quo ſeges in campo, quo viret uva jugo:
 Tale facis carmen docta teſtudine, quale
 Cynthius impoſitis temperat articulis.

OVIDIUS, *Artis amat. lib. 3.*

Et profugum Ænean, altæ primordia Romæ,
 Quo nullum Latio clarius extat opus.

IDEM, *Amorum lib. 1.*

Tityrus, & ſegetes, Æneiaque arma legentur:
 Roma triumphati dum caput orbis erit.

IDEM, *Trift. l. 2.*

Et tamen ille tuæ felix Æneidos Auctor
 Contulit in Tyrios arma virumque toros.
 Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
 Quam non legitimo fœdere junctus amor.
 Phyllidis hic idem, teneræque Amaryllidis ignes
 Bucolicis juvenis luſerat ante modis.

SILIUS, *lib. 8.*

Mantua Muſarum domus, atque ad ſidera cantu
 Eveſta Andino, & Smyrnaïs emula plectris.

STATIUS, *Thebaida alloquens.*

Vive precor, nec tu divinam Æneida tenta;
 Sed longe ſequere, & veſtigia ſemper adora

Iviii TESTIMONIA VETERUM

JUVENALIS, Satyra II.

*Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.*

MARTIALIS, Epig. l. 8.

*Temporibus nostris etas cum cedat avorum,
Creverit & major cum duce Roma suo:
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quemquam tanta bella sonare tuba?
Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones:
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt,
&c.*

I D E M. lib. 14.

*Accipe sacundi Culicem studiose Maronis;
Ne nugis positis arma virumque canas.*

SULPICIUS CARTHAGINENSIS.

*Jusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygium que cecinere ducem.
Tucca vetat, Varusque simul: tu maxime Cæsar
Non finis, & Latia Consulis historiae.
Infelix gemino cecidit prope Pergamus igni,
Es pene est alio Troja cremata rogo.*

A L C I M U S.

*Mæonio vati qui par aut proximus esset,
Consultus Pæan risit, & hæc cecinit:*

DE VIRGILIO. lix

*Si potuit nasci quem tu sequereris, Homere ;
Nascetur qui te possit, Homere, sequi.*

VELLEIUS, *lib. 2.*

Inter quæ maximè nostri ævi eminent,
princeps carminum Virgilius, Rabiriusque,
&c.

SENECA, *Controv. lib. 3.*

Virgilium illa felicitas ingenii in oratione soluta reliquit : Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit.

PLINIUS, *Hist. l. 7. c. 30.*

D. Augustus carmina Virgilio cremari contra testamenti ejus verecundiam vetuit : majusque ita Vati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probavisset.

PLINIUS, *Epist. 21. lib. 3.*

Virgilio ante omnes (imaginem venerabatur Silius) cujus natalem religiosius quàm suam celebrabat : Neapoli maximè, ubi monumentum ejus adire ut templum solebat.

TACITUS, *Dialogo de Orat.*

Malo securum & secretum Virgilio secessum : in quo tamen, neque apud D. Au-

1x TESTIMONIA VETER. &c.

gustum gratia caruit, neque apud populum Romanum notitia. Testes Augusti epistolæ : testis ipse populus, qui auditis in theatro versibus Virgilii surrexit universus, & forè præsentem spectantemque Virgilium veneratus est sic quasi Augustum.

QUINTILIANUS, *lib. 10.*

Utæ verbis iisdem, quæ ab Afro Domitio juvenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maximè accedere : secundus, inquit, est Virgilius : propior tamen primo quàm tertio.

IDEM, *lib. 9.*

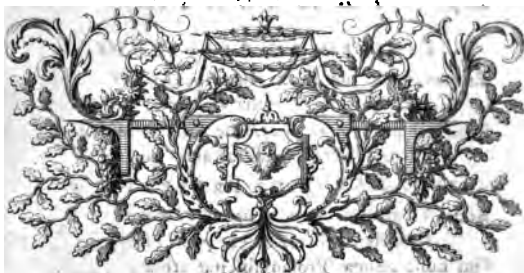
Vetustatis amator unicè fuit Virgilius.

MACROBIUS & GELLIUS.

Totis capitibus, quæ exscribere longum esset.

LAMPRIIDIUS, *de Alexandro Severo.*

Virgilium, Platonem poetarum vocabat : ejusque imaginem cum Ciceronis simulacro in secundo larario habuit, & Achillis, & magnorum virorum.

PRÆCONIA

DE

VIRGILIO

ET EJUSDEM OPERIBUS,

P. OVIDII NASONIS.

TYRUS, & segetes, Æneiaque
artha legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit;

EJUSDEM.

Et profugum Ænean altæ primordia Romæ;
Quo nullum Latio clarius extat opus,

EJUSDEM AD AUGUSTUM.

Et tamen ille tuæ felix Æneidos Auctor
 Contulit in Tyrios arma virumque toros.
 Phyllidis hic idem, teneræque Amaryllidis ignes
 Bucolicis juvenis luserat ante modis.

SEXT. AURELIUS PROPERTIUS.

Actia Virgilium custodis litora Phœbi,
 Cæsaris & fortes dicere posse rates;
 Qui nunc Æneæ Trojani suscitât arma,
 Jactaque Lavinis moenia litoribus.
 Cedite Romani scriptores, cedite Graji,
 Nescio quid majus nascitur Iliade.
 Tu canis umbrosi subter pineta Galeffi
 Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus.
 Utque decem possint corrumpere mala puellam,
 Missus & impressis hœdus ab uberibus.
 Felix, qui viles pomis mercaris amores,
 Huic licet ingratae Tityrus ipse canat.
 Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
 Agricolaë domini carpere delicias.
 Quamvis ille sua lassus requiescit avena,
 Laudatur faciles inter Hamadryadas.
 Tu canis Afræi veteris præcepta poetæ,
 Quo seges in campo, quo viret herba jugo.
 Tale facis carmen docta testudine, quale
 Cynthius impositis temperat articulis.

QUINTILIANUS LIB. X.

Idem nobis per Romanos quoque auctores ordo

IN VIRGILIUM. Ixiiij

ducendus est. Itaque ut apud illos Homerus, sic apud nos Virgilius auspiciatissimum dederit exordium: omnium ejus generis poetarum Græcorum nostrorumque illi haud dubie proximus. Utar enim verbis iisdem, quæ ab Afro Domitio juvenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere: Secundus, inquit, est Virgilius; propior tamen primo, quam tertio. Et hercle, ut illi naturæ cœlesti atque immortalis cesserimus, ita curæ & diligentiae vel ideo in hoc plus est, quod ei fuit magis laborandum, & quantum eminentioribus vincimur, fortasse æqualitate pensamus. Ceteri omnes longe sequuntur.

LIB. ANTHOI. V.

Καὶ φίλος Ἀύσονιοισι λιγύθροος ἔπρεπε κύκλος
Πνύων ἐνεπίης Βιργίλλιος. ὃν ποτε Ρώμης
Θυμῆριος ἄλλοι Ὅμηρον ἀνίλεφε πάτριδος ἠχῶ.

STATIUS P. P. THEB. XII.

Nec tu divinam Æneida tentata,
Sed longe sequere, & vestigia semper adora.

ORACULUM APOLLINIS.

Mæonio vati, quis par vel proximus esset,
Consultus Pæan risit, & hæc cecinit:
Si potuit nasci, quem tu sequereris, Homere,
Nascetur qui te possit, Homere, sequi,

LXIX **P R Æ C O N I A**

D. A U G U S T I N U S.

Virgilium pueri legant , ut poëta magnus omniumque præclarissimus atque optimus , teneris imbibitus annis , non facile oblivione possit aboleri.

*****:*****

PUBLII VIRGILII

M A R O N I S

V I T A ,

*A Phoca, Grammatico urbis Romæ,
versibus edita.*

P R Æ F A T I O.

O V E T U S T A T I S memoranda custos,
Regios actus simul & fugaces
Temporumꝑcursus docilis referre,
Aurea Clio.

Tu nihil magnum finis interire ;
Nil mori clarum pateris , reservans
Posteris prisca monumenta sæcli
Conditæ libris.

Sola

Sola fucatis variare dictis
 Paginas nescis ; sed aperta quicquid
 Veritas prodit , recinis per ævum
 Simplice lingua.

Tu senescentes titulos laborum
 Flore durantis reparas juventæ ;
 Militat Virtus tibi : te notante ,
 Crimina pallent.

Tu fori turbas , strepitusque litis
 Effugis dulci moderata cantu ,
 Nec retardari pateris loquelas
 Compede metri.

Hic fave dictis. Retegenda vita est
 Vatis Etrusci , modo qui peremne
 Romulæ voci decus adrogavit
 Carmine sacro.

Mæonii specimen vatis veneranda Maronem
 Mantua Romulæ generavit flumina linguæ.
 Quis facunda tuos toleraret Græcia fastus ?
 Quis tantum eloquii potuisset ferre tumorem ,
 Æmula Virgilium tellus nisi Tusca dedisset ?
 Huic genitor figulus , Maro nomine ; cultor agelli ,
 Ut referunt alii , tenui mercede locatus.
 Sed plures figulum. Quis non miracula rerum
 Hæc stupeat ? dives partus de paupere vena
 Enituit ; figuli soboles nova carmina finxit.

Mater Polla fuit, Magii non infima proles.
Quem socerum probitas fecit jam clara Maroni.
Hæc cum maturo premeretur pondere ventris,
Ut solet, in somnis animus ventura refingens
Anxius, & vigili præsumere gaudia cura,
Phœbei nemoris ramum fudisse putavit.
O sopor indicium veri! nil certius unquam
Cornea porta tulit. Facta est interprete lauro
Certa parens, onerisque sui cognoverat artem.
Consule Pompeio vitalibus editus auris,
Et Craſſo, tetigit terras, quo tempore Chelas
Jam mitis Phaëton post Virginis ora receptus.
Infantem vagiſſe negant. Nam fronte serena
Conſpexit mundum, cui commoda tanta ferebat.
Ipſe puerperiis adriſit lætior orbis;
Terra miniſtravit flores, & munere verno
Herbida ſuppoſuit puero fulmenta viſcens.
Præterea, ſi vera fides, ſed vera probatur,
Lata cohors apium ſubito per rura, jacentis
Labra favis textit, dulces fuſura loquelas.
Hoc quondam in ſacro tantum mirata Platone
Indicium linguæ memorat famoſa vetuſtas.
Sed Natura parens properans extollere Romam,
Et Latio dedit hoc, ne quid concederet uni.
Inſuper his genitor, nati dum fata requirit,
Populeam ſterili virgam mandavit arenæ;
Tempore quæ nutrita brevi, dum creſcit in omne,
Altior emicuit cunctis, quas auxerat ætas.
Hæc propter placuit puerum committere Muſis,

Et monstrare viam venturæ in sæcula famæ.
 Tum Ballista rudem lingua titubante receptum
 Instituit primum, quem nox armabat, in umbris
 Grassari solitum. Crimen doctrina tegebat.
 Mox patefacta viri pressa est audacia saxis.
 Incidit titulum juvenis, quo pignora vatis
 Edidit. Auspiciis suffecit pœna magistri.
Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Nocte, die tutum carpe, viator, iter.

Nos tamen hoc brevius; si fas simulare Maronem:
Ballistam sua pœna tegit: via tuta per auras.
Hic Ballista jacet. Certo pede perge, viator.

Carcere montoso clausus Ballista tenetur;

Securi fraudis pergite nocte, viri.

Quid trepidas tandem gressu pavitante, viator?

Nocturnum furem saxeus imber habet.

Ballistæ vitam rapuit lapis. Ipse sepulcrum

Intulit. Umbra nocens pendula saxa tremis.

Crimina latronis dignissima pœna coercet.

Duritiam mentis damnat ubique lapis.

Hinc Culicis tenui prælusit funera versu.

Parve culex, pecorum custos tibi tale merenti

Funeris officium vita pro munere reddit.

Tum tibi Sironem, Maro, contulit ipsa magistrum

Roma potens, proceresque suos tibi junxit amicos:

Pollio, Mæcenas, Varus, Cornel'us ardent;

Et sibi quisque rapit, per te victurus in ævum.

Musa refer; quæ causâ fuit componere libros?

Sumserat Augustus rerum moderamina princeps;

LXVIIJ P R Æ C O N I A

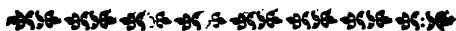
Jam necis ultor erat patriæ; jam cæde piorum
 Perfusus acies legitur visura Philippos.
 Cassius hic, Magni vindex, & Brutus, in armis
 Intereunt. Victor nondum contentus opimis
 Emeritas belli spoliis ditasse cohortis,
 Proscripsit miseræ florentia rura Cremonæ;
 Totaque militibus pretium concessa laborum
 Præda fuit. Violenta manus Bacchata per agros.
 Non flatus, non tela Jovis, non spumeus amnis,
 Non imbres rapidi, quantum manus impia vastat,
 Mantua tu conjuncta loco, sociata periculis,
 Non tamen ob meritum miseram vicinia fecit.
 Jam Maro pulsus erat. Sed visibus obvius ibat
 Fretus amicorum clveo: cum pene nefando
 Ense pesit. Quid dextra furis? quid viscera Romæ:
 Sacrilego mucrone petis? Tua bella tacebit
 Posteritas, ipsumque ducem, nisi Mantua dicat.
 Non tulit hanc rabiem doctissima turba potentum.
 Itur ad auctorem rerum. Quid Martius horror
 Egerit, ostendunt: quid tunc miseranda tulisset.
 Cæsaris hic placido nutu repetuntur agelli.
 His auctus meritis cum digna rependere vellet,
 Invenit carmen, quo munera vincere posset.
 Prædia dat Cæsar, quorum brevis usus habendi:
 Obtulit hic laudes, quas sæcula nulla filecant.
 Pastores cecinit primos, hoc carmine Consul
 Pollio laudatur terræ revocantibus annis
 Composito. Post hæc ruris præcepta colendi
 Quatuor exposuit libris, & commoda terræ

IN VIRGILIUM. lxiix

Edocuit geminis anno minus omnia lustris.
Inde cothurnato Teucrorum prælia versu
Et Rutulum tonuit. Bissena volumina sacrum
Formavit donata duci, trieteride quarta.
Sed loca, quæ vulgi memoravit tradita fama
Æquoris, & terræ, statuit percurrere vates,
Certius ut libris oculo distante notaret.
Pergitur; ut Calabros tetigit, livore nocenti
Parcarum, vehemens luxavit corpora morbus.
Hic, ubi languores, & fata micantia sensit.

† † † †

Cetera deerrant in exemplari.

DE OPERIBUS

VIRGILIANIS,

INCERTI AUCTORIS.

MÆONIUM quisquis Romanus nescit Ho-
merum,

Me legat, & lectum credat utrumque sibi.

Illius immensos miratur Græcia campos:

Ast minor est nobis, sed bene cultus ager.

Hic tibi nec pastor, nec curvus deerit arator.

Hæc Grajis constant singula, trina mihi.

lxx P R Æ C O N I A
A L C I N O I
D E V I R G I L I O.

DE numero vatum si quis seponat Home-
rum ,
Proximus à primo tum Maro primus erit.
Et, si post primum Maro seponatur Homerum ,
Longe erit à primo quisque secundus erit.

*C. Sulpicii Apollinaris Grammatici
in Æneidem Virgilianam.*

JU S S E R A T hæc rapidis aboleri carmina flam-
mis
Virgilius , Phrygium quæ cecinere ducem.
Tucca vetat , Varusque simul ; tu maxime Cæsar
Non finis , & Latæ consulis historiæ.
Infelix gemino cecidit prope Pergamon igni ,
Et pene est alio Troja cremata rogo.

*Imitatio ejusdem Phoca Grammatici ,
ex fragmento vite Virgilii.*

CA R M I N A Virgilius Phrygium prodentia
Martem ,
Secum fatali jufferat igne mori.

Tucca negat. Varus prohibet ; superaddito Cæsar
 Nomen, in Ænea non finis esse nefas.
 O quam pene iterum geminasti funere funus,
 Troja bis interitus caussa futura tui.

*De eadem re versus attributi Cornelio
 Gallo, scholastici poëta, ut appa-
 ret ; imitati ex eodem Sulpicio
 Carthaginensi.*

TEMPORIBUS lætis tristamur, maxime
 Cæsar,

Hoc uno amisso quem fleo Virgilium.
 Sed vetuit relegi, si tu patiere, libellos,
 In quibus Ænean condidit ore sacro.
 Roma rogat: precibus totus tibi supplicat orbis,
 Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
 Atque iterum Trojam, sed major flamma cremabit.
 Fac laudes Italum, fac tua facta legi.
 Æneamque suum fac major Mincius ornet.
 Plus fatis possunt Cæsar's ora Dei.

*De eadem re veteris scholastici poëta
 versus, sub nomine Augusti Cæsaris.*

ERONE supremis potuit vox improba ver-
 bis
 Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,

lxx P R Æ C

A L C

D E V I R

DE numero vatuum
rum ,
Proximus à primo tu
Et, si post primum Mator
Longe erit à primo ce

C. Sulpicii Apollin
in Æneidem l

JU S S E R A T hæc rapien
tis
Virgilius , Phrygium
Tuca vetat , Varusque fi
Non finis , & Latia e
Infelix gemino cecidit p
Et pene est alio Troja

Imitatio ejusdem P
ex fragmento :

CA R M I N A Virgilii
Martem,
Secum fatali jusserat ag

N VIRGILIUM. lxxiiij

ardentes ignes fluvialibus undis
ne pereat tam clari Musa poetæ,
que vanescat. Vivat Maro clarus in orbe,
que sibi, Sed quod male jusserrat ipse,
esse meum. Sacer est post tempora vitæ.
re aternum tota resonante Camena
& imperii divi sub nomine vivat.
placat, vigeat, relegatur, ametur.

*idem versuum scho'astica imi-
per Phocam Grammaticum,
ex vita Virgilii.*

R A G M E N T U M

† † †

o quid, fugiente anima, non sponte,
malis, odio languoris iniqui,
yria post vulnera vulnus Elissæ;
licitos turbata Sibylla vapores
oci? nec cingula reddet Amazon?
date, ac sensum revocate nocentem.
tantum. Nec commoda linguæ
cocant; per quam Romana juvenus
er. Verum, quod jusserrat ille,
ncum. Nam post sua tempora vitæ

Lxxij **P R Æ C O N I A**

Magnaue doctiloqui morietur Musa Maronis ?
Ah scelus indignum ! solvetur litera dives ?
Et poterunt spectare oculi ? nec parcere honori
Flamma suo , dignumque operi servare decorem ?
Noster Apollo veta , Musæ prohibete Latinæ.
Liber & alma Ceres succurrite. Vester in armis
Miles erat : vester docilis per rura colonus.
Nam docuit , quid Ver ageret , quid cogeret Æstas :
Quid daret Autumnus , quid Bruma novissima ferret.

Arva reformavit ; sociavit vitibus ulmos ;
Curavit pecudes ; apibus sua castra dicavit.
Hæc dedit , ut pereant ? ipsum si dicere fas est.
Sed legum est servanda fides. Suprema voluntas
Quod mandat , fierique jubet , parere necesse est.
Frangatur potius legum veneranda potestas ,
Quam tot congestos noctesque diesque labores
Hauserit una dies , supremaque iussa parentis
Amittant vigilasse suam. Si forte furenti
Erravit in morte dolor , si lingua locuta est
Nescio quid titubante animo , non sponte , sed al-
tis

Expugnata malis , odio languoris iniqui :
Si mens cæca fuit : iterum sentire ruinas
Troja suas , iterum cogetur reddere voces ?
Ardebit miseræ post vulnera vulnus Elissæ ?
Hoc opus æternum ruet ? & tot bella , tot enses
In cineres dabit hora nocens , & perfidus error ?
Huc huc Pierides nemorum per lustra loquaces ,
Tendite :

I N V I R G I L I U M. lxxiiij

Tendite : & ardentis ignes fluvialibus undis
Mergite : ne pereat tam clari Musa poetæ ,
Flammaque vanescat. Vivat Maro clarus in orbe ,
Ingratusque sibi, Sed quod male jusserat ipse ,
Sit vetuisse meum. Sacer est post tempora vitæ.
Sicque erit æternum tota resonante Camena
Carmen, & imperii divi sub nomine vivat.
Laudetur , placeat , vigeat , relegatur , ametur.

*Eorumdem versuum scho'astica imi-
tatio, per Phocam Grammaticum,
ex vita Virgilii.*

F R A G M E N T U M.

† † † †

N E S C I O quid, fugiente anima, non sponte,
sed altis

Expugnata malis, odio languoris iniqui,
Infertur Tyriæ post vulnere vulnus Elissæ;
Sentiet applicitos turbata Sibylla vapores
Ejurata mori? nec cingula reddet Amazon?
Dî meliora date, ac sensum revocate nocentem.
Pace viri liceat tanti. Nec commoda linguæ
Divitis intereant; per quam Romana juventus
Æternum floret. Verum, quod jusserat ille;
Sit vetuisse meum, Nam post sua tempora vitæ

lxxiv A R G U M E N T A

Non taceat. Imo æternum resonante Camena
Laudetur , placeat , vivat , relegatur , ametur.

*Alius cujusdam scholastici poëta
Argumenta in Æneidem , sub
nomine Ovidii.*

P R Æ F A T I O.

VIRGILIUS magno quantum concessit Ho-
mero ,

Tantum ego Virgilio Naso poëta meo,
Nec me prælatum cupio tibi ferre poëta.
Ingenio tantum si sequor , hoc fatis est.
Argumenta quidem librorum prima notavi ,
Errorem ignarus ne quis habere queat.
Bis quinos legerent , feci , quos Carmine , versus ,
Æneidos totum corpus ut esse putent.
Adfirmo gravitate mea me carmine nullum
Livoris titulum præposuisse tibi.

P R I M I L I B R I.

Vir magnus bello , nulli pietate secundus
Æneas odiis Junonis pressus iniquæ ,
Italiam quærens Siculis erravit in undis.
Jactatus tandem Libyæ pervenit ad oras ;
Ignarusque loci , fido comitatus Achære ,

Judicio matris regnum cognovit Elissæ :
 Quip etiam nebula septus pervenit ad urbem ,
 Arreptasque undis socios cum classe recepit ;
 Hospitioque usus Didonis cuncta benignæ ,
 Excidium Trojæ jussus narrare parabat.

S E C U N D I.

Conticuere omnes. Tunc sic fortissimus heros
 Fata recensabat Trojæ , casusque faorum ;
 Fallaces Graios ; simulataque dona Minervæ ;
 Laucontis pœnam , laxantem claustra Sinonem ;
 Sognnum , quo monitus acceperat Hectoris , atrum.
 Jam flammæ Cœli Troum , patriæque ruinas ,
 Et regis Priami fatum miserabile semper :
 Impositumque patrem collo , dextraque prehensum
 Ascanium ; frustra à tergo comitante Creusa :
 Ereptam hæc fato ; socios in monte receptos.

T E R T I I.

Post everfa Phrygum regna , ut fuga cœpta moveris
 Utque sit in Thracem primo devectus : ibique
 Mœnia condiderit , Polydori cæde piata.
 Regis & hospitium , ut Phœbi responsa canebant ;
 Cœptum iter in Cretam : rursus nova fata reperta.
 Naufragus ut fuerit Strophadas compulsus ad undas.
 Inde fugam , atque iterum enarrat præcepta Celæno.
 Liquerit utque Helenum perceptis ordine fati.
 Supplicem Achæmenidem Polyphemo urgente re-
 cepit.

[xxv] ARGUMENTA

Amiffumque patrem Drepani, atque hinc inde quie-
vit.

Q U A R T I.

At Regina gravi Veneris jam carpitur igni,
Confulitur foror Anna: placet succumbere amori;
Fiunt sacra Deis: onerantur numina donis.
Itur venatum. Veneris clam foedera jungunt.
Facti fama volat. Monitus tunc numine Divum
Æneas classemque fugæ sociosque parabat.
Sensit amans Dido, precibus conata morari.
Postquam fata jubent, nec jam datur ulla facultas,
Conscenditque pyram, dixitque novissima verba;
Et vitam infelix multo cum sanguine fudit.

Q U I N T I.

Navigat Æneas; Siculas defertur ad oras.
Hic manes celebrat patrios; una hospes Aestes
Ludos ad tumulum faciunt; certamina ponunt.
Prodigium est cunctis ardens delapsa sagitta.
Iris anum Beroën habitu mentita senili
Incendit naves, subitus quas vindicat Æmber.
In somnis pater Anchises, quæ bella gerenda,
Quoque duce ad manes possit descendere, monstrat.
Transcribit matres urbi, populumque volentem;
Et placitum Æneas Palinurum quærit in undis.

S E X T I.

Cumas deinde venit. Fert hinc responsa Sibyllæ;
Misenum sepelit. Mons servat nomen humati.

I N Æ N E I D E M. Lxxvij

Ramum etiam, ante Deum placato numine, portat.
Et vates longæva una descendit Avernum.
Agnoscit Palinurum, & ibi solatur Eliffam:
Deiphobumque videt lacerum crudeliter ora.
Umbrarum poenas discit narrante Sibylla.
Convenit Anchisen; penitusque in valle virenti
Agnoscitque suam prolem monstrante parente.
Hæc ubi percepit, graditur, sociosque revisit.

S E P T I M I.

Hic quoque Cajetam sepelit. Tum deinde profectus
Laurentum venit. Hanc verbis cognovit Iuli
Fatalem terram. Mensis en vescimur, inquit.
Centum oratores veniam pacemque petentes
Ad regem mittit lectos tum sorte Latinum:
Qui cum pacæ etiam natæ connubia pactus.
Hoc forte Aleæto Junonis dissipat ira.
Concurrunt dictis, quamvis pia facta repugnans:
Bellæ causâ fuit violatus vulnere cervus.
Tum gentes socia arma parant: fremit arma juven-
tus.

O C T A V I.

Dat bellæ signum Laurenti Turnus ab arce.
Mittit & magni Ventus Diomedis ad urbem,
Qui petit auxilium, & doceat quæ causâ petendi.
Æneas Divum nuntiis adit Arcada regem
Evandrum, Arcadia profugum, nova regna peten-
tem.
Accipit auxilium: Huic aatum, & socia agmina
jungit

lxxvñj ARGUMENTA

Evander. Pallas fatis comes ibat iniquis.
Jamque habilis bello, & maternis lætus in armis;
Fataque, fortunæque ducum, casusque suorum
Sortitus clypeo, divina intentus in arte est.

NONI.

Atque ea diversa penitus dum parte geruntur,
Junonis monitu Turnus festinat in hostem.
Tœcutorum naves, Rutulis jaculantibus ignem,
Nympharum in speciem divino numine versæ,
Euryali & Nisi ceptis fuit exitus impar.
Pugnatur. Castra Æneadæ vallumque tuentur.
Audacem Rutulum dat letho pulcher Iulus.
Fit via vi. Turnus Bitian & Pandaron altum
Dejicit, & totis victor dat funera castris.
Jamque fatigatus recipit se in castra suorum.

DECI MI.

Consilium Divis hominum de rebus habetur.
Interea Rutuli portis circum omnibus instans.
Advenit Æneas multis cum millibus heros.
Mars vocat, & totis in pugnam viribus itur.
Interimit Pallanta potens in prælia Turnus.
Cædunturque duces: cadit & sine nomine vulgus.
Subtrahitur pugna: Junonis numine Turnus.
Æneas perstat Mezentis cæde pista;
Et Laustum invicta perimit per vulnera dextra,
Mox ultor nati Mezentius occidit ipse.

I N Æ N E I D E M. Ixxix

U N D E C I M I.

Constituit Marti spoliolum ex hoste tropæum.
Exanimumque patri natum Pallanta remittit.
Jura sepulturæ tribuit, tempusque Latinis.
Evander patrios affectus edit in urbe.
Corpora cæsa virum passim digesta cremantur.
Legati referunt Diomedem arma negasse.
Drances & Turnus, leges æquante Latino,
Concurrunt dictis. Æneas imminet urbi.
Pugnatur. Vincunt Troës. Cadit ista Camilla.
Deinde duces castris, donec cessere, minantur.

D U O D E C I M I.

Turnus jam fractis adverso Marte Latinis
Semet in arma parat, pacem cupiente Latino.
Foedus percutitur passuris omnia victis.
Hoc Turni Juturna soror confundit: & ambos
In pugnam populos agit, ementita Camertem.
Æneas volucris tardatur membra sagitta.
Anxia pro nato servavit cura parentis.
Urbs capitur. Vitam laqueo sibi finit Amata.
Æneas Turnum campo congressus, utrimque
Circumfusa acie, vita spoliavit & armis.

lxxx ARGUMENTA

*Eadem Argumenta Monofichis , per
eundem auctorem.*

ÆNEAS primo Libyes appellitur oris.
Funera Dardaniæ narrat fletusque secundo.
Tertius errores canit , amiffumque parentem.
Uritur in quarto Dido , flammæque fatetur.
Quintus habet ludos , & claffem corripit ignis.
Quæruntur fexto Manes & Tartara Ditis.
Septimus Ænean reddit fatalibus arvis.
Præparat octavo bellum , quos mittat in hoftes.
Nonus habet pugnas , nec adest dux ipfe tumultus.
Occidit Æneæ decimo Mezentius ira.
Undecimo victa est , non æquo Marte Camilla.
Duodecimo Turnus divinis occidit armis.

*Argumentum omnium operum
Virgilianorum.*

PASTORUM Musam vario certamine promit.
Ruris item docilis culturam carmine monstrat.
Arboribus vitem , prolem quoque jungit olivæ ,
Pastorumque Palen , & curam tradit equorum.
Tunc apium feriem , & quæ mellis dona , racenfet.
Æneas profugus intrat Carthaginis oras.
Convivis feries narratur Troica belli.
Tertius at complet narrantis in ordine gesta.
Ardet amans Dido fatum sortita supremum.

Quintus habet varia tumuli spectacula patris.
 Infernos Ditis Manes & regna pererrat.
 In Latium Æneas, Italas simul intrat in oras.
 Intonat hinc bellum tecti de culmine Turnus.
 Euryalum & Nisum deflet cum matre juvenus.
 Mezentis interitus canitur, post funera Lausi.
 Ultaque dehinc fertur telo mactata Camilla.
 Turni vita fugit infernas mœsta sub umbras.

*Item Argumenta in Æneidem
 per Hexasticha.*

PRIMILIBRI.

ARNA virumque canit vates, Junonis ob iram
 Et totum Æoliis turbatum fluctibus æquor.
 Disiectas classes submersaque corpora ponto.
 Hospitium Didus, casus quo gentis & annos,
 Æneas Trojæ, fatumque & bella referret.
 Quorum pars terræ, pelago pars addita fame est.

SECUNDI.

Conticuere omnes, intentique ore loquentis
 Ora tenent. Ac tum dolus introducitur hostis,
 Et fallacis equi damnosum munus in armis,
 Perfidia notusque Sinon, amissaque conjunx.
 Per medios ignes ablatas sævaque tela

Lxxxij ARGUMENTA

Anchises, oneri facilis pietate ferentis.

T E R T I I.

**Postquam res Asiæ, disjectaque mœnia Trojæ;
Dant pelago classes, Polidori funera discunt,
Atque Heleni præcepta, fidem cui fecerat usus.**

† † † † †

Reliqua desiderantur.

In Æneidem Monosticha Basilit.

PRIMUS habet, Libycam veniunt ut Troes in urbem.

Edocet excidium Trojæ, clademque secundus.

Tertius à Troja vectos canit æquore Teucros.

Quartus item miseræ duo vulnera narrat Elissæ.

Manibus ad tumulum quinto celebrantur honores.

Ænean memorat visentem Tartara sextus.

In Phrygas Italiam bello jam septimus armat.

Dat simul Æneæ socios octavus, & arma.

Daunius expugnat nono nova mœnia Trojæ.

Exponit decimus Tuscorum in littore pugnas.

Undecimo Rurali superantur morte Camillæ.

Ultimus imponit bello Turni necesse finem.

*In Bucolica Fragmentum, ex quodam
Poëta.*

TITURUS agresti modo lætus carmine ruris
Formosum per quod Corydon ardebat Alexin ;
Silenumque senem fertisque meroque ligavit ;
Pastorumque sonos faciles duxere cicutæ.

INCERTI POETÆ
TETRASTICHA
IN GEORGICA.

PRÆFATIO.

QUALIS Bucolicis, quantus tellure doman-
da
Vitibus, arbribusque, apibus, pecorique, satisque
Æneadum fuerit vates, Tetraistica dicent ;
Contineat quæ quisque liber, lege carmina nostra.

PRIMI.

Quid faciat lætas segetes ; quæ sidera seruet
Agricola, ut facilem terram profcindat aratris,
Semina quæ jacienda modo, cultusque locorum,

LXXXIV ARGUMENTA

Et messes docuit magno olim fœnore reddi.

S E C U N D I.

**Hactenus arborum cultus, & sidera Cœli;
Pampineas canit inde comas, colleſque virentes;
Descriptaque locis vites, & dona Lyæi.
Atque oleæ ramos pomorum ex ordine lectos.**

T E R T I I.

**Teque Pales, & te pastor memorande per orbem,
Et pecorum cultus, & gramine pascua læta.
Quis habitent armenta locis, stabulentur & agni,
Omnia divino monstravit carmine vates.**

Q U A R T I.

**Protinus ærii mellis redolentia regna,
Hyblæas & apes, alvorum cerea testæ.
Quique apibus flores, examina quæque legenda
Indicat, humentesque favos cœlestia dona.**

IN ÆNEIDEM. LXXXV.

DUODECIM SCHOLASTICORUM

POETARUM

ARGUMENTA

IN ÆNEIDEM.

LIBRI PRIMI.

VOMANUS I.

ÆOLUS immittit ventos, Junone precante,
Trojanosque vagos Libycas expellit in oras.
Solatur Venerem dictis pater ipse dolentem.
Ænean recipit pulchra Carthagine Dido,
Cui Venus Afcanii sub imagine mittit amorem.

SECUNDI.

EUPHORBUS II.

Cogitur Æneas bellorum exponere casus,
Græjorumque dolos, & equum, fraudemque Sinonis,
Excisamque urbem, Priamique miserissima fata,
Utque patrem impositum forti cervice per ignes
Extulerit, caramque amisit ipse Creüsam.

lxxxv) ARGUMENTA

TERTIUM

JULIANUS III.

Post casum Trojæ fabricata classe superstes,
Vela dat Æneas, urbemque in littore Thracum;
Mox aliam pulsus Cretæis condidit oris.
Cedit & hinc, Helenumque videt, præceptaque
discit.

Ætneum Cyclopa fugit, sepeliturque parentem.

QUARTUM

HILARIUS IV.

Ardet amore gravi Dido foror Anna suadet
Nubere. Junguntur, nimbo cogente, sub antro
Incurat precibus patrem contemptus Iarbas.
Navigat Æneas jussu Jovis. Illa dolore
Impatiens, & amore, necem sibi protinus infert.

QUINTUM

PALLADIUS V.

In Siculas iterum terras Fortuna reducit
Ænean, tumultoque patris persolvit honorem,
Tum cogit naves incendere Troadas Iris.
Troes ibi relinquunt socios. Venus anxia placat
Neptunum. Somnus Palinurum mergit in undis.

SEXTUM

ASCLEPIADIUS VI.

Sacratam Phœbo Cumarum fertur in urbem

I N Æ N E I D E M. LXXXVII.

**Rex Phrygius, vatisque petit responsa Sibyllæ.
Misenam sepelit. Post hæc adit infera regna.
Congressusque patri, discit genus omne suorum;
Quoque modo casus videat superare futuros.**

S E P T I M I.

E U S T H E N I U S V I I.

**Tandem deveniunt Laurentia Troes in arva ;
Et pace accepta læti nova mœnia condunt.
Nocte fatam Juno Furiam evocat ; illa Latinos
Inter, & Æneadas bellum ferit, & ciet arma,
Protinus auxiliis terra instruit Itala turmas,**

O C T A V I.

P O M P E I A N U S V I I I.

**Vidit ut Æneas summa vi bella parari :
Arcadas, Evandrumque senem sibi cœdere jungit,
Dardanioque duci sociatur Etruria tota.
Arma petit genitrix, dat Mulciber : in clypeoque
Res pingit Latias, & fortia facta nepotam.**

N O N I.

M A X I M I A N U S I X.

**Ad Turnum propere Junonia mittitur Iris,
Instigatque animos, Acies movet ille, Phrygasque
Obsidet. In Nymphas versa est Æneia classis,
Euryalus Nisusque luunt nece prælia noctis.
Vi Turnus potitur castris, Impellitur inde.**

lxxxviii ARGUM. IN ÆNEID:

DECIMI.

VITALIS X.

Placat & uxoris dictis & jurgia natæ
Jupiter. Auxiliis instructus Troius heros
Advenit. Occurrunt Rutuli, atque in littore pugnant.

Occidit à Turno Pallas: victorque superbus
Æneæ eripitur. Mezentius interit acer.

UNDECIMI.

BASILIVS XI.

Occisis proprium pars utraque reddit honorem.
Supplicibus Calydone fatus negat arma Latinis.
Cum Drance alterno jurgat certamine Turnus.
Æneas equitem præmittit, & obvia virgo
Excipit. Exincta Rutuli dant terga Camilla.

DUODECIMI.

ASMENVS XII.

Trojanis Rutulisque placet conjungere foedus.
Id Rutuli rumpunt. Nato Venus alma medetur
Dictamno, Rutulique luunt perjuria victi.
Cogitur Æneæ Dauni concurrere proles.
Pallantea necem misero dant cingula Turno,

ÆORUMDEM

EORUMDEM DUODECIM
SCHOLASTICORUM
EPITAPHIA

*Publii Virgilii Maronis, per
Terraſtica.*

VITALIS I.

P R I M A mihi Muſa eſt ſub fagi Tityrus umbra,
Ad mea ſtans humum juſſa colonus arat.
Præliaque expertos cecini Trojana Latinos.
Fertque meos cineres inclyta Parthenope.

BASILIVS II.

Hoc jacet in tumulo vates imitator Homeri,
Qui canit Aufonio carmine primus oves.
Ad cultos hinc tranſit agrös. *Æneidos* autem
Non emendarum morte reliquit opus.

ASMENVS III.

Bucolica Aufonio primus qui carmine feci,
Mox præcepta dedi, verſibus agricolæ.
Tomus I. h

xc *PUB. VIRG. MARONIS*

*Idem cum Phrygibus Rutilorum bella peregi ;
Hunc mihi defuncto fata dedere locum.*

V O M A N U S I V.

*Tityre, te Latio cecinit mea fistula versus ;
Præceptisque meis rusticus arva colit.
Ac, ne Musa carcas virgiiis *Aeneidis* effret,
Perfida me celeri fata tulere nece.*

E U P H O R B U S V.

*Romuleum Sicula qui fingit tarmen avena ;
Ruricolæque docet qua ratione serant :
Quique Latinorum memorat fera bella Phrygasque ;
Hic cubat ; hic meruit perpetuam requiem.*

J U L I A N U S V I.

*Qui pastorali peragravit Manala Musa,
Ruraque, & *Aeneæ* concinit arma *Mars* ;
Ille, decem lustris geminos postquam addidit annos,
Concessit fati : & fitus hoc tumulo est.*

H I L A S I U S V I I.

*Hæc tibi Virgilius domus est æterna sepulcro ;
Qui mortis tenebras effugis ingenio.
Mænalium carmen qui profers ore Latino,
Et cultus segetum, bellaque *fata* decum.*

P A L L A D I U S V I I I.

*Primus ego Ausonio pastorum carmina versus
Composui, & quo sunt rura colenda modo.*

E P I T A P H I A. cxj

Post, quibus Æneas Rutulos superaverit armis,
Vatis reliquias hæc pia terra fovet.

A S C L E P I A D I U S I X.

Sicanus vates sylvis, Afcraus in arvis,
Mæonius bellis ipse pœta fui.

Mantua se vita præclari jactat alumni.
Parthenope famam morte Maronis habet.

B U S T H E N I U S X.

Quisquis es, extremi titulum lege carminis, hospes
Hac ego Virgilius sum tumulatus humo.

Qui pecudum pariter, qui cultum fertilis agri,
Mox Anchisiadæ bella ducis cecini.

P O M P E I A N U S X I.

Virgilio mihi nomen erat, quem Mantua felix
Edidit. Hic cineres vatis & ossa jacent,

Cujus in æternum pastozia fistula vivet;
Rustica, mox eadem Martia, Calliope.

M A X I M I A N U S X I I.

Carmine bucolico nitui; cultoribus agri

Jura dedi. Cecini bella Latina simul.

Jamque ad lustra decem Titan accesserat alter,
Cum tibi me rapuit, Mantua, Parthenope.

ITEM PER DISTICHA

EORUMDEM

EX ARGUMENTO

VIRGILIANI

DISTICHI.

MANTUA me genuit, Calabri rapuere : te-
net nunc

Parthenope. Cecini pascua, rura, duces.

A S C L E P I A D I U S I.

Tityron, ac fegetes cecini Maro, & arma virumque;
Mantua me genuit, Parthenope sepelivit.

E U S T H E N I U S I I.

Virgilius jacet hic, qui pascua versibus edit,
Et ruris cultus, & Phrygis arma viri.

P O M P E I A N U S I I I.

Qui pecudes, qui rura canit, qui praelia vates,
In Calabria moriens hac requiescit humo.

E P I T A P H I A. xciii

M A X I M I A N U S I V.

Carminibus pecudes, & rus, & bella canendo
Nomen inextinctum Virgilius meruit.

V I T A L I S V.

Mantua mī patria est; nomen Maro; carmina sylvæ
Ruraque cum bellis : Parthenope tumulus.

B A S I L I U S V I.

Qui sylvas & agros, & prælia versibus ornat,
Mole sub hac situs est ecce poëta Maro.

A S M E N U S V I I.

Pastorum vates ego sum : cui rura ducesque
Carmina sunt. Hic me pressit acerba quies.

V O M A N U S V I I I.

A sylvis ad agros, ab agris ad prælia venit
Musa Maroneo nobilis ingenio.

E U P H O R B U S I X.

Bucolica expressi, & ruris præcepta colendi.
Mox cecini pugnæ. Mortuus hic habito.

J U L I A N U S X.

Hic data Virgilio requies, qui carmine dulci
Et Pana, & segetes, & fera bella canit.

SCIV PUB. VIRG. EPITAPHIA

HILASIVS XI.

Pastores cecini; docui qui cultus in agris;
Prælia descripsi. Contegor hoc tumulo.

PALLADIUS XII.

Conditus hic ego sum, cujus modo rustica Masa,
Per sylvas, per rus venit ad arma visum.

ARGUMENTUM
IN BUCOLICA.

BUcolicum carmen, idem est ac pastora-
le, deducto nomine à pastoribus, quo-
rum erant præcipui qui curarent boves, sive
bubulci, Græcè βουκόλοι, à βῦς, bos. Quo
in genere Virgilius Theocritum, Syracu-
sanum poetam, imitandum sibi proposuit.

Carmina ejusmodi sua vocavit Theocri-
tus, *idyllia*, Virgilius *eclogas*. Est autem
ἐκλογή *ecloga*, delectus paucorum aliquot
opusculorum è pluribus, quæ fecerit auc-
tor, nec luce digna judicavit: vel delectus
quorundam versuum quos à Theocrito per
imitationem expresserit: est enim ἐκλέγειν
eligere, discernere. Malè autem scribitur
à quibusdam *Ægloga*, quasi ab αἴξ *capra*
& λόγος *sermo*: tum quia non ἐκλογή sed
ἀγλογία dicenda esset: tum quia minima
pars hujus operis ad capras pertinet: ad

Xcvj ARGUMENT. IN BUCOLIA

Èves, cantus, amores, ~~multo~~ ~~maxima~~ ~~3~~
tum denique quia nomen eclogæ aliis ope-
ribus tribuitur bene multis, in quibus pas-
toritium nihil, imò nihil omnino præter
delectam significat. Tales habemus hodie
Polybii, Diodori, Strabonis *eclogas*, sive
excerpta è majori opere: odas Horatii vo-
cat Sidonius Apollinaris, *varii carminis*
eclogas: ejusdem Horatii *satyras* quibusdam
in codicibus *eclogas* inscribuntur.

Cœpta sunt Bucolica anno Virgiliti 29
exeunte, U. C. 713. & triennio perfecta,
ut jam in vita, moxque singulis in eclogis
differemus. *Ita Ruus.*

PUBLII

f

Bucol.

Leveque pinxit.

C. D. Pinx. & sculp.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
BUCOLICA.

ECLOGA I.

TITYRUS, MELIBŒUS.

MELIBŒUS.

TITYRE, tu patulæ recubans sub
tegmine fagi,
Sylvestrem tenui musam medicaris
avenâ.

Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva:

Tomus I.

A

8 PUBLII VIRGILII

Nos patriam fugimus : tu , Tityre , lentus in umbrâ
Formosam resonare doces Amaryllida sylvas.

TITURUS.

O Melibœe , Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi semper Deus : illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boves , ut cernis , & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

MELIBŒUS.

Non equidem invidéo , miror magis ; undique totis
Usque adeo turbatur agris . En ipse capellas
Protinus æger ago ; hanc etiam vix , Tityre , duco :
Hic inter densas corylos modò namque gemellos ,
Spem gregis , ah ! filice in nudâ connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis , si mens non læva fuisset ,
De Cælo tactas memini prædicere quercus ;
Sæpe sinistra cavâ prædixit ab ilice cornix .
Sed ramen , iste Deus qui sit da , Tityre , nobis .

TITURUS.

Urbem quam dicunt Romam , Melibœe , putavi
Stultus ego huic nostræ similem , quò sæpe solemus
Pastores ovium teneros depellere fœtus .
Sic canibus catulos similes , sic matribus hædos
Noxam : sic parvis componere magna solebam .
Verùm hæc tantum alias inter caput extulit urbes ,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi .

MELIBŒUS.

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi ?

MARONIS BUCOLICA. 3

TITURUS.

Libertas, quæ sera tamen respexit inertem,
Candidior postquam tondenti barba cadebat.
Respexit tamen, & longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque, fatebor enim, dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi;
Quamvis multa meis exiret victima septis,
Pinguis & ingrata premeretur cascus urbi,
Non unquam gravis ære domum mihi dextera redibat.

MELIBŒUS.

Mirabar quid moesta Deos, Amarylli, vocafes,
Cui pendere suâ pateretis in arbore poma.
Tityrus hinc aberat: ipsæ te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbuta vocabant.

TITURUS.

Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
Nec tam præsentem alibi cognoscere Divos.
Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, ut ante, boves, pueri: submittite tauros.

MELIBŒUS.

Fortunate senex, ergo tuâ rura manebant,
Et tibi magna satis; quamvis lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducatur pascua junco.

4 PUBLII VIRGILII

Non insueta graves tentabunt pabula : factas
 Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
 Fortunate senex, hic inter flumina nota,
 Et fontes sacros, frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes
 Hyblæis apibus florem depasta salicti,
 Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.
 Hinc altâ sub rupe canet frondator ad auras;
 Nec tamèn interea rauca, tua cura, palumbes,
 Nec gemere aëriâ cessabit turtur ab ulmo.

T I T Y R U S.

Ante leves ergo pascentur in æthere cervi,
 Et freta destituent nudos in littore pisces;
 Ante, pererratis amborum finibus, exul
 Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
 Quàm nostro illius labatur pectore vultus.

M E L I B Œ U S.

At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
 Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
 Et penitus toto divisos orbe Britannos.
 En unquam patrios longo post tempore fines,
 Pauperis & tuguri congestum cespitem culmen
 Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas!
 Impius hæc tam culta novalia miles habebit,
 Barbarus has segetes: En quò discordia cives
 Perduxit miseros: En queis consecvimus agros.
 Inserere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vitæ,
 Ite meæ, quondam felix pecus; ite capellæ,

MARONIS BUCOLICA. 5

Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,
Dumosâ pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam: non, me pascente, capellæ,
Florentem cytisum & salices carpetis amaras.

TITURUS.

Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte
Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, & pressi copia lactis.
Et jam summa procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

*****:*****

ECLOGA II.

ALEXIS.

FORMOSUM pastor Corydon ardebat Alexim,
Delicias domini, nec quid speraret habebat.
Tantum inter densas, umbrosa cacumina, fagos,
Assidue veniebat: ibi hæc incondita solus
Montibus & sylvis studio jactabat inani.

O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
Nil nostri miserere: mori me denique cogis.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant;
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos:
Thestilis & rapido fessis messoribus æstu
Allia serpillumque herbas contundit olentes.
At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,

6 PUBLII VIRGILII

Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis.
 Nonne fuit fatius tristes Amaryllidis iras,
 Atque superba pati fastidia? Nonne Menalcem?
 Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses.
 O formose puer, nimirum ne cæde colori.
 Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris, Alexi;
 Quam dives pecoris, nivei quam lactis abundans.
 Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ:
 Lac mihi non æstate novum, non frigore deficit.
 Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat,
 Amphion Diræus in ætæo Aracyntho.
 Nec sum adeo informis. Nuper me in litore vidi,
 Cùm placidum ventis staret mare: non ego Daph-
 nim,
 Judice te, metuum, si nunquam fallit imago.

O tantùm libeat mecum tibi sordida rura
 Atque humiles habitare casas, & figere corvos,
 Hædorumque gregem viridi compellere hibisco!
 Mecum unâ in sylvis imitabere Pana canendo.
 Pan primus calamos cerâ conjungere plures
 Instituit: Pan curat oves, oviumque magistros.
 Nec te peniteat calamo trivisse labellum:
 Hæc eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 Fistula, Damocetas dono mihi quam dedit olim;
 Et dixit moriens: te nunc hæbet ista secundum.

Dixit Damocetas : invidit stultus Amyntas.
 Præterea duo nec tutâ mihi valle reperti
 Capreoli , sparsis etiam nunc pellibus albo ;
 Bina die siccant ovis ubera , quos tibi servo.
 Jam pridem à me illos abducere Thestylis orat ,
 Et faciet , quoniam sordent tibi munera nostra.

Huc ades , ô formose puer. Tibi lilia plenis
 Ecce ferunt Nymphæ calathis : tibi candida Naij
 Pallentes violas & summa papaverâ carpens ,
 Narcissum & florem jungit bene olentis anethi.
 Tum casia , atque aliis intexens suavibus herbis ,
 Mollia luteolâ pingit vacciniâ calthâ.
 Ipse ego cana legam tenerâ lanugine mala ,
 Castaneasque nuces , mea quas Amaryllis amabat.
 Addam cerea pruna , & honos erit huic quoque
 pomo.

Et vos , ô lauri , carpam , & se , proxima myrtâ :
 Sic positæ quoniam suaves miscetis odores.

Rusticus es, Corydon, nec munera curat Alexis
 Nec, si muneribus certes, concedat Iolaa.
 Eheu, quid volui misero mihi? floribus Austrum
 Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Quem fugis, ah demens? Habitarunt Dii quoque
 sylvas,
 Dardaniusque Paris. Pallas quas condidit arces
 Ipsa colat : nobis placeant ante omnia sylvæ.

3 PUBLII VIRGILII

Torva læna lupum sequitur, lupus ipse capellam :
Florentem cytharum sequitur lasciva capella ;
Te Corydon, ô Alexi. Trahit sua quemque vo-
luptas.

Aspice : aratra jugo referunt suspensa jувenci ,
Et sol crescentes decedens duplicat umbras.
Me tamen urit amor : quis enim modus adfit amori ?

Ah, Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit ?
Semiputata tibi frondosâ vitis in ulmo est ;
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget usus,
Viminibus mollique paras detexere junco ?
Invenies alium, si te hic fastidit Alexis.

XX

E C L O G A III.

MENALCAS, DAMÆTAS, PALÆMON.

M E N A L C A S.

D I C mihi, Damœta, cujum pecus ? an Mc-
libœi ?

D A M Œ T A S.

Non, verùm Ægonis : nuper mihi tradidit Ægon.

M E N A L C A S.

Infelix ô semper ovis pecus ! Ipse Neæram
Dum fovet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur ;
Hic alienus oves custos bis mulget in horâ :

MARONIS BUCOLICA. 9

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

D A M Œ T A S.

Parcius ista viris tamen objicienda memento.
Novimus & qui te transversa tuentibus hircis,
Et quo, sed faciles Nymphæ rifere, sacello.

M E N A L C A S.

Tum credo, cùm me arbutum vidère Myconis,
Atque malâ vites incidere falce novellas.

D A M Œ T A S.

Aut hic ad veteres fagos, cùm Daphnidis arcum
Fregisti & calamos, quæ tu, perverse Menalca,
Et cùm vidisti puero donata, dolebas:
Et, si non aliquâ nocuisses, mortuus esses.

M E N A L C A S.

Quid domini facient, audent cùm talia fures?
Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis, multùm latrante Lyciscâ?
Et cùm clamarem: Quò nunc se proripit ille?
Tityre, coge pecus: tu post carecta latebas.

D A M Œ T A S.

An mihi cantando victus non redderet ille
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit; & mihi Damon
Ipse fatebatur, sed reddere posse negabat.

M E N A L C A S.

Cantando tu illum! aut unquam tibi fistula cerâ
Juncta fuit? Non tu in triviis, indocte, solebas

Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen ?

D A M E T A S.

Vis ergo inter nos, quid possit uterque vicissim
Experiamur ? ego hanc vitulam (ne fortè recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus)
Depono : Tu dic mecum quo pignore certes.

M E N A L C A S.

De grege non ausim quicquam deponere tecum.
Est mihi namque domi pater, est injusta noverca :
Bisque die numerant ambo pecus, alter & hædos.
Verùm, id quod multo tute ipse fatebere majus,
Infanire libet quoniam tibi, pocula ponam
Fagina, cælarum divini opus Alcimedontis ;
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hederâ vestit pallente corymbos.
In medio duo signa, Conon : & quis fuit alter ?
Descripsit radio totum qui gentibus orbem,
Tempora quæ messor, quæ curvus arator haberet.
Necdum illis labra admovi, sed condita servo.

D A M E T A S.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum est ansas amplexus acantho :
Orpheaque in medio posuit, sylvasque sequentes.
Necdum illis labra admovi, sed condita servo.
Si ad vitulam spectes, nihil est quod pocula laudes.

M E N A L C A S.

Nunquam hodie effugies : veniam quocumque vo-
câris.

MARONIS BUCOLICA. II

Audiat hæc tantum vel qui venit, Ecce Palæmon-
Efficiam posthac ne quemquam voce laceffas.

D A M O E T A S.

Quin age, si quid habes: in me mora non erit ulla:
Nec quemquam fugio. Tantum, vicine Palæmon,
Sensibus hæc imis, res est non parva, reponas.

P A L A M O N.

Dicite: quandoquidem in molli confedimus herbæ.
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.
Nunc frondent sylvæ, nunc formosissimus annus.
Incipe, Damoeta: tu deinde sequere Menalca.
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

D A M O E T A S.

Ab Jove principium, Musæ: Jovis omnia plena:
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.

M E N A L C A S.

Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me
Munera sunt, lauri & suave rubens hyacinthus.

D A M O E T A S.

Malo me Galatea petit, lasciva puella,
Et fugit ad falices, & se cupit ante videri.

M E N A L C A S.

At mihi sese offert ulero, meus ignis, Amyntas:
Notior ut non sit canibus jam Delia nostris.

D A M O E T A S.

Parta meæ Veneri sunt munera: namque notavi
Ipse locum, aëriæ quo congestere palumbes.

M E N A L C A S.

Quod potui, puero sylvestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

D A M O E T A S.

O quoties, & quæ nobis Galatea locuta est!
Partem aliquam, venti, Divûm referatis ad aures.

M E N A L C A S.

Quid prodest, quod me ipse animo non spernis,
Amynta,

Si, dum tu sectaris apros, ego retia servo?

D A M O E T A S.

Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola.
Cum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.

M E N A L C A S.

Phyllida amo ante alias; nam me discedere stetit:
Et longum, formosè, vale, vale, inquit, Iola.

D A M O E T A S.

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.

M E N A L C A S.

Dulce fatis humor, depulsis arbutus hœdis,
Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.

D A M O E T A S.

Pollio amat nostram, quamvis est rustica, Musam.
Pierides, vitulam lectori pascite vestro.

M E N A L C A S.

Pollio & ipse facit nova carmina. Pascite taurum;

MARONIS BUCOLICA. 13

Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

D A M Œ T A S.

Qui te, Pollio, amat, veniat quò te quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

M E N A L C A S.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi:
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

D A M Œ T A S.

Qui legitis flores & humi nascentia fraga,
Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herbâ.

M E N A L C A S.

Parcite, oves, nimium procedere: non bene ripa
Creditor: ipse aries etiã nunc vellera siccet.

D A M Œ T A S.

Tityre, pascentes à flumine resce capellas:
Ipse, ubi tempus erit, omnes in fonte lavabo.

M E N A L C A S.

Cogite oves, pueri: si lac præceperit æstus,
Ut nuper, frustra prestabimus ubera palmis.

D A M Œ T A S.

Eheu, quàm pingui macer est mihi taurus in arvo:
Idem amor exitium pecori, pecorisque magistro.

M E N A L C A S.

His certè neque amor causa est, vix ossibus hærent.
Nescio quis tencros oculus mihi fascinat agnos.

14 PUBLII VIRGILII

D A M O T A S.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres patet Cœli spatium non amplius ulnas.

M E N A L C A S.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.

P A L A M O N.

Non nostrum inter vos tantas componere lites :
Et vitulâ tu dignus & hic, & quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.
Clandite jam rivos, pueti, sat prata biberunt.

E C L O G A IV.

D R U S U S.

S I C E L I D E s Muse, paulo majora canamus ;
Non omnes arbusta juvant, hamilesque myricæ.
Si canimus sylvas, sylvæ sint Consule dignæ.

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas :
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna :
Jam nova progenies Cœlo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primum
Definet, ac toto surget gens aurea Mundo,
Casta fave, Lucina: tuus jam regnat Apollo.

MARONIS BUCOLICA. 15

Teque adeo, decus hoc ævi, te Consule, inibat,
Pollio, & incipient magni procedere menses.
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetuâ solvent formidinae terras.

Ille Deum vitam accipiet, Divisque videbit
Permissos Heroas, & ipse videbitur illis;
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu,
Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsæ lacte domum referens distenta capellæ
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum.

At simul Heroum laudes, & facta parentis
Jam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus,
Molli paulatim flavescet campus arista,
Incultisque rubens pendebit sentibus uva,
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ jubeant telluri insindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vebat Argo
Delectos Heroas: erunt etiam altera bella,

Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achil-
les.

Hinc, ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipse mari vector, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem;
Robustus quoque jam tauris juga solvet arator.
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.
Talia sæcla, suis dixerunt, currite, fufis,
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.

Aggredere, ô magnos, aderit jam tempus, ho-
nores,

Cæra Deum soboles, magnum Jovis incrementum.
Aspice convexo nutantem pondere Mundum,
Terrasque, tractusque maris, Cælumque profundum;
Aspice venturo lætentur ut omnia sæclo.

O mihi tam longæ maneat pars ultima vitæ,
Spiritus; & quantum sat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pa-
ter adfit;
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan Deus Arcadiæ mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadiæ dicat se iudice victum.

Incipe ♣

Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia menses;
Incipe, parve puer: cui non risere parentes,
Nec Deus hunc mensâ, Dea nec dignata cubili est.

ECLOGA V.

DAPHNIS, MENALCAS, MOPSUS.

MENALCAS.

CUR non (Mopse, boni quoniam conveni-
nimus ambo,
Tu calamos inflare leves, ego dicere versus)
Hic corylis mixtas inter confedimus ulmos?

MOPSUS.

Tu major, tibi me est æquum parere, Menalca:
Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras,
Sive antro potius succedimus: aspice ut antrum
Sylvestris raris sparfit labrusca racemis.

MENALCAS.

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

MOPSUS.

Quid, si idem certet Phœbum superare canendo?

MENALCAS.

Incipe, Mopse, prior, si quos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.

Incipe, pascentes servabit Tityrus hœdos.

M O P S U S.

Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi
Carmina descripsi, & modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.

M E N A L C A S.

Lenta salix quantum palleenti cedit olivæ,
Puniceis humilis quantum saliuca rosetis,
Judicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

M O P S U S.

Sed tu desine plura, puer: successimus antro.

Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnim
Flebant: vos coryli testes, & flumina Nymphis,
Cum complexa sui torpuit miserabile vasi,
Atque Deos atque astra vocat crudelia mater.
Non ulli pastos illis egere diebus
Frigida, Daphni, boves ad flumina; nulla neque
annem

Libavit quadrupes, nec graminis attingit herbam.
Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesque feri sylvæque loquantur.
Daphnis & Armenias curra subjungere nigres
Instituit: Daphnis thiasos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvæ,
Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis,
Tu decus omne tuis. Postquam te fata tulerunt,

MARONIS BUCOLICA. 19

Ipsa Pales agros atque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandavimus heridæ fulcis,
Infelix lolium, & steriles dominatur avenæ.
Pro molli violâ, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus ævâ.
Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Pastores: mandæ fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, & tutato sopor addite carmen.
Daphnis ego in sytvis, hinc usque ad sidera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.

MENALCAS.

Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
Quale sopor festis in gramine, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere rivo.
Nec casanis solùm æquiparas, sed voce Magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocumque modo tibi nostra vi-
cissim
Dicemus, Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus: amavit nos quoque Da-
phnis.

MOPSUS.

An quicquam nobis tali sit munere majus?
Et puer ipse fuit cantari dignus, & ista
Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.

MENALCAS.

Candidus infuetum mirætur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes & sidera Daphnis.

Ergo alacris sylvas , & cætera rura voluptas
 Panaque pastoresque tenet , Dryadaeque puellas.
 Nec lupus infidias pecori , nec retia cervis
 Ulla dolum meditantur : amat bonus otia Daphnis.
 Ipsi lætitiæ voces ad sidera jactant
 Intonsi montes : ipsæ jam carmina rupes ,
 Ipsa sonant arbusta : Deus , Deus ille , Menalca.
 Sis bonus ó felixque tuis ! En quatuor aras :
 Ecce duas tibi , Daphni , duoque altaria Phœbo.
 Pocula bina novo spumantia lacte quotannis ,
 Crateraque duos statuam tibi pinguis oliva :
 Et multo imprimis hilarans convivia Baccho ,
 Ante focum , si frigus erit , si messis , in umbrâ ,
 Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.
 Cantabunt mihi Damœtas , & Lyctius Ægon :
 Saltantes Satyros imitabitur Alphefibeus.
 Hæc tibi semper erunt , & cum solennia vota
 Reddemus Nymphis , & cum lustrabimus agros.
 Dum juga montis aper , fluvios dum piscis amabit ,
 Dumque thymo pascentur apes , dum rore cicadæ ,
 Semper honos , nomenque tuum , laudesque manebunt.

Ut Baccho , Cererique , tibi sic vota quotannis
 Agricolaë facient : damnabis tu quoque votis.

M O P S U S.

Quæ tibi , quæ tali reddant pro carmine dona ?
 Nam neque me tantum venientis fibilus Austri ,
 Nec percussa juvenæ fluctu tam littora , nec quæ
 Saxosâ inter decurrunt flumina valles.

MÆRONIS BUCOLICA. 21

MENALCAS.

Hac te nos fragili donabimus ante cicutâ.

Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexin:

Hæc eadem docuit, Cuium pecus? an Melibœi?

MOP S U S.

At tu, fume pedum quod, me cum sæpe rogaret,

Non tulit Antigenes (& erat tum dignus amari)

Formosum paribus nodis atque ære, Menalca.

E C L O G A VI.

S I L E N U S.

PRIMA Syracosio dignata est ludere versu

Nostra, nec erubuit sylvas habitare Thalia.

Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem

Vellit, & admonuit: Pastorem, Tityre, pingues

Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.

Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere

laudes,

Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella)

Agrestem tenui meditabor arundine musam.

Non iniussa cano: si quis tamen hæc quoque, si quis

Captus amore leget, te nostræ, Vare, myricæ,

Te nemus omne canet: nec Phoëbo gratior ulla est,

Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.

Bergite, Pierides. Chromis & Mnasyllus in antro

22 PUBLII VIRGILII

Silenum pueri somno videre jacentem ,
 Inflatum hesternò venas , ut semper , Iaccho ;
 Serta procul tantùm capiti delapsa jacebant ,
 Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
 Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
 Luserat) injiciant ipsi ex vincula tertis ;
 Addit se sociam , timidisque supervenit Ægle ,
 Ægle Naiadum pulcherrima : jamque videnti
 Sanguineis frontem moris , & tempora pingit.
 Ille dolens ridens : Quo vincula necitis , inquit ;
 Solvite me pueri : satis est potuisse videri.
 Carmina quæ vultis , cognoscite : carmina vobis ,
 Huic aliud mercedis erit. Simul incipit ipse.
 Tum verò in numerum Faustusque ferasque videres
 Ludere , tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantùm Phœbo gaudet Parnassia rupes ,
 Nec tantùm Rhodope miratur , & Ismarus Orphea.

Namque canchas , uti magnam per inane coacta
 Semina terrarumque , animarumque , manisque fuissent,
 Et liquidi simul ignis : ut his exordia primis
 Omnia , & ipse tener Mundi concreverit orbis ;
 Tum durare solum , & discludere Nerea ponto
 Cœperit , & rerum paulatim sumere formas.
 Jamque novum ut terræ stupeant lucescere solem ,
 Altius atque cadant fummosis nubibus imbres :
 Incipiant sylvæ cum primùm surgere , cumque
 Rara per ignotos errant animalia montes.

Hinc lapides Pyrrhæ jactos , Samothræa regna ,

Caucaſeaſque refert volucres, ſurtumque Promethci.
 His adjungit Hylam, nautæ quo fonte relictum
 Clamaſſent; ut littus, Hyla, Hyla, omne ſonaret:
 Et fortunatam, ſi nunquam armenta fuiſſent,
 Paſiphaën nivei ſolatur amore Juvenci.

Ah! virgo infelix, quæ te dementia cepit?

Præcides implerunt falſis mugitibus agros:

At non tam turpes pecudum tamen uſta ſecuta eſt

Concubitus, quamvis collo timuiſſet aratrum,

Et ſæpe in levi quaſiſſet cornua fronte.

Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras!

Ille, lateas niveam molli ſolus hyacintho,

Ilice ſub migrâ paſſentes ruminat herbas,

Aus aliquam in magno ſequitur grege. Claudite

Nymphæ

Dicite, Nymphæ nemorum, jam claudite ſaltus;

Si quæ fortè ferant oculis ſeſe obvia noſtris

Errabunda bovis veſtigia: forſitan illum

At herbâ captum viridi, aut armenta ſecutum

Perducant aliqûe ſtabula ad Gortynia vaccæ.

Tum canit Meſperidum miratam mata puellam:

Tum Phaëthontidas muſco circumdat amaræ

Corticis, atque ſolo præceras erigit alnos.

Tum canit errantem Perneſſi ad flumina Gal-
 lum:

Aonas in montes ut duſerit una ſorum,

Utque viro Phœbi chorus aſſurrexerit omnis:

Ut Linus hæc illi divino carmine paſtor,

Floribus atque apio crines ornatus amaro ,
 Dixerit : Hos tibi dant calamos , en accipe , Musæ ,
 Ascraeo quos ante feni : quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynei nemoris dicatur origo ,
 Ne quis fit lucus quo se plus jactet Apollo.

Quid loquar , aut Scyllam Nisi , aut quam fama
 secuta est ,
 Candida succinctam latrantibus inguina monstros
 Dulichias vexasse rates , & gurgite in alto
 Ah ! timidos nautas canibus lacerasse marinis ;
 Aut ut mutatos Terei narraverit artus ,
 Quas illi Philomela dapes , quæ dona parârit ;
 Quo cursu deserta petiverit , & quibus ante
 Infelix sua tecta supervolitaverit alis ?
 Omnia quæ , Phœbo quondam meditante , beatus
 Audiit Eurotas , jussitque ediscere lauros ,
 Ille canit : pulsæ referunt ad fidera valles.
 Cogere donec oves stabulis , numerumque referre
 Jussit , & invito processit vesper Olympo.

ECLOGA VII.

MELIBŒUS, CORYDON, THYRSIS.

MELIBŒUS.

FORTE sub argutâ confederat ilice Daphnis,
Compulerantque greges Corydon & Thyrsis
in unum,
Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & respondere parati.

Hic mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper decurrerat: atque ego Daphnim
aspicio. Ille ubi me contra videt: Ocius, inquit,
Huc ades, ô Melibœe, caper tibi salvus & hœdi,
Et si quid cessare potes, requiesce sub umbrâ.
Huc ipsi potum venient per prata juveni.
Hic viridis tenerâ prætexit arundine ripas
Mincius, èque sacrâ resonant examina quercu.

Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida habebam,
Depulso à lacte domi quæ clauderet agnos;
Tertius I. C

32 PUBLII VIRGILII

Silenum pueri somno videre jacentem ,
 Inflatum hesternis venas, ut semper, Iaccho;
 Serta procul tantum capiti delapsa jacebant,
 Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
 Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
 Luferas) injiciunt ipsi ex vincula tertis ;
 Addit se sociam, timidisque supervenit Ægle,
 Ægle Naiadum pulcherrima: jamque videnti
 Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
 Ille dolens videns: Quo vincula necitis, inquit;
 Solvite me pueri: satis est potuisse videri.
 Carmina quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,
 Huic aliud mercedis erit. Simul incipit ipse.
 Tum verò in numerum Faunosque ferasque videres
 Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rupes,
 Nec tantum Rhodope miratur, & Æmarus Orphea.

Namque canebat, uti magnam per inane coacta
 Semina terrarumque, animæque, manisque fuissent,
 Et liquidi simul ignis: ut his exordia primis
 Omnia, & ipse tener Mundi concreverit orbis;
 Tum durare solum, & discludere Nereæ ponto
 Cœperit, & rerum paulatim sumere formas.
 Jamque novum ut terræ stupeant lucefcere solem,
 Altius atque cadant summotis nubibus imbres:
 Incipiant sylvæ cum primum surgere, cumque
 Rara per ignotos erreat animalia montes.

Hinc lapides Pyrrhæ jactos, Sarracina regna,

MARONIS BUCOLICA. 23

Caucaesaeque refert volucres, furtumque Promethei.
His adjungit Hylam, nautæ quo fonte relictum
Clamassent; ut littus, Hyla, Hyla, omne sonaret:
Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent,
Pasiphaën nivei solatur amore Juvenci.

Ah! virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Proetides implerunt falsis mugitibus agros:
At non tam turpes pecudum tamen ulla secuta est
Concubitus, quamvis collo timuisset aratrum,
Et sæpe in levi quæssisset cornua fronte.

Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras!
Ille, lætas niveum molli soltus hyacintho,
Ilice sub migrâ passentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege. Claudite
Nymphæ

Dicæ, Nymphæ nemorum, jam claudite saltus;
Si quæ fortè ferant oculis sese obvia nostris
Errabunda bovis vestigia: forsitan illum
At herbâ captum viridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ.
Tum canit Hesperidum miratam matæ puellam
Tum Phaëthontidas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo pæceras erigit alnos.

Tum canit errantem Permessi ad flumina Gal-
lum:

Aonas in montes ut duxerit una sororum,
Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:
Ut Linus hæc illi divino carmine pastor,

Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, mus-
gnum :

Posthabuit tamen illorum mea serua iude.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpere : alternos Musæ meminisse volebant.
Hoc Corydon, illos seferabat in ordine Thyrsis.

C O R Y D O N.

Nymphæ, noster amor, Libethrides, aut mihi car-
men,

Quale meo Codro, concedite : (proxima Phœbi
Versibus ipse facit) aut, si non possumus omnes,
Hic arguta sacra pendebit fistula pinus.

T H Y R S I S.

Pastores hederâ crescentem ornate Poëtam
Arcades, invidiâ rumpantur ut ilia Codro :
Aut, si ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

C O R Y D O N.

Setosi caput hoc aprî tibi, Delia, parvus
Et ramosa Mycon vivacia cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Punico stabis suras evincta cothurno.

T H Y R S I S.

Sinum lactis, & hæc te liba, Priape, quotannis
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus; at tu
Si fortuna gregem supplicaverit, aureus esto.

MARONIS BUCOLICA. 27

CORYDON.

Nerisæ Galatæa, thymo mihi dulcior Hyblæ,
Candidior cygnis, hederâ formosior albâ:
Cum primum pâsti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

THYRSIS.

Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, projectâ vilior algâ,
Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est.
Ite domum pâsti, si quis pudor, ite juvenci.

CORYDON.

Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quæ vos rarâ viridâ tegit arbutus umbrâ,
Solstitium pecori defendite: jara venit æstas
Torrida, jam læno surgente in palmitæ gemæ.

THYRSIS.

Hic focus, & tædæ pingues, hic plurimus ignis
Semper, & affiduâ postes fuligine nigri.
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

CORYDON.

Stant & juniperi, & castanæ hirsutæ;
Strata jacent passim sææque sub arbose pomæ:
Omnia nunc rident. At si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.

THYRSIS.

Aret agit, vitio moricas fitit æcis herba:

Liber pampineas invidit collibus umbras :
Phyllidis adventa nostræ nemus omne virebit ,
Jupiter & læto descendet plurimus imbri.

C O R Y D O N .

Populus Alcidae gratissima , vitis Iaccho.
Formosæ myrtus Veneri , sua laurea Phœbo .
Phyllis amar corylos : illas dum Phyllis amabit ,
Nec myrtus vincet corylos , nec laurea Phœbi.

T H Y R S I S .

Fraxinus in sylvis pulcherrima , pinus in hortis ,
Populus in fluvijs , abies in montibus altis ;
Sæpius at si me , Lycida formosæ , revisas ,
Fraxinus in sylvis cędat tibi , pinus in hortis.

M E L I B Œ U S .

Hæc memini , & victum frustra contendere Thirsin.
Ex illo Corydon , Corydon est tempore nobis.

ECLOGA VIII.

DAMON, ALPHESIBŒUS.

PASTORUM Musam, Damonis, & Alphę-
sibœi,

Immemor herbarum quos est mirata juvenca
Certantes, quorum stupefactę carmine lynces,
Et mutata suos requierunt flumina cursus,

MARONIS BUCOLICA. 29

Damonis Musam dicemus, & Alphefibioci.

Tu mihi, seu magni superas jam saxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis æquoris, en erit unquam
Ille dies, mihi cùm liceat tua dicere facta?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium, tibi desinet: accipe jussis
Carmina cœpta tuis, atque hanc sine tempora cir-
cum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Frigida vix Coelo noctis decesserat umbra,
Cùm ros in tenerâ pecori gratissimus herbâ est,
Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.

Nascere, præque diem veniens age, Lucifer, al-
mum;
Conjugis indigno Nisæ deceptus amore
Dum queror, & Divos, quanquam nil testibus illis
Profeci, extremâ moriens tamen alloquor horâ.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.

Mænalus argutumque nemus, pinosque loquentes
Semper habet: semper Pastorum ille audit amores,
Panaque, qui primus calamos non passus incertes.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.

Mopso Nisa datur! quid non speremus amantes?

Jungentur jam gryphes equis, ævoque sequenti
 Cum canibus timidi venient ad pocula damae.
 Mopse, novas incide faces: tibi ducitur uxor.
 Sparge marite nuces: tibi deserit Hesperus *Ætarni*.
 Incipe *Mænaliis* mecum, mea tibia, versus.

O digno conjuncta viro! dum despicias omnes,
 Dumque tibi est odio mea sistala, dumque capellæ
 Hirsutæque supercilium, prolisæque barba,
 Nec curare Deum credis mortalia quemquam?
 Incipe *Mænaliis*, mecum, mea tibia, versus.

Sepibus in nostris parvam ut rosida mala
 (Dux ego vellei eram) vidi cum matre legentem:
 Alter ab undecimo tum me jam coepit annus,
 Jam fragiles poteram à terrâ contingere ramos.
 Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!
 Incipe *Mænaliis* mecum, mea tibia, versus.

Nunc scio, quid sit Amor: datis in cotibus illum
 Iſmarus aut Rhodope, aut extremi Geranantes,
 Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.
 Incipe *Mænaliis* mecum, mea tibia, versus.

Sævus Amor docuit materum sanguine matrem
 Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
 Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
 Improbus ille puer: crudelis tu quoque mater.
 Incipe *Mænaliis* mecum, mea tibia, versus.

Nunc & oves ultro fugiat lupus ; aurea daræ
 Mala ferant quercus ; narcisso floreat alnus ;
 Pinguia corticibus fudent electra myricæ ,
 Certent & cygnis ululæ : sit Tityrus Orpheus ,
 Orpheus in sylvis , inter Delphinas Arion.
 Incipe Mænaliis mecum , mea tibiâ , versus.

Omnia vel mædium fiant mare : vivite sylvæ,
 Præceps ærii speculâ de montis in undas
 Deferar : extremum hoc munus morientis habeto.
 Define Mænaliis , jam define , tibiâ , versus.

Hæc Damon : vos , quæ responderit Alphefibeus ,
 Dicite Pierides : non omnia possumus omnes.

Effer aquam , & molli cinge hæc altaria vittâ :
 Verbenasque adole pingues , & mascula thura ;
 Conjugis ut magicis sanos avertere sacris
 Experiar sensus : nihil hic nisi carmina de sunt.
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , Ducite
 Daphnim.

Carmina vel Cælo possunt deducere Lunam :
 Carminibus Circe socios mutavit Ulyssæi.
 Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite
 Daphnim.

Terna tibi hæc primùm triplici diversa colore
 Licia circundo ; terque hæc altaria circum

Effigiem duco. Numero Deus impare gaudet.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
 Daphnim.

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores:
 Necte, Amarylli, modo; & Veneris, dic, vincula
 necto.

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
 Daphnim.

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit,
 Uno eodemque igni, fic nostro Daphnis amore.
 Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.
 Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnide lau-
 rum.

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
 Daphnim.

Talis amor Daphnim, qualis cum feffa juvencum
 Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos,
 Propter aquæ rivum viridi procumbit in herbâ,
 Perdita nec feræ meminit decedere nocti:
 Talis amor teneat, nec fit mihi cura mederi.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
 Daphnim.

Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
 Pignora cara fui, quæ nunc ego limine in ipfo,
 Terra, tibi mando: debent hæc pignora Daphnim.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
 Daphnim.

MARONIS BUCOLICA. 33

Has herbas , atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris : nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri , & se condere fylvis
Mœrin , sæpe animas imis exire sepulcris ,
Atque satas aliò vidi traducere Messès.
Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite
Daphnim.

Fer cineres , Amarylli , foras , rivoque fluenti ,
Transque caput jace : ne respexeris. His ego Da-
phnim
Aggrediar : nihil ille deos , nil carmina curat.
Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite
Daphnim.

Aspice , corripuit tremulis altaria flammis
Sponte suâ , dum ferre moror , cinis ipse : bonum sit.
Nescio quid certe est , & Hylax in limine latrat.
Credimus : an qui amant , ipsi sibi somnia fingunt ?
Parcite , ab urbe venit , jam parcite , carmina , Da-
phnis.

E C L O G A IX.

L Y C I D A S , M Æ R I S .

L Y C I D A S .

QUO te, Mœri, pedes? An, quò via ducit, in urbem?

M Æ R I S .

O Lycida, vivi pervenimus, advena nostri
 (Quod nunquam veriti fumus) ut possessor agelli
 Diceret : Hæc mea sunt, veteres migrate coloni.
 Nunc victi, tristes, quoniam fors omnia versat,
 Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.

L Y C I D A S .

Certe equidem audieram, quæ se subducere colles
 Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
 Usque ad aquam, & veteris jam fracta cacumina
 fagi,
 Omnia carminibus vestrum servasse Menalcam.

M Æ R I S .

Audieras, & fama fuit: sed carmina tantum
 Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum.
 Chaonias dicunt, aquilâ veniente, columbas.
 Quod nisi me quacumque novas incidere lites

MARONIS BUCOLICA. 35

Ante finiftra cavâ monuiffet ab ilice cornix ,
Nec tuus hic Mœris , nec viveret ipfe Menalcas.

L Y C I D A S.

Heu cadit in quemquam tantum scelus ! heu tua
nobis

Pene fimul tecum folatia rapta , Menalca !

Quis caneret Nymphas ? Quis humum florentibus
herbis

Spargeret , aut viridi fontes induceret umbrâ ?

Vel quæ fublegi tacitus tibi carmina nuper ,

Cùm te ad delicias ferres Amaryllida noftras ?

Tityre dum redeo (brevis eft via) pafce capellas :

Et potum pafcas age , Tityre , & inter agendum

Occurfare capro (cornu ferit ille) caveto.

M Æ R I S.

Immo hæc , quæ Varo necdum perfecta canebat.

Vare , tuum nomen (fuperet modo Mantua nobis ,

Mantua væ miferæ nimium vicina Cremonæ !)

Cantantes fublime ferent ad fœdera cycni.

L Y C I D A S.

Sic tua Cynæas fugiant examina taxos :

Sic cythifo pafcæ diftentent ubera vaccæ.

Incipe , fi quid habes ; & me fecere Poëtam

Pierides : funt & mihi carmina : me quoque dicunt

Vatem paftores ; fed non ego credulus illis.

Nam neque adhuc Varo videor , nec dicere Cinnâ.

Digna, sed argutos inter strepere anser olores.

MÆRIS.

Id quidem ago, & tacitus, Lycida, mecum ipse
voluto,

Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.
Huc ades, ô Galtea: quis est nam ludus in undis?
Hic ver purpureum: varios hinc flumina circum
Fundit humus flores: hic candida populus antro
Imminet, & lenes texunt umbracula vites.
Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.

LYCIDA S.

Quid? Quæ te parâ solum sub nocte canentem
Audieram? Números memini, si verba tenerem.

MÆRIS.

Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum;
Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Inferè, Daphni, pyros: carpent tua poma nepotes.
Omnia fert ætas, animam quoque: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoque Mœrim
Jam fugit ipsa: lupi Mœrim vidère priores.
Sed tamen ista satis referet tibi sæpe Menalcas.

LYCIDA S.

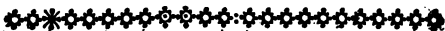
Causando nostros in longum ducis amores:

MARONIS BUCOLICA. 37

Et nunc omne tibi stratum filet æquor, & omnes
(Aspice) ventosi ceciderunt murmuris auræ.
Hinc adeo media est nobis via ; namque sepulcrum
Incipit apparere Bianoris : hic, ubi densas
Agricolæ stringunt frondes, hic, Mœri, canamus ;
Hic hædos depone : tamen veniemus in urbem.
Aut si, nox pluviam ne colligat ante, veremur,
Cantantes licet usque (minus via lædet) eamus.
Cantantes ut eamus, ego hoc te falce levabo.

M Æ R I S.

Define plura, puer : & , quod nunc instat, agamus
Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.

ECLOGA X.

GALLUS,

EX T R E M U M hunc, Arethusa, mihi con-
cede laborem.

Pauca meo Gallo, sed quæ legat ipsa Lycoris,
Carmina sunt dicenda: neget quis carmina Gallo?

Sic tibi, cum fluctus subter labere Sicanos,
Doris amara suam non intermitteat undam.

Incipe, sollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera attendent fime virgulta capellæ.

Non canimus surdis; respondent omnia sylvæ,

38 PUBLII VIRGILII

Quæ nemora, aut qui vos falces habuere, puellas
 Naiades, indigno cum Gallus amore periret?
 Nam neque Parnassi vobis iuga, nam neque Pindi
 Ulla moram secere, neque Aonia Aganippe.
 Num etiam lauri, illum etiam flere myricæ:
 Pinifer illum etiam solâ sub rupe jacentem
 Mœnalis, & gelidi fleverant saxa Lycæi.
 Stant & oves circum, nostri nec pœnitet illas.

Nec te pœniteat pecoris, divine Poëta:
 Et formosus oves ad flumina pavit Adonis.

Venit & Upilio: tardi venere bubulci:
 Uvidus hybernâ venit de glande Menalcas.
 Omnes, unde amor iste, rogant? tibi venit Apollo.
 Galle, quid infans? inquit: tua cura Lycoris
 Perque nives alium, perque horrida castra secuta est.
 Venit & agresti capitjs Sylvanus honore,
 Florentes serulas, & grandia filia quassans.
 Pan Deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipsi
 Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.
 Ecquis erit modus? inquit, Amor non talia curat
 Nec lacrymis crudelis Amor, nec gramina rivis,
 Nec cytho saturantur apes, nec fronde capellæ.

Tristis at ille tamen: Cantabitis, Arcades, in-
 quit,
 Montibus hæc vestris: foli cantare periti
 Arcades. O mihi tum quam molliter ossa quiescant,

MARONIS BUCOLICA. 39

Vestra meos olim si fistula dicat amores !
Atque utinam ex vobis unus, vestrique fuissena
Aut custos gregis, aut maturæ vinitor uvæ !
Certe, sive mihi Phyllis, sive esset Amyntas,
Seu quicumque furor (quid tum, si fuscus Amyntas?
Et nigæ violæ sunt, & vaccinia nigra.)
Mecum inter falices lentâ sub vite jaceret :
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori :
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer ævo.
Nunc insanus amor duri te Martis in armis,
Tela inter media, atque adversos detinet hostes.
Tu procul à patriâ (nec fit mihi credere tantum)
Alpinas, ah, dura, nives, & frigora Rhœni
Me sine sola vides. Ah, te ne frigora lædant !
Ah, tibi ne teneras glacies secet aspera plantas !

Ibo, & Chalcidico quæ sunt mihi condita versus
Carmina, pastoris Siculi modulabor avenâ.
Certum est in sylvis, inter spelæa ferarum,
Malle pati, tenerisque meos incidere amores
Arboribus : crescent illæ, crescetis amores.
Interea mistis lustrabo Mænala Nymphis,
Aut acres venabor apros : non me ulla verabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare saltus.
Jam mihi per rupes videor, lucosque sonantes
Ire : libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula : tamquam hæc sint nostri medicina furoris,
Aut Deus ille malis hominum mitescere discat.

Jam neque Hamadryades rursum , nec carmina nobis

Ipse placent; ipse rursum concedite sylva.
 Non illum nostri possunt mutare labores :
 Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus ,
 Sithoniaeque nives hyemis subeamus aquosae ;
 Nec si , cum moriens alta liber aret in ulmo ,
 Æthiopum versemus oves sub fidere Cancri,
 Omnia vincit amor , & nos cedamus amori.

Hæc fat erit , Divæ , vestrum cecinisse Poëtam ,
 Dum sedet , & gracili fuscillam textit hibisco ,
 Pierides : vos hæc facietis maxima Gallo ;
 Gallo , cujus amor tantum mihi crescit in horas ,
 Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.

Surgamus : solet esse gravis cantantibus umbra.
 Juniperi gravis umbra ; nocent & frugibus umbræ.
 Ite domum saturæ , venit Hesperus , ite , capellæ.

Finis Bucolicorum.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICA.

Tomus I.

D

III. Quibus singulæ locis feliciùs proveniant: ubi excurritur in laudes Italici soli.

IV. Artem discernendæ naturæ cujusque soli.

V. Culturam vitis.

VI. Culturam oleæ, & aliarum aliquot arborum.

VII. Epilogum de vitæ rusticæ felicitate.

ARGUMENTUM

LIBRI TERTII.

EXORDIUM tria continet : invocationem Deorum, qui pabulo & pecorum pactioni præfident : deindè laudes Octaviani : denique invitationem Mæcenatis cujus jussu susceptum id operis fuisse, rursus testatur. Sequuntur præceptiones de culturâ pecorum, quatuor in partes distinctæ.

I. Agit de Bobus, & Equis.

II. De Ovibus, & Capris.

III.

III. De Canibus.

IV. De rebus pecori infestis ; nempe Serpentina, scabie, febris, ac peste : quæ pestis descriptio Epilogi locum obtinet.

Sparzæ sunt præterea toto libro fusiores, oblectationis causâ, descriptiones ; quasi quædam diverticula. Talis est descriptio Curfus equestris ; Afili sive æstri ; Tauro-rum amantium ; Furiarum amoris ; Scythicæ hyemis.

ARGUMENTUM

LIBRI QUARTI.

POST brevem de Apibus, & Mellatione propositionem, dedicationemque operis, opus ipsum octo partibus exequitur.

I. Est de commodâ Apum habitatione.

II. De earum pabulatione, examinibus, pugnis.

III. De duabus earum speciebus.

IV. De earum quasi civili prudentiâ & Republicâ.

Tomus I.

E

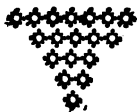
30 **GEORGIC. ARGUMENTA.**

V. De Mellationis temporibus.

VI. De morbis Apum, morborumque signis ac remediis.

VII. De Apum reparatione, cum perierunt.

VIII. De reparationis hujus inventione, & auctore, Aristzo, cujus fabulam, Epilologi loco, fuse narrat; eidemque attexit fabulam Eurydices & Orphei.

Georg. L. I.

Cochin delin. in.

A. Maffei sculp.

PUBLII VIRGILII

MARONIS

GEORGICON;

AD C. CILNIUM MÆCENATEM,

LIBER PRIMUS.

QUID faciat lætas segetes : quo fidere
terram

Vertere, Mæcenas, ulmifque adjungere
vites

Conveniat ; quæ cura boum , quis cultus habendo
Sit pecori ; apibus quanta experientia parcis ,
Hinc canere incipiam. Vos , ô clarissima mundi

E 2.

Lumina, labentem Coelo quæ ducitis annum :
 Liber , & alma Ceres , vestro si munere tellus
 Chaoniam pingui glandem mutavit arista ,
 Poculaque inventis Acheloiâ miscuit undis :
 Et vos , agrestum præsentia numina Fauni ,
 Ferte simul , Fauniquæ pedem, Dryadesque puellæ :
 Munera vestra cano. Tuque ô, cui prima frementem
 Fudit equum , magno tellus percussa tridenti ,
 Neptune : & cultor nemorum , cui pingua Cææ
 Ter centum nivei tondent dumeta juvenci :
 Ipse , nemus linquens patrium , saltusque Lycæi ,
 Pan ovium custos , tua si tibi Mænala curæ ,
 Adis , ô Tegeæ favens : olæque Minerva
 Inventrix , unciqûe puer monstrator aratri ,
 Et teneram ab radice ferens Sylvane cupressum ;
 Diique, Deæque omnes , studium quibus arva tæcri,
 Quique novas alitis nonnullo semine fruges ,
 Quique fatis largum Coelo de mittitis imbrem.

Tuque adeo , quem mox quæ sint habitura Deco-
 rum

Concilia , incertum est : urbesne invisere , Cæsar ,
 Terrarumque velis curam , & te maximus orbis
 Auctorem frugum , tempestatumque potentem
 Accipiat , cingens maternâ tempora myrtho :
 An Deus immensi venias maris , ac tua nautæ
 Numina sola colant : tibi seruiat ultima Thule :
 Teque sibi generum Thetys ermat omnibus undis :
 Anne novum tardis siquis te mensibus addas ,

Qua locus Erigonen inter, Chelaeque sequentes
 Panditur. Ipse tibi jam brachia conerahit ardens
 Scorpius, & Cœli iustâ plus parte relinquit.
 Quidquid eris (nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido :
 Quamvis Elysijs miretur Græcia campos,
 Nec repetita sequi curet Proserpina matrêth)
 Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis,
 Ignarosque viæ mecum miseratus agrestes,
 Ingredere, & votis jam nunc assuefce vocari.

Vere novo, gelidas canis cùm montibus humor
 Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit,
 Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.
 Illa seges demum votis respondet avari
 Agricolaë, bis quæ Solem, bis frigora sensit :
 Illius immensæ raperunt horrea messes.
 At priùs, ignotum ferro quàm scindimus æquor,
 Ventos, & varium Cœli prædiscere morem
 Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum :
 Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuset.
 Hic segetes, illic veniunt feliciùs uvæ :
 Arborei fetus alibi, atque injussa virescunt
 Gramina. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua thura Sabæi ?
 At Chalybes nudi ferrum, virofaque Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epirus equarum ?
 Continuo has leges, æternaque fœdera certis

Impofuit Natura locis : quo tempore primùm
 Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem :
 Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terræ
 Pingue folum primis extemplo à menfibus anni
 Fortes invertant tauri, glebasque jacentes
 Pulverulenta coquat maturis Solibus æftas.
 At, fi non fuerit tellus fœcunda, fub ipfum
 Arcturum tenui fat erit fufpendere fulco :
 Illic, officiant lætis ne frugibus herbæ ;
 Hic, sterilem exiguus ne deferat humor arenam.

Alternis idem tonfas ceffare novales,
 Et feignem patiere fitu durefcere campum.
 Aut ibi flava seres mutato fideze farra,
 Unde priùs lætum filiquâ quaffante legumen,
 Aut tennes fœtus viciæ, triflifque lupini
 Sustuleris fragiles calamos, fylvamque fonantem.
 Urit enim lini campum feget, urit avenæ :
 Urunt lethæo perfufa papavera fomno.
 Sed tamen alternis facilis labor : arida tantùm
 Ne faturare fimo pingui pudeat fola ; neve
 Effortos cinerem immundum jactare per agros :
 Sic quoque mutatis requiefcunt fœrtibus arva,
 Nec nulla interea eft inaratæ gratia terræ.

Sæpe etiam fteriles incendere profuit agros,
 Atque levem fupulam crepitantibus urere flammis
 Sive indè occultas vires, & pabula terræ
 Pinguia concipiunt : five illis omne per ignem

Excoquitur vitium , atque exsudat inutilis humor ;
 Seu plures calor ille vias , & cæca relaxat
 Spiramenta , novas veniat quæ succus in herbas ;
 Seu durat magis , & venas astringit hiantes :
 Ne tenues pluvix , rapidi-ve potentia Solis
 Acrior , aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Multum adeo , rastris glebas qui frangit inertes ,
 Vimineasque trahit crates , juvat arva : neque illum
 Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo :
 Et , qui profcisso quæ suscitât æquore terga ,
 Rursus in obliquum verso perrumpit aratro ,
 Exercetque frequens tellurem , atque imperat arvis ,

Humida solstitia , atque hyemes orate serenas ,
 Agricolæ : hyberno lætissima pulvere farra ,
 Lætus ager : nullo tantum se Myfia cultu
 Jactat , & ipsa suas mirantur Gargara messes .

Quid dicam , jacto qui semine cominus arva
 Insequitur , cumulosque ruit malè pinguis arenæ ?
 Deinde fatis fluvium inducit , rivosque sequentes ?
 Et , cum exustus ager morientibus æstuat herbis ,
 Ecce supercilio clivosi tramitis undam
 Elicit : illa cadens raucum per levia murmur
 Saxa ciet , scatebrisque arenâ temperat arva.
 Quid , qui , ne gravidis procumbat culmus aristis ,
 Luxuriem segetum tenerâ depascit in herbâ ,
 Cum primùm sulcos æquant sata , quique paludis
 Collectum humorem bibulâ deducit arenâ ?

Præfertim incertis si mensibus amnis abundans
Exit, & obducto latè tenet omnia limo,
Undè cavæ tepido sudant humore lacunæ.

Nec tamen, hæc cùm sint hominumque boumque
labores

Verfando terram experti, nihil improbus anser,
Strymonicæque grues, & amaris intyba fibris
Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda:
Nec torpere gravi passus sua regna veterno.
Ante Jovem nulli subigebant arva coloni,
Nec signare quidem, au partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant: ipsaque tellus
Omnia liberiùs, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædarique lupos jussit, pontumque moveri;
Mellaque decussit foliis, ignemque removit;
Et passim rivis currentia vina repressit;
Ut varias usus meditando extunderet artes
Paulatim, & sulcis frumenti quæreret herbam,
Et filicis venis abstrusum excuderet ignem.

Tunc alnos primùm fluvii sensere cavatas:
Navita tum stellis numeros, & nomina fecit,
Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, & fallere viseo
Inventum, & magnos canibus circumdare saltus,
Atque alius latum fundâ jam verberat amnem,

Alta petens : pelagoque alius trahit humida lina.
 Tum ferri rigor , atque argutæ lamina ferræ :
 Nam primi cuneis scindebant fissile lignum.
 Tum variæ venêre artes. Labor omnia vicit
 Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
 Instituit , cùm jam glandes atque arbuta sacræ
 Deficerent sylvæ , & victum Dodona negaret.
 Mox & frumentis labor additus : ut mala culmos
 Effet rubigo , segnisque horreret in arvis
 Carduus : intereunt segetes : subit aspera sylvæ ,
 Lappæque , tribulique , interque nitentia culta
 Infelix lolium , & steriles dominantur avenæ.
 Quòd nisi & assiduis terram insectabere rastris ,
 Et sonitu terrebis aves , & ruris opaci
 Falce premes umbras , votisque vocaveris imbrem;
 Heu , magnum alterius frustra spectabis acervum ,
 Concussâque famem in sylvis solabere quercu.

Dicendum , & quæ sint duris agrestibus arma,
 Queis sine , nec potuère feri , nec surgere messes.
 Vomis , & inflexi primùm grave robur aratri ,
 Tardaue Eleusinæ matris volventia plaustra ;
 Tribulaque , traheæque , & iniquo pondere rastris :
 Virge præterea Celei , vilisque supellex ,
 Arbutæ crates , & mystica vannus lacchi ;
 Omnia quæ multò ante memor provisâ repones ,
 Si te digna manet divini gloria ruris.

Continuò in sylvis magnâ vi flexa domatur
 In burim , & curvi formam accipit ulmus aratri.
 Huic à stirpe pedes temo protentus in oâto ,
 Binæ aures , duplici aptantur dentalia dorso.
 Cæditur & tilia ante jugo levis , altaque fagus ,
 Stivaque , quæ currus à tergo torqueat imos ,
 Et suspensa focus exploret robora fumus.
 Possum multa tibi veterum præcepta referre ,
 Ni refugis , tenuisque piget cognoscere curas.

Area cùm primis ingenti æquanda cylindro ,
 Et vertenda manu , & cretâ solidanda tenaci ;
 Ne subeant herbæ , neu pulvere victa fatiscat.
 Tum variæ illudunt pestes : sæpe exiguus mus
 Sub terris posuitque domos , atque horrea fecit ;
 Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.
 Inventusque cavis bufo , & quæ plurima terræ
 Monstra ferunt , populatque ingentem farris acer-
 vum
 Curculio , atque inopi metuens formica senectæ.

Contemplator item , cùm se nux plurima sylvis
 Induct in florem , & ramos curvabit olentes ;
 Si superant foetus , pariter frumenta sequentur ,
 Magnaque cum magno veniet tritura calore.
 Ac si luxuriâ foliorum exuberat umbra ,
 Nequicquam pingues palcâ teret area culmos.

Semina vidi equidem multos medicare serentes ,
 Et nitro prius , & nigra perfundere amurcâ ,

Grandior ut foetus siliquis fallacibus esset.
 Et quamvis igni exiguo properata maderent,
 Vidi lecta diu, & multo spectata labore,
 Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
 Maxima quæque manu legeret: Sic omnia fatiæ
 In pejus ruere, ac retrò sublapsa referri.
 Non aliter quam qui adverso vix flumine lembum
 Remigiis subigit: si brachia fortè remisit,
 Atque illum in præceps pronò rapit alveus amæ.

Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
 Hædorumque dies servandi, & lucidus Anguis,
 Quàm quibus in patriam ventosa per æquora vestis
 Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci atque umbris jam dividet orbem.
 Exercete, viri, tauros, ferite hordea campis,
 Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem.
 Nec non & lini segetem, & Cereale papaver
 Tempus humo tegere, & jamdudum incumbere
 aratris,
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.

Vere fabis fatio: tum te quoque, medica, putres
 Accipiunt sulci, & milio venit annua cura,
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, & adverso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem, robustaque farra
 Exercetis humum, solisque instabis aristas,
 Ante tibi Eos Atlantides abscondantur.

Gnosiaque ardentis decedat stella Coronæ,
 Debita quàm fulcis committas semina, quàmque
 Invitæ properes anni spem credere terræ.
 Multi ante occasum Maiæ cœpere: sed illos
 Expectata seges vanis elusit avenis.
 Si verò viciamque ferēs, vilemque faselum,
 Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis;
 Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes:
 Incipe, & ad medias sementem extende pruinas.

Idcirco certis dimensum partibus orbem
 Per duodena regit Mundi Sol aureus astra.
 Quinque tenent Cœlum Zonæ: quarum una corusco
 Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni,
 Quam circum extremæ dextrâ lævâque trahuntur
 Cæruleâ glacie concretæ atque imbris atris.
 Has inter, mediamque, duæ mortalibus ægris
 Munere concessæ Divûnt, & via secta per ambas,
 Obliquus quâ se signorum verteret ordo.
 Mundus ut ad Scythiam, Rhiphæasque arduas arces
 Consurgit, premitur Libyæ devexus in Austros.
 Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
 Sub pedibus Stix atra videt, manesque profundi.
 Maximus hîc flexu sinuoso elabitur Anguis
 Circum, perque duas in morem fluminis Arctos,
 Arctos Oceani metuentes æquore tingi.
 Illic (ut perhibent) aut intempesta filet nox
 Semper, & obtentâ densantur nocte tenebræ:
 Aut redit à nobis Aurora, diemque reducit.

MARONIS GEORGICA. 61

Nosque ubi primus equis oriens afflavit anhelis,
Illic fera rubens accendit lumina Vesper.

Hinc tempestatem dubio prædiscere Cælo
Possumus: hinc messisque diem tempusque se rendi,
Et quando infidum remis impellere marmor
Conveniat: quando armatas deducere classes:
Aut tempestivam sylvis evertere pinum.
Nec frustra signorum obitus speculamur & ortus,
Temporibusque parem diversis quatuor annum.

Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent quæ mox Cælo properanda sereno,
Maturare datur: durum procudit arator
Vomeris obtusi dentem; cavat arbore lintres;
Aut pecori signum, aut numeros impressit acervis,
Exacuunt alii vallos, furcasque bicornes,
Atque Amerinam parant lentæ retinacula vipi.
Nunc facilis rubicam texatur fiscina virgâ;
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.
Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas & jura sinunt: rivos deducere nulla
Religio vetuit, segeti prætendere sepe,
Insidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumque gregem fluvio mersare salubri.
Sæpe oleo tardi costas agitator aselli
Vilibus aut onerat pomis, lapidemque revertens
Incusum, aut atræ massam picis urbe reportat.

Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna

62 PUBLII VIRGILII

Felices operum. Quintam fuge : pallidus Orcus ,
Eumenidesque satæ; tum partu Terra nefando
Cœrumque , Japetumque creat , sævumque Typhœa ,
Et conjuratos Cœlum rescindere fratres.

¶ Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet , atque Ossæ frondosum involvere Olym-
pum :

Ter Pater extractos disjecit fulmine montes.

Septima post decimam felix , & ponere vitos ,
Et prenos domitare boves , & licia telæ
Addere : nona fugæ melior , contraria furtis.

Multa adeo gelidâ melius se nocte dedere ,
Aut cum Sole novo terras irrorat Eous.
Noctæ leves stipulæ melius , nocte arida prata
Tondentur : noctis levis non deficit humor.

Et quidam seros hyberni ad luminis ignes
Pervigilat , ferroque faces inspicat acuto.
Intercæ longum cantu solata laborem ,
Arguto conjux percurrit pectine telas ,
Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem ,
Et foliis undam tepidi despumat æheni.

At rubicunda Ceres medio succiditur æstu ,
Et medio tostas æstu terit area fruges.
Nudus ara , fere nudus : hyems ignava colono.
Frigosibus parto agricolæ plerumque fruuntur ,
Mutuaque inter se læti convivia curant.

MARONIS GEORGICA. 63

Invitat genialis hyems, curasque resolvit:
Ceu pressæ cum jam portum tetigere carinæ,
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

Sed tamen & quernas glandes tum stringere tem-
pus,

Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta;
Tum gruibus pedicas, & retia ponere cervis,
Auritosque sequi lepores: tum figere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ,
Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudent.

Quid tempestates autumnî, & sidera dicam?

Atque ubi jam breviorque dies, & mollior ætas,
Quæ vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver,
Spicæ jam campis cum messis inhorruit, & cum
Frumenta in viridi stipulâ lætentia turgent?
Sæpe ego, cum flavis messorum induceret arvis
Agricola, & fragili jam stringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam latè segetem ab radicibus imis
Sublimè expulſam eruerent: ita turbine nigro
Feret hyems culmumque leyem, stipulasque vo-
lantes.

Sæpe etiam immensum Cœlo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes: ruit arduus æther,
Et pluviam ingenti fata læta, boumque labores

Diluit : implentur fossæ , & cava flumina crescunt
 Cum sonitu , fervetque fretis spirantibus æquor.
 Ipse Pater , mediâ nimborum in nocte , coruscâ
 Fulmina molitur dextrâ , quo maxima motu
 Terra tremit : fugere feræ , & mortalia corda
 Per gentes humilis stravit pavor : ille flagranti
 Aut Athon , aut Rhodopen , aut alta Ceraunia telo
 Dejicit : ingeminant Austri , & densissimus imber.
 Nunc nemora ingenti vento , nunc littora plangunt.
 Hoc metuens , Cæli manses & sidera ferva ;
 Frigida Saturni sese quò stella receperet ,
 Quos igni Cæli Cyllenius erret in orbes.

Imprimis venerare Deos , atque annuâ magnæ
 Sacra refer Cereri , lætis operatus in herbis ,
 Extremæ sub casum hyemis , jam vere serenø.
 Tunc pingues agni , & tunc mollissima vina ,
 Tunc somni dulces , densæque in montibus umbræ.
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret ,
 Cui tu lacte favos , & miti dilue Baccho ,
 Terque novas circum felix eat hostia fruges ;
 Omnis quam chorus , & focii comitentur ovantes ,
 Et Cererem clamore vocent in tecta : neque ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristas ,
 Quam Cereri , totâ redimitus tempora quercu ,
 Det motus incompressos , & carmina dicat.

Atque hæc , ut certis possimus discere signis
 Æstusque , pluviasque , & agentes frigora ventos ,
 Ipse Pater statuit , quid mensura Luna moneret ,
 Quo

Quo signo caderent Austri : quod sæpe videntes
 Agricolæ , propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo , ventis surgentibus , aut freta ponti
 Incipiunt agitata tumescere , & aridus altis
 Montibus audiri fragor , aut resonantia longè
 Littora misceri , & nemorum inerebescere murmur.
 Jam sibi tum curvis malè temperat unda carinis ;
 Cùm medio celeres revolant ex æquore mergi ,
 Clamoremque ferunt ad littora ; cùmque marinæ
 In sicco ludunt fulicæ ; notasque paludes
 Deserit , atque altam supra volat ardea nubem.

Sæpe etiam stellas , vento impendente , videbis
 Præcipientes Cœlo labi , noctisque per umbras
 Flammarum longos à tergo albescere tractus :
 Sæpe levem paleam , & frondes volitare caducas ,
 Aut summâ nantes in aquâ colludere plumas.
 At Boreæ de parte trucidis cùm fulminat , & cùm
 Eurique Zephyrique tonat domus ; omnia plenis
 Rura natant fossis , atque omnis navita ponto
 Humida vela legit. Nunquam imprudentibus imber
 Obfuit : aut illum surgentem vallibus imis
 Aëriæ fugère grues ; aut bucula Cœlum
 Suspiciens , patulis captavit naribus auras ;
 Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo ,
 Et veterem in limo ranae cecinere querelam.
 Sæpius & tectis penetralibus extulit ova
 Angustum formica terens iter ; & bibit ingens
 Arcus ; & è pastu decedens agmine magno

Corvorum increpuit densis exercitus alis.
 Jam varias pelagi volucres, & quæ Asia circum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores;
 Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas
 Et studio incassum videas gestire lavandi:
 Tum cornix plenâ pluviâ vocat improba voce,
 Et sola in siccâ secum spatiarus arenâ.
 Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
 Nescivère hyemem, testâ cum ardente viderent:
 Scintillare oleum, & putres concresecere fungos.

Nec minùs ex imbri Soles, & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.
 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur,
 Nec fratris radiis obnoxia surgere Luna,
 Tenuia nec lanæ per Cœlum vellera ferri.
 Non tepidum ad Solem pennas in litore pandunt
 Dilectæ Therydi Alcyones: non ore solutos
 Immundi meminère suos jactare maniplos.

At nebulæ magis ima petunt, campoque recumbunt;
 Solis & occasum fervans, de culmine summo
 Nequicquam seros exercet noctua cantus:
 Apparet liquido sublimis in aëre Nifus,
 Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
 Quæcumque illa levem fugiens fecat æthera pennis
 Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras,

Insequitur Nifus : quâ se fert Nifus ad auras ,
 Illâ levem fugiens raptim secat æthera pennis.
 Tum liquidas corvi presso tor gutture voces ,
 Aut quater ingeminant : & sæpe cubilibus altis ,
 Nescio quâ præter solitum dulcedine læti ,
 Inter se foliis strepitant : juvat , imbribus actis ,
 Progeniem parvâ , dulcesque revifere nidos.
 Haud equidem credo , quia sit divinitus illis
 Ingenium , aut rerum fato prudentia major.
 Verùm ubi tempestas , & Cœli mobilis humor
 Mutavêre vias , & Jupiter humidus Austris
 Desfat , erant quæ rara modò , & quæ densa , re-
 laxat ;

Verruntur species animorum , & pectora motus
 Nunc alios , alios , dum nubila ventus agebat ,
 Concipiunt : hinc ille avium concentus in agris ,
 Et lætæ pecudes , & ovantes gutture corvi.

Si verò Solem ad rapidum , Lunasque sequentes
 Ordine respicies , nunquam te craftina faller
 Hora , neque insidiis noctis capiêre serenæ.
 Luna revertentes cùm primùm colligit ignes ,
 Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu ,
 Maximus agricolis , pelagoque parabitur imber.
 At si virgineum suffuderit ore ruborem ,
 Ventus erit : vento semper rubet aurea Phœbe.
 Sint ortu in quarto (namque is certissimus auctor)
 Pura , nec obtusis per Cœlum cornibus ibit ,
 Totus & ille dies , & qui nascentur ab illo ,

68 PUBLII VIRGILII

Exactum ad mensem , pluvia ventisque carebunt :
Votaque servati solvent in littore nautæ
Glaucò , & Panopææ , & Inoo Melicertæ.

Sol quoque & exoriens , & cùm se condit in undas,
Signa dabit : Solem certissima signa sequentur ,
Et quæ manè refert , & quæ surgentibus astris.
Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum ,
Conditus in nubem , medioque refugerit orbe ;
Suspecti tibi sint imbres : namque urget ab alto
Arboribusque fatisque Notus , pecorique sinister.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila se se
Diversi erumpent radii , aut ubi pallida surget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile ;
Heu , malè tum mites defendet pampinus uvas :
Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.

Hoc etiam , emenso cùm jam decedat Olympo ,
Profuerit meminisse magis : nam sæpe videmus
Ipsius in vultu varios errare colores.
Cœruleus pluviam denunciat , igneus Euros :
Sin maculæ incipient rutilo immiscesier igni ,
Omnia tunc pariter vento nimisque videbis
Fervere : non illâ quisquam me nocte per altum
Ire , neque à terrâ moneat convellere funem.
At si , cùm referetque diem , condetque relatum ,
Lucidus orbis erit ; frustra terrebere nimbis ,
Et claro sylvas cernes Aquilone moveri.
Denique , quid Vesper serus vchat , undè serenas

MARONIS GEORGICA. 69

Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
Sol tibi signa dabit: Solem quis dicere falsum
Audeat? Ille etiam cæcos instare tumultus
Sæpe monet, fraudemque & operta tumescere bella.

Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam,
Cum caput obscurâ nitidum ferrugine textit,
Impiaque æternam timuerunt sæcula noctem.
Tempore quanquam illo tellus quoque, & æquora
Ponti,

Obscœnique canes, importunæque volucres
Signa dabant. Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam,
Flammarumque globos, liquefactaque volvere saxa?
Armorum sonitum toto Germania Cœlo
Audiit: insolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes
Ingens, & simulacra modis pallentia miris
Visa sub obscurum noctis: pecudesque locutæ,
Infandum! sistunt amnes, terræque dehiscunt:
Et mœstum illacrymat templis ebur, æraque sudant.
Proluit infano contorquens vortice sylvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes
Cum stabulis armenta tulit: nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessavit, & altè
Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
Non aliàs Cœlo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.

Ergo inter sese paribus concurrere telis
 Romanas acies iterum videre Philippi.
 Nec fuit indignum Superis, bis sanguine nostrorum
 Emathiam & latos Armi pinguescere campos.
 Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
 Agricola, incurvo terram molitus aratro,
 Excisa inveniet scabra subigine pila:
 Aut gravibus rastro galeas pulsabit inanes,
 Grandiaque effosis mirabitur ossa sepulcris.

Dii Patrii Indigetes, & Romule, Vestaque mater,
 Quae Thuscum Tiberim, & Romana palatia servas,
 Hunc saltem everso juvenem succurrere sacro
 Ne prohibete: satis jam pridem sanguine nostro
 Laomedontae luimus perjuriam Trojae.
 Jam pridem nobis Coeli te regia, Caesar,
 Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.
 Quippe ubi fas versum atque nefas tot bella per orbem,

Tam multae scelerum facies. Non ullus aratro
 Dignus honos, squallent abductis arva colonis;
 Et curvae rigidum falces constantur in ense.
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
 Vicinae ruptis inter se legibus urbes
 Arma ferunt: saevit toto Mars impius orbe.
 Ut cum carceribus sese effudere quadrigae,
 Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
 Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

11. 11. 1954

12. 12. 1954

13. 1. 1955

14. 2. 1955

15. 3. 1955

16. 4. 1955

17. 5. 1955

18. 6. 1955

19. 7. 1955

20. 8. 1955

21. 9. 1955

22. 10. 1955

23. 11. 1955

24. 12. 1955

25. 1. 1956

26. 2. 1956

27. 3. 1956

28. 4. 1956

29. 5. 1956

30. 6. 1956

31. 7. 1956

32. 8. 1956

33. 9. 1956

34. 10. 1956

35. 11. 1956

36. 12. 1956

37. 1. 1957

38. 2. 1957

39. 3. 1957

40. 4. 1957

41. 5. 1957

42. 6. 1957

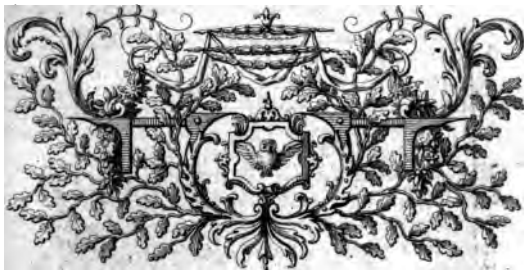
43. 7. 1957

Georg. L. II.

Costa delinc. in.

A. Dufour Sculp.

PUBLII VIRGILII

MARONIS

GEORGICON

LIBER SECUNDUS.

ACTENVS arborum cultus, & fi-
dera Coeli :

Nunc te, Bacche, canam, nec non syl-
vestria tecum

Virgulta, & prolem tardè crescentis olivæ.

Huc pater, ô Lenæ (tuis hîc omnia plena

Muneribus : tibi pampineo gravidus autumnno
 Floret ager : spumat plenis vindemia labris)
 Huc pater, ô Lenæe, veni, nudataque musto
 Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.

Principio arboribus varia est natura creandis :
 Namque aliæ, nullis hominum cogentibus, ipsæ
 Sponte suâ veniunt, camposque, & flumina latè
 Curva tenent : ut molle filer, lentæque genitæ,
 Populus, & glaucâ canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de semine, ut altæ
 Castaneæ, nemorumque Jovi quæ maxima frondet
 Æsculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.
 Pullulat ab radice aliis densissima sylva,
 Ut cerasis, ulmisque : etiam Parnassia laurus
 Parva sub ingenti matris se subjicit umbrâ.
 Hos natura modos primùm dedit, his genus omne
 Sylvarum, fruticumque viret, nemorumque sacro-
 rum.

sunt alii, quos ipse viâ sibi reperit usus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum,
 Deposuit fulcis : hic stirpes obruit arvo,
 Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos :
 Sylvarumque aliæ pressos propâginis arcus
 Exspectant, & viva suâ plantaria terrâ.
 Nil radicis egent aliæ, summumque putator
 Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
 Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
 Truditur è sicco radix oleagina ligno :

Et

MARONIS GEORGICA: 73

Et sæpe alterius ramos impunè videmus
Vertere in alterius, mutatamque insita mala
Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
Quare agite, ò proprios generatim discite cultus
Agricolæ, fructusque feros mollite colendo.
Neu segnes jaccant terræ: juvat Ismara Baccho
Conferere, atque oleâ magnum vestire Taburnum.

Tuque ades, inceptumque unâ decurre laborem
O decus, ò famæ meritò pars maxima nostræ,
Mæcenas, pelagoque volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti versibus opto:
Non ꝑ mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Ferreæ vox. Ades, & primi lege littoris oram.
In manibus terræ; non hîc te, carmine ficto,
Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.

Sponte suâ quæ se tollunt in luminis auras,
Infœcunda quidem, sed læta, & fortia surgunt:
Quippe solo natura subest, Tamen hæc quoque si quis
Inferat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
Exuerint sylvestrem animum; cultuque frequenti,
In quascumque voces artes, haud tarda sequentur.
Nec non & sterilis, quæ stirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos si fit digesta per agros.
Nunc altæ frondes, & rami matris opacant,
Crescentique adimunt foetus, uruntque ferentem.

Jam, quæ seminibus jactis se sustulit arbor,

74 PUBLII VIRGILII

Tarda venit, seris factura nepotibus umbram ;
 Pomaque degenerant succos oblita priores ,
 Et turpes avibus prædam fert uva racemos .
 Scilicet omnibus est labor impendendus , & omnes
 Cogendæ in fulcum, ac multâ mercede demandæ .

Sed truncis oleæ meliùs , propagine vites
 Respondent; solido Paphyæ de robore myrtus ,
 Plantis & duræ coryli nascuntur , & ingens
 Fraxinus , Herculeæque arbor umbrosa coronæ ,
 Chaonique patris glandes ; etiam ardua palma
 Nascitur , & casus abies visura marinos .
 Inferitur verò ex foetu nucis arbutus horrida ;
 Et steriles platani malos gessère valentes ,
 Castanæ fagos , ornusque incanuit albo
 Flore pyri ; glandemque sues fregère sub ulmis .

Nec modus inferere , atque oculos imponere firmi
 plex :

Nam quâ se medio trudent de cortice gemmæ ,
 Et tenues rumpunt tunicas , angustus in ipso
 Fit nodo sinus : hùc alienâ ex arbore germen
 Includunt , adoque docent inolescere libro .
 Aut rursus enodes trunci refecantur , & altè
 Finditur in solidum cuneis via ; deinde feraces
 Plantæ immittuntur : nec longum tempus , & in-
 gens
 Exiit ad Cælum ramis felicibus arbor ,
 Miraturque novas frondes , & non sua poma .

Præterea genus haud unum , nec fortibus ulmis ,
 Nec salici , lotoque , nec Idæis cyparissis .
 Nec pingues unam in faciem nascuntur olivæ ,
 Orchites , & radii , & amarâ pausia Baccâ ,
 Pomaque , & Alcinoi sylvæ : nec furculus idem
 Crustumis , Syriisque pyris , gravibusque vole-
 mis .

Non eadem arboribus pendet vindemia nostris ,
 Quam Methymnæo carpit de palmitè Lesbos .
 Sunt Thasiæ vites , sunt & Marcotides albæ :
 Pinguibus hæ terris habiles , levioribus illæ :
 Et passo Pisythia utilior , tenuisque Lageos
 Tentatura pedes olim , vinduraque linguam ;
 Purpureæ , præciæque : & quo te carmine dicam ,
 Rhetica ? Nec cellis ideò contende Falernis .
 Sunt etiam Amineæ vites , firmissima vina ;
 Tmolius assurgit quibus , & rex ipse Phanæus ,
 Argitisque minor , cui non certaverit ulla ,
 Aut tantum fluere , aut totidem durare per annos .
 Non ego te , Diis & mensis accepta secundis ,
 Transicrim , Rhodia , & tumidis , Bumaste , racemis .
 Sed neque quam multæ species , nec nomina que
 sint ,
 Est numerus : neque enim numero comprehendere re-
 fert .

Quem qui scire velit , Lybici velit æquoris idem
 Discere quam multæ Zephyro turbentur arenæ ;
 Aut , ubi navigiis violentior incidit Eurus ,
 Nosse quot Ionii veniant ad littora fluctus .

Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.
 Fluminibus falices, crassisque paludibus alni
 Nascuntur; steriles saxosis montibus orni:
 Littora myrtetis lætissima: denique apertos
 Bacchus amat colles, aquilonem, & frigora taxi.
 Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
 Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.
 Divisæ arboribus patriæ: sola India nigrum
 Fert ebum: solis est thurea virga Sabæis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 Balsamaque, & baccas semper frondentis acanthi?
 Quid nemoræ Æthiopum molli canentia lana?
 Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi finis orbis? Ubi aëra vincere summum
 Arboris haud ullæ jactu potuere sagittæ:
 Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Media fert tristes succos, tardumque saporem
 Felicis mali, quo non præsentius ullum,
 Pocula si quando sævæ infecere novercæ,
 Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
 Ipsa ingens arbor, faciemque simillima lauro;
 Et, si non alium latè jactaret odorem,
 Laurus erat: folia haud ullis labentia ventis;
 Flos apprima tenax: animas, & olentia Medi
 Ora fovent illo, & senibus medicantur anhe-
 lis.

Sed neque Medorum fylvæ , ditissima terra ,
 Nec pulcher Ganges , atque auro turbidus Hermus,
 Laudibus Italiæ certent : non Bactra , neque Indi ,
 Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis.
 Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
 Invertère , satis immanis dentibus Hydri ;
 Nec galeis , densisque virûm seges horruit hastis.
 Sed gravidæ fruges , & Bacchi Massicus humor
 Implevère : tenent oleæque , armentaque læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert ;
 Hinc albi , Clitumne , greges , & maxima taurus
 Victima , sæpe tuo perfusi flumine sacro ,
 Romanos ad templa Deûm duxère triumphos.
 Hic ver assiduum , atque alienis mensibus ætas ;
 Bis gravidæ pecudes , bis pomis utilis arbos.
 At rabidæ tigres absunt , & sæva leonum
 Semina ; nec miseros fallunt aconita legentes :
 Nec rapit immensos orbis per humum , neque tanto
 Squammeus in spiram tractu se colligit anguis.

Adde tot egregias urbes , operumque laborem ,
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis ,
 Fluminaque antiquos subter labentia muros.
 An mare , quod supra , memorem , quodque alluit
 infra ?

Anne lacus tantos ? Te , Lari maxime , teque
 Fluctibus & fremitu assurgens , Benace , marino ?
 An memorem portus , Lucrinoque addita claustra ,
 Atque indignatum magnis stridoribus æquor ,

Julia quæ Ponto longè sonat unda refluxo,
Tyrreniæque fretis immittitur æstus Avernis?

Hæc eadem argenti rivos ærisque metalla
Ostendit venis, æque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virûm, Marfos, pubemque Sabel-
lam,

Affuetumque malo Ligûrem, Volcosque verutos
Extulit: hæc Decios, Marios, magnosque Camil-
los,

Scipiadas duros bello: & te, maxime Cæsar,
Qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris
Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm: tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontes,
Ascraeumque cano Romana per oppida carmen.

Nunc locus arborum ingenii: quæ robora cuique;
Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles primùm terræ, collesque maligni,
Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis,
Palladiâ gaudent sylvâ vivacis olivæ.
Indicio est tractu surgens oleaster eodem
Plurimus, & strati baccis sylvestribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta,
Quique frequens herbis, & fertilis ubere campus,
Qualem sæpe cavâ montis convalle solemus
Despicere: huc summis liquuntur rupibus amnes,

MARONIS GEORGICA. 79

Felicemque trahunt limum : quique editus Austro ,
Et felicem curvis invifam pascit aratris.
Hic tibi prævalidas olim , multoque fluentes
Sufficiet Baccho vites ; hic fertilis uvæ ,
Hic laticis , qualem pateris libamus & auro ,
Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras ,
Lancibus & pandis fumantia reddimus extra.

Sin armenta magis studium , vitulosque tueri ,
Aut fœtus ovium , aut urentes culta capellas ,
Saltus , & Saturi petito longinqua Tarenti ,
Et qualem infelix amisit Mantua campum ,
Pascentem niveos herbofo flumine cycnos.
Non liquidi gregibus fontes , non gramina defunt ,
Et quantum longis carpent armenta diebus ,
Exiguâ tantum gelidus ros nocte reponet.

Nigra fere , & pressô pinguis sub vomere terra ,
Et cui putre solum (namque hoc imitamur arando)
Optima frumentis : non ullo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plaustra juvenis :
Aut undè iratus sylvam devexit arator ,
Et nemora evertit multos ignava per annos ,
Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
Eruit : illæ altum nidis petière relictis.
At rudis enituit impulso vomere campus.

Nam jejuna quidem clivosi glareæ raris
Vix humiles apibus casias , roremque ministrat :

80. PUBLII VIRGILII

Et tophus scaber, & nigris exesa chelydri
 Creta, negant alios æque serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, & curvas præbere latebras,
 Quæ tenuem exhalat nebulam, fumosque volucres;
 Et bibit humorem, & cum vult, ex se ipsa remittit;
 Quæque suo viridi semper se gramine vestit;
 Nec scabie, & falsâ lædit rubigin e ferrum;
 Illa tibi lætis intexit vitibus ulmos:
 Illa ferax oleæ est: illam experiere colendo,
 Et facilem pecori, & patientem vomeris unci.
 Talem dives arat Capua, & vicina Vesuvo
 Ora jugo, & vacuis Clanius non æquus A cerris.

Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, dicam.

Rara sit, an supra morem si densa, requiras,
 (Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho.
 Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo)
 Ante locum capies oculis, altèque jubebis
 In solido puteum demitti, omnemque repones
 Rursus humum, & pedibus summas æquabis arenas.
 Si deerunt, rarum, pecorique & vitibus almis
 Aptius uber erit: sin in sua posse negabunt
 Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager: glebas cunctantes, crassaque terga
 Expecta, & validis terram proscinde juvencis.
 Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando,
 Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servas).

Tale dabit specimen : tu spisso vimine qualos ,
 Colaque prælorum fumosis diripe tectis.
 Hùc ager ille malus , dulcesque à fontibus undæ
 Ad plenum calcentur : aqua eluctabitur omnis
 Scilicet , & grandes ibunt per vimina guttæ ;
 At sapor indicium faciet manifestus , & ora
 Tristia tentatum sensu torquebit amaror.
 Pinguis item quæ sit tellus , hoc denique pacto
 Discimus : haud unquam manibus jactata fatiscit ,
 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida majores herbas alit , ipsaque justo
 Lætior : ah ! nimiùm ne sit mihi fertilis illa ,
 Neu se prævalidam primis ostendat aristis !
 Quæ gravis est , ipso tacitam se pondere prodit ,
 Quæque levis. Promptum est oculis prædiscere ni-
 gram ,
 Et quis cui color : at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est : piceæ tantùm , taxique nocentes
 Interdùm , aut ederæ pandunt vestigia nigræ .

His animadversis , terram multò ante memento
 Excoquere , & magnos scrobibus concidere montes :
 Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas ,
 Quàm lætum infodias vitis genus : optima putri
 Arva solo : id venti curant , gelidæque pruinae ,
 Et labefacta movens robustus jugera fossor .

At si quos haud ulla viros vigilantia fugit ,
 Ante locum similem exquirunt , ubi prima parietus

81 PUBLII VIRGILII

Arboribus seges , & quò mox digesta feratur ;
 Mutatam ignorent subito ne femina matrem .
 Quin etiam Cœli regionem in cortice signant :
 Ut , quo quæque modo steterit , quâ parte calores
 Austrinos tulerit , quæ terga obverterit Axi ,
 Restituant , adeo in teneris consuefcere multum est
 Collibus , an plano meliùs fit ponere vites ,
 Quære priùs : si pinguis agros metabere campi ,
 Densa fere : in denso non segnior ubere Bacchus .
 Sin tumulis acclive solum , collesque supinos ,
 Indulge ordinibus : nec feciùs omnis in unguem
 Arboribus positis secto via limite quadret .
 Ut sæpe ingenti bello cùm longa cohortes
 Explicuit legio , & campo stetit agmen aperto ,
 Directæque acies , ac latè fluctuat omnis
 Ære renidenti tellus , nec dum horrida miscent
 Prælia , sed dubius mediis Mars errat in armis .
 Omnia sint paribus numeris dimensa viarum :
 Non animum modò uti pascat prospectus Inanem ?
 Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
 Terra , neque in vacuum poterunt se extendere ra-
 mi .

Forfitan , & scrobibus quæ sint fastigia , quæras :
 Ausim vel tenui vitem committere fulco :
 Altior ac penitus terræ defigitur arbor ,
 Æsculus in primis , quæ quantum vertice ad auras
 Æthereas , tantum radice in Tartara tendit .
 Ergo non hyemes illam , non flabra , neque imbres

Convellunt : immota manet , multosque per annos
Multa virum volvens durando sæcula vincit.
Tum fortes latè ramos , & brachia tendens
Hùc illuc , media ipsa ingentem sustinet umbram.

Neve tibi ad Solem vergant vineta cadentem :
Neve inter vites corylum sere : neve flagella
Summa pete , aut summas defringe ex arbore plan-
tas ;

(Tantus amor terræ) neu ferro læde retuso
Semina : neve oleæ sylvestres infere truncos.
Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis ,
Qui furtim pingui primùm sub cortice tectus
Robora comprehendit , frondesque elapsus in altas
Ingentem Cælo sonitum dedit : indè secutus
Per ramos victor , perque alta cacumina regnat ,
Et totum involvit flammis nemus , & ruit atram
Ad Cælum piceà crassus caligine nubem :
Præsertim si tempestas à vertice sylvis
Incubuit , glomeratque ferens incendia ventus.
Hocubi ; non à stirpe valent , cæsæque reverti
Possunt , atque imâ similes revirescere terrâ :
Infelix superat foliis oleaster amaris.

Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor,
Tellurem Boreâ rigidam spirante movere.
Rura gelu tum claudit hyems : nec semine jactis
Concretam patitur radicem affigere terræ.
Optima vinetis fatio , cùm vere rubenti

84 PUBLII VIRGILII

Candida venit avis , longis invisa colubris ;
Prima vel autumnī sub frigora , cūm rapidus Sol
Nondum hyemem contingit equis , jam præterit
æstas.

Ver adeo frondi nemorum , ver utile sylvis :
Vere tument terræ , & genitalia femina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit , & omnes
Magnus alit , magno commistus corpore , fœtus.
Avia tum resonant avibus virgulta canoris ,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus :
Parturit almus ager , Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva sinus : superat tener omnibus humor ;
Inque novos soles audent se gramina tutò
Credere : nec metuit surgentes pampinus Austros ,
Aut actum Cœlo magnis Aquilonibus ìmbrem :
Sed trudit gemmas , & frondes explicat omnes.

Non alios primâ crescentis origine Mundi
Illuxisse dies , aliumve habuisse tenorem
Crediderim ; ver illud erat , ver magnus agebat
Orbis , & hybernīs parcebant flatibus Euri ,
Cūm primūm lucem pecudes hausere , virūmque
Ferreæ progenies duris caput extulit arvis ;
Immissæque feræ sylvis , & sidera Cœlo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem ,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter , & exciperet Cœli indulgentia terras.

Quod super est, quæcumque premes virgulta per
agros,

Sparge fimo pingui, & multâ memor occule terrâ;
Aut lapidem bibulum, aut squalentes infode con-
chas:

Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit
Hælitus, atque animos tollent sata. Jamque reperti
Qui saxo super, atque ingentis pondere testæ
Urgerent: hoc effusos munimen ad imbres:
Hoc, ubi hiulca siti findit Canis æstifer arva.

Seminibus positis, superest deducere terram
Sæpius ad capita, & duros jactare bidentes:
Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
Flectere luctantes inter vineta juvencos.
Tum leves calamos, & rasæ hastilia virgæ,
Fraxineasque aptare fudes, furcasque bicornes:
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Assuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.
Ac, dum prima novis adolescit frondibus ætas,
Parcendum teneris, & dum se lætus ad auras
Palmas agit, laxis per purum immissus habenis,
Ipsa acies falcis nondum tentanda, sed uncis
Carpendæ manibus frondes, interque legendæ,
Indè ubi jam validis amplexæ stirpibus ulmos
Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde;
Ante reformidant ferrum: tunc denique dura
Exerce imperia, & ramos compesce fluentes.
Texendæ sepes etiam, & pecus omne tenendum est;

Præcipuè dum frons tenera, imprudensque laborum :

Cui, super indignas hyemes, Solemque potentem,
Sylvestres uri assiduè, capræque sequaces
Illudunt : pascuntur oves, avidæque juvencæ.

Frigora nec tantùm canâ concreta pruina,
Aut gravis incumbens scopulis arenibus ætas,
Quantùm illi nocuère greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludî :
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Theſeidæ posuère : atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos salière per utres.
Nec non Ausonii, Trojà gens missa, coloni
Versibus incompris ludunt, risuque soluto ;
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis :
Et te, Bacche, vocant per carmina læta, tibi que
Oscilla ex altâ suspendunt mollia pinu :
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu :
Complentur vallesque cavæ, saltusque profundi,
Et quocumque Deus circum caput egit honestum.
Ergo ritè suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lanceſque & liba feremus,
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram ;
Pinguiaque in veribus torrebimus exta columnis.

Est etiam ille labor curandis vitibus alter,

Cui nunquam exausti fatiſ eſt : namque omne quot-
annis

Terque quaterque ſolum ſciandendum : glebaque
verſis

Æternum frangenda bidentibus : omne levandum
Fronde nemus : redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.

Et jam olim ſeras poſuit cùm vinea frondes,
Frigidus & ſylvis Aquilo decuſſit honorem ;
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Ruſticus : & curvo Saturni dente relictam
Perſequitur vitem attondens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus deſecta cremato
Sarmenta, & vallos primus ſub teſta referto :
Poſtremus metito : bis vitibus ingruit umbra.

Bis ſegetem denſis obducunt ſentibus herbæ,
Durus uterque labor. Laudato ingentia rura,
Exiguum colito. Nec non etiam aſpera raſci
Vimina per ſylvam, & ripis fluvialis arundo
Cæditur, incultique exercet cura falicti,
Jam vineæ vites : jam falcem arbuſta reponunt :
Jam canit extremos effectus vinitor antes :
Sollicitanda tamen tellus, pulviſque movendus,
Et jam maturis metuendus Jupiter uvis,

Contra non ulla eſt oleis cultura : neque illæ
Procuram expectant falcem raſtroſque tenaces.

Cùm semel hæferunt arvis , auræque tolerunt,
 Ipsa satis tellus , cùm dente reclauditur unco ,
 Sufficit humorem , & gravidas cum vomere fruges.
 Hoc pinguem , & placitam paci nutritor olivam.
 Poma quoque ut primùm truncos sensere valentes ,
 Et vires habuere suas , ad fidera raptim
 Vi propriâ nituntur , opisque hand indiga nostræ.
 Nec minùs interea foetu nemus omne gravescit :
 Sanguineisque inculca rubent aviaria baccis :
 Tondentur cytisi : tædas sylva alta ministrat ,
 Pascunturque ignes nocturni , & lamina fundunt.
 Et dubitant homines serere , atque impendere cu-
 ram ?

Quid majora sequar ? salices , humilesque genistæ
 Aut illæ pecori frondem , aut pastoribus umbram
 Sufficiunt , sepemque satis , & pabula melli :
 Et juvat undantem buxo spectare Cytorum ,
 Naryciæque picis lucos : juvat arva videre ,
 Non rastris hominum , non ulli obnoxia curæ.
 Ipsæ Caucaseo steriles in vertice sylvæ ,
 Quas animosi Euri assidue franguntque , feruntque ,
 Dant alios aliæ foetus : dant utile lignum
 Navigiis pinos , domibus cedrosque , cupressosque.
 Hinc radios trivèrè rotis , hinc tympana plaustris
 Agricolaë , & pandas ratibus posuere carinas.
 Viminibus salices foecundæ : frondibus ulmi.
 At myrtus validis hastilibus , & bona bello
 Cærus : Ituræos taxi torquentur in æcus.

Nec

Nec tiliæ leves, aut torno rasile buxum,
 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuro.
 Nec non & torrentem undam levis innatat alnus
 Missa Pado: nec non & apes examina condunt,
 Corticibusque cavis, vitiosæque ilicis alveo.
 Quid memorandum æquè Baccheïa dona tulerunt?
 Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentes
 Centauros letho domuit, Rhætumque, Pholumque,
 Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

O fortunatos nimirum, sua si bona nôrint,
 Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem victum justissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Manè salutantum totis vomit ædibus undam,
 Nec varios inhiant pulchrâ testudine postes,
 Illusasque auro vestes, Ephyreïaque æra,
 Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
 Nec castâ liquidi corrumpitur usus olivi:
 At secura quies, & nescia fallere vita,
 Dives opum variarum: at latis otia fundis,
 Speluncæ, vivique lacus; at frigida Tempe,
 Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni
 Non absunt: illic saltus ac lustra ferarum,
 Et patiens operum, parvoque assueta juvenus:
 Sacra Deum, sanctique patres: extrema per illos
 Justitia, excedens terris, vestigia fecit.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,

Quarum sacra fero ingenti percussus amore ,
 Accipiant , Cœlique vias & sidera monstrant ;
 Defectus Solis varios , Lunæque labores :
 Unde tremor terris ; quæ vi maxima alta tumescant :
 Obicibus ruptis ; rursusque in se ipsa residant :
 Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
 Hyberni , vel quæ tardis mora noctibus obstet.
 Sin , has ne possim naturæ accedere partes ,
 Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis ;
 Rura mihi , & rigui placeant in vallibus amnes :
 Flumina amem , sylvasque inglorius : ò ubi campi ,
 Sperchiusque , & virginibus bacchata Lacœnis
 Taygeta ! ò qui me gelidis in vallibus Hæmi
 Sistant , & ingenti ramorum protegat umbrâ !

Felix , qui potuit rerum cognoscere causas ,
 Atque metus omnes , & inexorabile fatum
 Subjecit pedibus , strepitumque Acherontis avari !
 Fortunatus & ille , Deos qui novit agrestes ,
 Panaque , Sylvanumque senem , Nymphasque fo-
 rores !

Illum non populi fasces , non purpura regum
 Flexit , & infidos agitans discordia fratres ,
 Aut conjurato descendens Dacus ab Istro ,
 Non res Romanæ , perituraque regna : neque ille
 Aut doluit miserans inopem , aut invidit habenti.
 Quos rami fructus , quos ipsa volentia rura
 Sponte tulere suâ , carpfit : nec ferrea jura ,
 Insanumque forum , aut populi tabularia vidit.

Sollicitant alii remis freta cæca , ruuntque
 In ferrum ; penetrant aulas , & limina regum.
 Hic petit excidiis urbem , miserofque Penates ,
 Ut gemmâ bibat , & Sarrano dormiat oſtro.
 Condit opes alius , deſoſſoque incubat auro.
 Hic ſupet attonitus Roſtris : hunc plauſus hiantera
 Per cuneos (geminatur enim Plebiſque Patrumque)
 Corripuit : gaudent perſuſi ſanguine fratrum ,
 Exilioque dormos , & dulcia limina mutant ,
 Atque alio patriam quærunr ſub Sole jacentem.

Agricola incurvo terram dimovit aratro.
 Hinc anni labor , hinc patriam , parvoſque nepotes
 Suſtinet: hinc armenta boum , meritoſque juvencoſ.
 Nec requies , quin aut pomis exuberet annus ,
 Aut fœtu pecorum , aut Cerealiſ mergite culmi;
 Proventuque oneret ſulcoſ , atque horrea vincat.
 Venit hyems , teritur Sicyonia baccha trapetis ;
 Glande ſues læti redeunt ; dant arbuta ſylvæ ;
 Et varioſ ponit fœtus autumnuſ , & altè
 Mitiſ in apriciſ coquitur vindemia ſaxiſ.

Interea pendent dulceſ circum oſcula nati :
 Caſta pudicitiam ſervat domuſ ; ubera vaccæ
 Lactea demittunt , pingueſque in gramine læto
 Inter ſe adverſi luçantur cornibuſ hædi.
 Ipſe dieſ agitart feſtoſ , fuſuſque per herbam ,
 Igniſ ubi in medio , & focii cratera coronant ,
 Te libanſ , Lenæe , vocat : pecoriſque magiſtriſ

Velocis jaculi certamina ponit in ulmo,
Corporaque agresti nudant prædura palæstræ.

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini:
Hanc Remus, & frater: sic fortis Etruria crevit;
Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,
Septemque una sibi muro circumdedit arces.
Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & ante
Impia quæm cæcis gens est epulata juvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum
Impositos duris crepitare incudibus enses:
Sed nos immensum spatium confecimus æquor;
Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

George L. III.

London: Printed by

J. D. & Co. 1784.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER TERTIUS.

E quaque, magna Pales, & te memoran-
de canemus

Pastor ab Amphryso : vos sylve, am-
nesque Lycæi.

Cetera, quæ vacuas tenuissent carminaa
mentes,

Omnia jam vulgata. Quis aut Eurythca durum,

Georg. I. III.

Adriaen van

A. Duffel Sculp.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER TERTIUS.

E quoque, magna Pales, & te memoran-
de canemus
Pastor ab Amphryso : vos sylvæ, am-
nesque Lycæi.
Cetera, quæ vacuas tenuissent carminaa
mentes,
Omnia jam vulgata. Quis aut Eurythca durans,

Et gradiens imâ verrit vestigia caudâ.

Ætas Lucinam , justosque pari Hymenseos
 Definit ante decem , post quatuor incipit annos ;
 Cetera nec fosturæ habitis , nec fortis aratris.
 Interea , superat gregibus dum læta juvenus ,
 Solve mares , mitte in Venerem pecuaria primas ;
 Atque aliam ex aliâ generando suffice prolem.
 Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
 Prima fugit : subeunt morbi , tristisque senectus ,
 Et labor , & duræ rapit inclementia mortis.

Semper erunt , quarum mutari corpora malis ;
 Semper enim refice : ac , ne post amissâ requiras ;
 Anteveni , & sobolem armento fortire quotannis.

Nec non & pecori est idem delectus equino.
 Tu modò , quos in spem statuis submittere gentis
 Præcipuum jam indè à teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generosi pullus in arvis
 Altiùs ingreditur , & mollia crura reponit.
 Primus & ire viam , & fluvios tentare minaces
 Audet , & ignoto sese committere ponti ;
 Nec vanos horret strepitus : illi ardua cervix ,
 Argutumque caput , brevis alvus , obæsaque terga ,
 Luxuriatque toris animosum pectus : honesti
 Spadices , glaucique : color deterrimus albis ,
 Et gilvo. Tum , si qua sonum procul arma dedere ,
 Stare loco nescit , micat auribus , & tremit artus ,
 Collectumque premens volvit sub naribus ignem.

Densa

MARONIS GEORGICA.

Densa juba, & dextro jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos spina, cavatque
Tellurem, & solido graviter sonat ungula cornu.
Talis Amyclæi domitus Pollucis habentis
Cyllarus, & quorum Graii meminere Poëtæ,
Martis equi bijuges, & magni currus Achillis.
Talis & ipse jubam cervice effudit equinâ
Conjugis adventu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.

Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam se-
nior annis

Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ/
Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
Ingratum trahit: &, si quando ad prælia ventum
est,

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
Incautum furit. Ergo animos, ævumque notabis
Præcipue: hinc alias artes, prolemque parentum;
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Cum spes arrectæ juvenum, exultantiaque haurit
Corda pavor pulsans? Illi instant verberare torto,
Et propi dant lora; volat vi fervidus axis:
Jamque humiles, jamque elati sublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque assurgere in auras.
Nec mora, nec requies: at fulvæ nimbus arenæ
Tollitur: humescunt spumis, flatuque sequentum.

Tomus I.

Tantus amor laudum , tantæ est victoria curæ !

Primus Erichthonius currus , & quatuor ausus
 Jungere equos , rapidisque rotis insistere victor.
 Fræna Pelethronii Lapithæ , gyrosque dedere
 Impositi dorio : atque equitem docuere sub armis
 Insultare solo , & gressus glomerare superbos.
 Æquus uterque labor : æque juvenemque magistri
 Exquirunt , calidumque animis , & cursibus acrem.
 Quamvis sæpe fugâ versos ille egerit hostes ,
 Et patriam Epirum referat , fortesque Mycenas ,
 Neptunique ipsâ deducat origine gentem.

His animadvertis , instant sub tempus , & omnes

Impendunt curas , denso distendere pingui ,
 Quem legere ducem , & pecori dixere maritum :
 Florentesque secant herbas , fluviisque ministrant,
 Farraque , ne blando nequeant superesse labori ,
 Invalidique patrum referant jejunia nati.
 Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
 Atque ubi concubitus primos jam nota voluptas
 Sollicitat , frondesque negant , & fontibus arcent.
 Sæpe etiam cursu quatiant , & Sole fatigant ,
 Cùm graviter tunsis gemit area frugibus , & cùm
 Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
 Hoc faciunt , nimio ne luxu obtusior usus
 Sit genitali arvo , & sulcos oblimer inertes ;
 Sed rapiat sitiens Venerem , interiusque recondat.

Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
 Incipit, exactis gravidæ cum mensibus errant.
 Non illas gravibus quisquam juga ducere plaustris,
 Non saltu superare viam sit passus, & acri
 Carpere prata fuga, fluviisque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
 Flumina: muscus ubi, & viridissima gramine ripa,
 Speluncæque tegant, & saxea procubet umbra.

Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
 Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asilo
 Romanum est; Æstron Graii vertere vocantes:
 Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis
 Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
 Concussus, sylvæque, & sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
 Inachiæ Juno pestem meditata juvencæ.
 Hunc quoque (nam mediis fervoribus acrior instat)
 Arcebis gravido pecori, armenta que pasces
 Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.

Post partum, cura in vitulos traducitur omnis;
 Continuòque notas & nomina gentis inurunt:
 Et quos, aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris servare sacris, aut scindere terram,
 Et campum horrentem fractis invertere glebis;
 Cetera pascuntur virides armenta per herbas.
 Tu, quos ad studium, atque usum formabis agrestem,
 Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi,

100 PUBLII VIRGILII

Dum faciles animi juvenum , dum mobilis ætas .
 Ac primùm laxos tenui de vimine circlos
 Cervici subnecte : dehinc , ubi libera colla
 Servitio affuerint , ipsis è torquibus aptos
 Junge pares , & coge gradum conferre juvencos :
 Atque illis jam sæpe rotæ ducantur inanes
 Per terram , & summo vestigia pulvere signent .
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat , & junctos temo trahat æreus orbes .
 Interea pubi indomitæ non gramina tantùm ,
 Nec vefcas salicum frondes , ulvamque palustrem ;
 Sed frumenta manu carpes sata : nec tibi fortæ
 More patrum nivea implebunt mulctralia vaccæ ;
 Sed tota in dulces confument ubera natos .

Sin ad bella magis studium , turmasque feroces ,
 Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ ,
 Et Jovis in luco currus agitare volantes :
 Primus equi labor est , animos atque arma videre
 Bellantum , lituosque pati , tractuque gementem
 Ferre rotam , & stabulo frænos audire sonantes ;
 Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
 Laudibus , & plausæ sonitum cervicis amare .
 Atque hæc jam primò depulsus ab ubere matris ,
 Audiat , inque vicem det mollibus ora capistris
 Invalidus , etiamque tremens , etiam incius ævi .
 At , tribus exactis , ubi quarta accesserit ætas ,
 Carpere mox gyrum incipiat , gradibusque sonare
 Compositis , sinuetque alterna volumina crurum ,

Siquæ laboranti similis : tum curfibus auras
 Provocet ; ac per aperta volans , ceu liber habenis ,
 Æquora vix summâ vestigia ponat arenâ .
 Qualis hyperboreis Aquilo cùm densus ab oris
 Incubuit , Scythiæque hyemes , atque arida differe
 Nubila : tum segetes altæ , campique natantes
 Lenibus horrescunt flabris , summæque sonorem
 Dant sylvæ , longique urgent ad littora fluctus :
 Ille volat , simul arva fugâ , simul æquora verrens .

Hic , vel ad Elei metas , & maxima campi
 Sudabit spatia , & spumas aget ore cruentas ,
 Belgica vel molli meliùs feret effeda collo .
 Tum demùm crassâ magnum farragine corpus
 Crescere jam domitis finito : namque ante doman-
 dum

Ingentes tollent animos , p̄tensiq̄t negabunt
 Verbera lenta pati , & duris parere lupatis .

Sed non ulla magis vires industria firmat ,
 Quàm Venerem , & cæci stimulos avertere amoris ,
 Sive boum , sive est cui gratior usus equorum .
 Atque ideo tauros procul , atque in sola relegant
 Pasctâ , post montem oppositum , & trans flumina
 lata :

Aut intus clausos satura ad præsepia servant .
 Carpit enim vires paulatim , uritque videndo
 Fœmina : nec nemorum patitur meminisse , nec
 herbæ .

Dulcibus illa quidem illecebris , & sæpe superbos
 Cornibus inter se subigit decernere amantes.
 Pascitur in magna sylva formosa juvenca :
 Illi alternantes multa vi prælia miscent
 Vulneribus crebris ; lavit ater corpora sanguis ,
 Versaque in obnixos urgentur cornua vasto
 Cum gemitu : reboant sylvæque & magnus Olym-
 pus.

Nec mos bellantes unâ stabulare : sed alter
 Victus abit , longèque ignotis exalat oris ,
 Multa gemens ignominiam , plagasque superbi
 Victoris , tum quos amisit inultus amores ,
 Et stabula aspectans regnis excessit avicis.
 Ergo omni curâ vires exercet , & inter
 Dura jacet pernox instrato saxa cubili ,
 Frondibus hirsutis , & carice pastus acutâ :
 Et tentat sese , atque irasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco , ventosque laceffit
 Ictibus , & sparsâ ad pugnam proludit arenâ.
 Post , ubi collectum robur , viresque receptæ ,
 Signa movet , præcepſque oblitum fertur in hostem :
 Fluctus ut in medio cœpit cùm albescere Ponto ,
 Longiùs ex altoque finem trahit : utque volutus
 Ad terras , immane sonat per saxa , nec ipso
 Monte minor procumbit : at ima exæstuat unda
 Vorticibus , nigramque altè subjectat arenam.

Omne adeo genus in terris hominumque , fera-
 rumque ,

Et genus æquoreum , pecudes , pictæque volucres ,
 In furias , ignemque ruunt : amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum oblita læna
 Sævior erravit campis : nec funera vulgò
 Tam multa informes urfi , stragemque dedère
 Per sylvas : tum sævus aper , tum pessima tigris.
 Heu ! male tum Lybiæ solis erratur in agris.
 Nonne vides , ut tota tremor pertentet equorum
 Corpora , si tantùm notas odor attulit auras ?
 Ac neque eos jam fræna virùm , nec verbera sæva ,
 Non scopuli , rupesque cavæ , atque objecta retardant
 Flumina , correptos undâ torquentia montes.
 Ipse ruit , dentesque Sabellicus exacuit sus ,
 Et pede profubigit terram ; fricat arbore costas ,
 Atque hinc , atque illinc humeros ad vulnera durat.
 Quid juvenis , magnum cui versat in ossibus ignem
 Durus amor ? Nempè abruptis turbata procellis
 Cæcâ nocte natat ferus freta : quem super ingens
 Porta tonat Cœli , & scopulis illisa reclamant
 Æquora : nec miseri possunt revocare parentes ,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.

Quid Lynces Bacchi variæ , & genus acre luporum
 Atque canum ? Quid quæ imbelles dant prælia cervi ?
 Scilicet ante omnes furor est insignis equarum :
 Et mentem Venus ipsa dedit , quo tempore Glauç
 Potniades malis membra absumpsère quadrigæ.
 Illas ducit amor trans Gargara , transque sonantem
 Ascanium : superant montes , & flumina tranant :

Continuòque , avidis ubi subdita flamma medullis,
 (Vere magis , quia vere calor redit ossibus) illæ
 Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis ,
 Exceptant leves auras ; & sæpe sine ullis
 Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu)
 Saxa per & scopulos , & depressas convalles
 Diffugiunt ; non , Eure , tuos , neque Solis ad or-
 tus ;

In Boream, Caurumque, aut unde nigerrimus Auster
 Nascitur , & pluvio contristat frigore Cœlum.
 Hinc demum , Hippomanes , vero quod nomine
 dicunt

Pastores , lentum distillat ab inguine virus ,
 Hippomanes , quod sæpe malæ legère novercæ ,
 Misceruntque herbas , & non innoxia verba .
 Sed fugit interea , fugit irreparabile tempus ,
 Singula dum capti circumvectamur amore .

Hoc satis armentis : superat pars altera curæ ,
 Lanigeros agitare greges , hirtæque capellas .
 Hic labor , hinc laudem fortes sperate coloni .
 Nec sum animi dubius , verbis ea vincere magnum
 Quàm fit , & angustis hunc addere rebus honorem .
 Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
 Raptat amor : juvat ire jugis , quæ nulla priorum
 Castaliam molli divertitur orbita clivo .
 Nunc veneranda Pales , magno nunc ore sonandum .

Incipiens , stabulis edico in mollibus herbam .

Carpere oves, dum mox frondosa reducitur æstas :
 Et multâ duram stipulâ, filicumque manipulis
 Sternere subter humum ; glacies ne frigida lædat
 Molle pecus, scabiemque ferat, turpesque podagras.
 Post, hinc digressus, jubeo frondentia capris
 Arbura sufficere, & fluvios præbere recentes ;
 Et stabula à ventis hyberno opponere Soli
 Ad medium conversa diem : cùm frigidus olim
 Jam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.

Hæc quoque non curâ nobis leviore tuenda ;
 Nec minor usus erit : quamvis Miltæsia magno
 Vellera mutantur, Tyrios incocta rubores.
 Densior hinc soboles : hinc largi copia lactis.
 Quò magis exhausto spumaverit ubere mulctra,
 Læta magis pressis manabunt flumina mammis.
 Nec minùs interea barbas, incanaque menta
 Cinyphii tondent hirci, fetasque comantes,
 Usus in castrorum, & miseris velamina nautis.
 Pascuntur verò sylvas, & summa Lycæi,
 Horrentesque rubos, & amantes ædur dumos.
 Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suosque
 Ducunt, & gravido superant vix ubere limen.
 Ergo omni studio glaciem, ventosque nivales,
 Quò minùs est illis curæ mortalis egestas,
 Avertes : victumque feres, & virgea lætus
 Fâbula, nec totâ claudes scenilia brumâ.

At verò Zephyris cùm læta vocantibus æstas,

In saltus utrumque gregem, atque in pascua mites
 Luciferi primo cum fidere, frigida rura
 Carpatum: dum manè novum, dum gramina ca-
 nent,

Et ros in tenerà pecori gratissimus herbà est.
 Indè, ubi quarta sitim Cœli collegerit hōra,
 Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ,
 Ad puteos, aut alia greges ad stagna jubeto
 Currentem ilignis potare canalibus undam:
 Abſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
 Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
 Ingentes tendat ramos, aut sicubi nigrum
 Ilicibus crebris sacrâ nemus accubet umbrâ.
 Tum tenues dare rurſus aquas, & pascere rurſus
 Solis ad occaſum; cùm frigidus aëra Veſper
 Temperat, & saltus reficit jam roſcida Luna,
 Littoraque Alcyonem resonant, & Acanthida du-
 mi.

Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua verſu
 Proſequar, & raris habitata mapalia tectis?
 Sæpe diem, noctemque, & totum ex ordine menſem
 Paſcitur, itque pecus longa in deſerta ſine ultis
 Hoſpitiis: tantum campi jacet. Omnia ſecum
 Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
 Armaque, Amyclæumque canem, Creſſamque pha-
 retram.

Non ſecus, ac patriis acer Romanus in armis,
 Injuſto ſub faſce viam cùm carpit, & hoſti

Ante expectatum positus stat in agmine castris.

At non, quæ Scythiæ gentes, Mæoticaque unda,
 Turbidus & torquens flaventes lyster arenas,
 Quæque redit medium Rhodope porrecta sub axem,
 Illic clausa tenent stabulis armenta; neque ullæ
 Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
 Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
 Terra gelu latè, septemque affurgit in ulnas:
 Semper hyems, semper spirantes frigora Cauri.
 Tum Sol pallentes haud unquam discutit umbras,
 Nec cum in vectus equis altum petit æthera, nec
 cum

Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum:
 Concrefcunt subitæ currenti in flumine crustæ,
 Undaque jam tergo ferratos sustinet orbes,
 Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris:
 Æraque diffiliunt vulgò, vestesque rigescunt
 Indutæ: cæduntque securibus humida vina;
 Et totæ solidam in glaciem vertère lacunæ;
 Scitriaque impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non feciùs aère ningit:
 Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
 Corpora magna boum, confertoque agmine cervi
 Torpent mole novâ, & summis vix cornibus extant.
 Hos non immiffis canibus, non cassibus ullis,
 Puniceæve agitant pavidos formidine pennæ:
 Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
 Cominùs obruncant ferro, graviterque rudencas

Cædunt, & magno læti clamore reportant.

Ipsi in defossis specubus, secura sub altâ
 Otia agunt terrâ; congestaque robora, totaque
 Advolvère focus ulmos, ignique dedère.
 Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
 Fermento, atque acidis imitantur vitez sorbâ
 Talis Hyperboreo septem subjecta trioni
 Gens effræna virûm Riphæo tunditur Euro,
 Et pecudum fulvis velantur corpora fetis.

Si tibi lanicium curæ, primùm aspera sylvæ,
 Lappæque, tribulique absint: fuge pabula læta,
 Continuòque greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem, (quamvis aries sit candidus ipse).
 Nigra subest udo tantùm cui lingua palato,
 Rejice, ne maculis infuscet velleræ pullis:
 Nascentum, plenoque alium circumspice campo.
 Munere sic niveo lanæ (si credere dignum est)
 Pan, Deus Arcadiæ, captam te, Luna, sefellit,
 In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

At cui lactis amor, cythifum, lotosque frequentes
 Ipse manu, falsasque ferat præsepibus herbas.
 Hinc & amant fluvios magis, & magis ubera ten-
 dunt,
 Et salis occultum referunt in lacte saporem.

Multi jam excretos prohibent à matribus hædos,

Primaque ferratis præfigunt ora capistris.

Quod surgente die mulserè , horisque diurnis ,
Nocte premunt: quod jam tenebris, & Sole cadente,
Sub lucem exportans calathis adit oppida pastor ,
Aut parco sale contingunt , hyemique reponunt.

Nec tibi cura canum fuerit postrema : sed unda
Veloces Spartæ catulos , acremque Molossium
Pasce sero pingui : nunquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem , incarsusque luporum ;
Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.
Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros ,
Et canibus leporem , canibus venabere damas ;
Sæpe volutabris pulcos sylvestribus apros
Latratu turbabis agens , montesque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum ;
Galbanoque agitare graves nidore chelidros.
Sæpe sub immotis præsepibus , aut mala tacta
Vipera delituit , Cælumque exterrita fugit :
Aut tecto affuetus coluber succedere , & umbræ ,
Pestis acerba bouum , pecorique aspergere virus ,
Fovit humum : cape saxa manu , cape robora pas-
tor ,

Tollentemque minas , & sibila colla tumentem
Dejice : jamque fugâ timidum caput abdidit altè ,
Cum medii nexus , extremæque agmina caudæ .

Solvuntur, tardosque trahit finus ultimus orbis.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus Anguis,
 Squamea convolvens sublato pectore terga,
 Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
 Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
 Vere madent udo terræ, ac pluvialibus Austris,
 Stagna colit: ripisque habitans, hic piscibus atram
 Improbus ingluviem, ranisque loquacibus explet.
 Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt,
 Exilit in ficcum; & flammantia lumina torquens
 Sævit agris, asperque fiti, atque exterritus æstu.
 Ne mihi tum molles sub dño carpere somnos,
 Neu dorso nemoris libeat jacuisse per herbas;
 Cùm, positis novus exuviis, nitidusque juventâ
 Volvitur, aut catulos tectis, aut ova relinquens,
 Arduus ad Solem, & linguis micat ore trifulcis.

Morborum quoque te causas, & signa docebo.
 Turpis oves tentat scabies, ubi frigidus imber
 Altiùs ad vivum perfedit, & horrida cano
 Bruma gelu, vel cùm tonsis illotus adhæsit
 Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
 Dulcibus idcirco pluviis pecus omne magistri
 Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
 Mersatur, missusque secundo defluit amni:
 Aut tonsum tristi contingunt corpus amurcâ,
 Et spumas miscent argenti, ac sulphura viva,
 Idæasque pices, & pingues unguine ceras,

MARONIS GEORGICA. III

Scyllamque , elleborosque graves , nigrumque bitumen.

Non tamen ulla magis præfens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Ulceris os : Alitur vitium , vivitque tegendo ,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat , & meliora Deos sedet omina poscens.
Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Cum furit , atque artus depascitur arida febris ,
Profuit incensos æstus avertere , & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam :
Bisaltæ quo more solent , acerque Gelonus ,
Cum fugit in Rhodopen , atque in deserta Getarum ,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Quam procul aut molli succedere sæpius umbræ
Videris , aut summas carpentem ignavius herbas ,
Extremamque sequi , aut medio procumbere campo

Pascentem , & seræ solam decedere nocti :
Continuò culpam ferro compefce , priùs quàm
Dira per incautum serpant contagia vulgus.
Non tam creber agens hyemem] ruit æquore turbo,
Quàm multæ pecudum pestes : nec singula morbi
Corpora corripiant , sed tota æstiva repente,
Spemque , gregemque simul , cunctamque ab origine gentem.

Tam sciat , aërias Alpes , & Norica si quis

112 PUBLII VIRGILII

Castella in tumulis, & lapidis arma Timavi
 Nunc quoque post tanto videat, desertaque regna
 Pastorum, & longè saltris latèque vacantes.
 Hic quondam morbo Cœli miseranda coorta est
 Tempestas, totoque autumni incanduit æstu;
 Et genus omne neci pecudum dedit, omne fera-

rum;
 Corruptaque lacus; infecit pabula tabo.
 Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis
 Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 Rursus abundabat fluidus liquor, omniaque in se
 Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
 Sæpe in honore Deum medio stans hostia ad aram,
 Lanca dum niveâ circumdatur infusa vitæ,
 Inter cunctantes cecidit moribunda ministros:
 Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
 Inde neque impositis ardent altaria fibris,
 Nec responsa potest consultus reddere vates:
 Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri,
 Summaque jejuna sanie infuscatur arena.
 Hinc lætis vituli, vulgò moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
 Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
 Tuffis anhelæ fues, ac faucibus angit obefis.
 Labitur infelix studiorum, atque immemor herbæ
 Victor equus, fontesque avertitur, & pede terram
 Crebra ferit: demissæ aures, incertus ibidem
 Sudor, & ille quidem moriturus frigidus: aret
 Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.

Hec

Hæc ante exitium primisdant signa diebus.
 Sin in processu cœpit crudescere morbus,
 Tum verò ardentes oculi, atque attractus ab alto
 Spiritus, interdùm gemitu gravis, imaque longo-
 Illia singultu tendunt: it naribus ater
 Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit inserto latices infundere cornu
 Lenæos: ea visa salus morientibus una.
 Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque resecti
 Ardebant: Ipsique suos jam morte sub ægrâ
 (Dii meliora piis, erroremque hostibus illum!),
 Discissos nudis laniabant dentibus artus.

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
 Cœcidit, & mixtum spumis vomit ore cruorem,
 Extremosque ciet gemitus: it tristis arator,
 Mœrentem abjungens fraternâ morte juvenum,
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 Non umbræ altorum nemorum, non mollia possunt
 Prata movere animum, non qui per saxa volutas
 Purior electro campam petit amnis: at ima
 Solvantur latera, atque oculos stupor urget inertes.
 Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
 Quid labor, aut benefacta juvant? Quid vomere
 terras

Invertissè graves? Atqui non Massica Bacchi
 Munera, non illis epulæ nocuère repostæ:
 Frondibus & victu pascuntur simplicis herbæ.
 Bocula sunt fontes liquidi, atque exercita curru

Flumina : nec fomnos abrumpit cura salubres.

Tempore non alio dicunt regionibus illis
 Quæfitas ad sacra boves , Junonis , & uris
 Imparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo ægrè rastris terram rimantur , & ipsis
 Unguibus infodiunt fruges : montesque per altos
 Contentâ cervice trahunt stridentia plaustra.
 Non lupo infidias explorat ovilia circum ,
 Nec gregibus nocturnus obambulat : acrior illum
 Cura domat : timidi damæ , cervique fugaces
 Nunc interque canes , & circum testâ vagantur.

Jam maris immensi prolem , & genus omne na-
 tantum

Littore in extremo , ceu naufraga corpora fluctus
 Proluit ; insolitæ fugiunt in flumina Phocæ.
 Interit & curvis frustra defensa latebris
 Vipera , & attoniti squamis astantibus hydri.
 Iphis est aër avibus non æquus , & illæ
 Præcipites altâ vitam sub nube relinquunt.

Præterea , nec jam mutari pabula refert ;
 Quæsitæque nocent artes : cessere magistri
 Phillyrides Chiron , Amythaoniusque Melampus.
 Sæviti & in lucem Stygiis emissa tenebris
 Pallida Tisiphone , morbos agit ante metumque ,
 Inque dies avidum surgens caput altiùs effert.
 Balatu pecorum , & crebris mugitibus amnes ,

Arentesque sonant ripæ , collesque supini.
Jamque catervatim dat stragem , atque aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo :
Donec humo tegere , ac foveis abscondere discant.
Nam neque erat coriis usus , nec viscera quisquam
Aut undis abolere potest , aut vincere flammâ.
Nec tondere quidem morbo , illuvieque peresa
Vellera , nec telas possunt attingere putres.
Verùm etiam invisos si quis tentârat amictus ,
Ardentes papulæ , atque immundus olentia sudor
Membra sequebatur : nec longo deinde moranti
Tempore , contactos artus facer ignis edebat.

Georg. L. IV

Levan. Plate III.

J. H. P. Sculp.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER QUARTUS.

ROTINUS aërii mellis Coelestia
dona.

Exequar : hanc etiam , Mæcenas ,
aspice partem .

Admiranda tibi levium spectacula

rerum ,

Magnanimosque duces , totiusque ordine gentis .

Mores , & studia , & populos , & prælia dicam .

In tenui labor , at tenuis non gloria : si quem .

Numina læva finunt , auditque vocatus Apollo.

Principio , sedes apibus statioque petenda ,
Quò neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oves, hœdique pe-
tulci

Floribus insultent , aut errans bucula campo
Decutiat rorem , & surgentes atterat herbas.
Absint & picti squalentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, meropesque, aliæque volucres,
Et manibus Procne pectus signata cruentis.
Omnia nam latè vastant , ipsasque volantes
Ore ferunt , dulcem nidis immitibus escam.
At liquidì fontes , & stagna virentia musco
Adsint , & tenuis fugiens per gramina rivus ,
Palmaque vestibulum , aut ingens oleaster obum-
bret :

Ut , cum prima novi ducent examina reges
Vere suo , ludetque favis emissa Juventus ,
Vicina invitet decedere ripa calori ,
Obviaque hospitii teneat frondentibus arbos.
In medium , seu stabit incers , seu profluet humor ,
Transversas falces , & grandia conjice saxa :
Pontibus ut crebris possint consistere , & alas
Pandere ad æstivum Solem , si fortè morantes
Sparserit , aut præceps Neptuno immerferit Eurus.
Hæc circum casæ virides , & olentia latè
Serpilla , & graviter spirantis copia thymbræ
Floreat , irriguumque bibant violaria fontem.

Ipsa autem, seu corticibus tibi suta cavatis,
 Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
 Angustos habeant aditus: nam frigore mella
 Cogit hyems, eaderaque calor liquefacta remittit.
 Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illæ
 Nequicquam in tectis certatim tenuia cerâ
 Spiramenta linunt, fucoque & floribus oras
 Explent, collectumque hæc ipsa ad munera gluten,
 Et visco, & Phrygiæ servant pice lentius Ida.
 Sæpe etiam effossis (si vera est fama) latebris,
 Sub terrâ fodere larem, penitusque repertæ
 Pumicibusque cavis, exesæque arboris antro.
 Tu tamen è levi rimosa cubilia limo
 Unge, fovens circum, & raras super injice frondes,
 Neu propius tectis taxum sine, neve rubentes
 Ure foco cancos, altæ neu crede paludi:
 Aut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulsu
 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.

Quod superest, ubi pulsam hycem Sol aureus egie
 Sub terras, Cœlumque æstivâ luce recludit,
 Illæ continuo saltus, sylvasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, & flumina libant
 Summa leves: hinc nescio quâ dulcedine lætæ
 Progeniem, nidosque fovent: hinc arte recentes
 Excidunt ceras, & mella tenacia fingunt.

Hinc, ubi jam emissam caveis ad fidera Cœli
 Nare per ætatem liquidam suspexeris agmen,

Obscuramque trahi vento mirabere nubem,
 Contemplator : aquas dulces, & frondea semper
 Tecta petunt : huc tu iustos asperge saporés,
 Trita melisphylla, & cecinthæ ignobile graminis,
 Tinaitusque cic, & Matris quæ cymbala circum.
 Ipsæ confident medicatis sedibus, ipsæ
 Intima more suo sese in cunabula condent.

‘Sin autem ad pugnam exierint (nam sæpe duobus
 Regibus incessit magno discordia motu)
 Continuoque animos vulgi, & trepidantia bello
 Corda licet longè præsciscere : namque morantes.
 Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
 Auditur, fractos sonitus imitata tubarum.
 Tum trepidæ inter se coeunt, pennisque coruscant;
 Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertos,
 Et circa regem, atque ipsa ad prætoria densæ
 Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo ubi, ver nactæ sudum, camposque patentes,
 Erumpunt portis, concurritur; æthere in alto
 Fit sonitus; magnum mistæ glomerantur in orbem,
 Præcipitesque cadunt : non densior aëre grando,
 Nec de concussâ tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentes animos angusto in pectore versant.
 Usque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos;
 Aut hos versa fugâ victor dare terga coëgit.
 Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta
 Bulveris exigui jactu compressa quiescent.

Verum

Verùm, ubi ductores acie revocaveris ambos,
 Deterior qui visus, cum, ne prodigus obsit,
 Dede neci: melior vacuâ sine regnet in aulâ.
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
 (Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
 Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
 Defidiâ, latamque trahens inglorius alvum.
 Ut binæ regum facies, ita corpora gentis:
 Namque aliæ turpes horrent, ceu pulvere ab alto
 Cùm venit, & terram sicco spuit ore viator
 Aridus: elucent aliæ, & fulgore coruscant,
 Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
 Hæc potior soboles: hinc Cœli tempore certo
 Dulcia mella premes: nec tantùm dulcia, quantùm
 Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.

At cùm incerta volant, Cœloque examina ludunt,
 Contemnuntque favos, & frigida tecta relinquunt,
 Instabiles animos ludo prohibebis inani,
 Nec magnus prohibere labor; tu regibus alas
 Eripe: non illis quisquam cunctantibus altum
 Ise iter, aut castris audebit vellere signa.

Invitent croceis halantes floribus horti,
 Et custos furum atque avium, cum falce salignâ,
 Hellepontiaci servet tutela Priapi.
 Ipse thymam, pinosque ferens de montibus altis,
 Tecta ferat latè circum, cui talia curæ:
 Ipse labore manum duro terat: ipse feraces

Figat humo plantas , & amicos irriget imbres.

Atque equidem , extremo ni jam sub fine laborum
 Vela traham , & terris festinem advertere proram ,
 Forſitan & pingues hortos quæ cura colendi
 Ornaret , canerem , bifærique roſaria Pæſti ;
 Quoque modo potis ganderent intyba rivis ,
 Et virides apio ripe ; tortuſque per herbam
 Creſceret in ventrem cucumis ; nec ſera cornantem
 Narciffum , aut flexi tacuiſſem vimen acanthi ,
 Pallentefque hederas , & amantes littora myrtos.

Namque ſub *Æbalis* memini me turribus altis ,
 Quæ niger humectat flaventia culta Galeſus ,
 Corycium vidiffè ſenem , cui pauca relictæ
 Jugera ruris erant ; nec fertilis illa juvencis ,
 Nec pecori opportuna ſeges , nec commoda Baccho.
 Hic rarum tamen in dumis olus , albaque circum
 Lilia , verbenasque premens , veſcumque papaver ,
 Regum æquabat opes animis ; ſeræque revertens
 Nocte domum , dapibus menſas onerabat inemptis.
 Primus vere roſam , atque autumnano carperè poma :
 Et cum triſtis hyems etiam nunc frigore ſaxa
 Rumperet , & glacie carſus frænaret aquarum ;
 Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi ,
 Æſtatem increpitans ſeram , Zephiroſque morantes.
 Ergo apibus fortis idem atque examina multo
 Primus abundare , & ſpumantia cogere preſſis
 Mella favis : illi tilia , atque uberrima pinus :

Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
 Induerat, totidem autumnò matura tenebat.
 Ille etiam seras in verfum distulit ulmos,
 Eduramque pyrum, & spinos jam pruna ferentes,
 Jamque minifrantem platanum potantibus um-
 bram.

Verùm hæc ipse equidem, spatiis exclusus iniquis,
 Prætereo, atque aliis post commemoranda relinquo.

Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipse
 Addidit, expeditam: pro quâ mercede, canoros
 Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ,
 Dictæo Cœli regem pavere sub antro.

Solæ communes natos, confortia restæ
 Urbis habent, magnisque agitant sub legibus ævum;
 Et patriam solæ, & certos novere Penates:
 Venturæque hyemis memores, æstate laborem
 Experiuntur, & in medium quæsitæ reponunt.
 Namque aliæ victu invigilant, & fœdere pacto
 Exercentur agris: pars intrâ septa domorum
 Narcissi lacrymam, & lentum de cortice gluten,
 Prima favis ponunt fundamina; deinde tenaces
 Suspendunt ceras: aliæ, spem gentis, adultos
 Educunt fortæ: aliæ purissima mella
 Scipant, & liquido distendunt nectare cellas.
 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia forti,
 Inque vicem speculantur aquas, & nubila Cœli:
 Aut enes accipiunt venisænam, aut agmine facto.

Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.
 Fervet opus , redolentque thymo fragrantia mella.
 Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
 Cum properant , alii taurinis follibus auras
 Accipiunt , redduntque : alii stridentia tingunt
 Æra lacu ; gemit impositis incudibus Ætna :
 Illi inter sese magnâ vi brachia tollunt
 In numerum , versantque tenaci forcipe ferrum,
 Non aliter (si parva licet componere magnis)
 Cecropias innatus apes amor urget habendi ,
 Munere quamque suo : grandævus oppida curæ ,
 Et munire favos , & dædalâ fingere testâ,
 At festæ multâ referunt se nocte minores ,
 Crura thymo plene : pascuntur & arbura passim ,
 Et glaucas falices, cassiamque, crocumque rubentem,
 Et pinguem tiliam , & ferrugineos hyacinthos,
 Omnibus una quies operum , labor omnibus unus,
 Manè ruunt portis , nusquam mora : rursus eisdem
 Vesper ubi è pastu tandem decedere campis
 Admonuit , tum testâ petunt , tum corpora curant.
 Fit sonitus , mussantque oras & limina circum,
 Post , ubi jam thalamis se composuere , siletur
 In noctem , fessosque sopor suas occupat artus.

Nec verò à stabulis pluviam impendente recedunt
 Longius , aut credunt Cœlo , adventantibus Euris :
 Sed circum tutæ sub moenibus urbis aquantur ,
 Excursusque breves tentant ; & sæpe lapillos ,
 Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburrâ ,

Tollunt ; his fese per inania nubila librant :

Illum adeo placuisse apibus mirabere morem ,
 Quod nec concubitu indulgent , nec corpora segnes
 In Venerem solvunt , aut foetus nixibus edunt :
 Verum ipsæ è foliis natos , & suavis herbis
 Ore legunt : ipsæ regem , parvosque Quirites
 Sufficiunt , aulæque , & cerea regna refingunt.

Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
 Attrivère , ultròque animam sub fasce dedère.
 Tantis amor florum , & generandi gloria mellis !
 Ergo ipsas quamvis angusti terminus ævi
 Excipiat , (neque enim plus septima ducitur æstas)
 At genus immortale manet , multosque per annos
 Stat fortuna domûs , & avi numerantur avorum.

Præterea regem non sic Ægyptus , & ingens
 Lydia , nec populi Parthorum , aut Medus Hydaspes
 Observant : rege incolumi mens omnibus una est :
 Amisso , rupère fidem : constructaque mella
 Diripuerè ipsæ , & crates solvère favorum.
 Ille operum custos : illum admirantur , & omnes
 Circumstant fremitu denso , stipantque frequentes ;
 Et sæpe attollunt humeris , & corpora bello
 Objeçant , pulchramque petunt per vulnera mor-
 tem.

His quidam signis , atque hæc exempla secuti ,

Esse apibus partem divinæ mentis , & haustus
 Æthereos dixere : Deum namque ire per omnes
 Terrasque , tractusque maris , Coelumque profun-
 dum :

Hinc pecudes , armenta , viros , genus omne fera-
 rum ,

Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
 Scilicet huc reddi deinde , ac resoluta referri
 Omnia , nec morti esse locum ; sed viva volare
 Sideris in numerum , atque alto succedere Cœlo.

Si quando sedem angustam , servataque mella
 Thesauris relines ; prius haustus sparsus aquarum
 Ore fove , fumosque manu prætende sequaces.
 Bis gravidos cogunt factus , duo tempora messis :
 Taygete simul os terris ostendit honestum
 Pleias , & Oceani spretos pede reppulit amnes :
 Aut eadem fidus fugiens ubi piscis aquosi
 Tristior hybernas Cœlo descendit in undas.
 Illis ira modum supra est , læsæque venenum
 Morfibus inspirant , & spicula cæca relinquunt
 Affixæ venis , animasque in vulnere ponunt.

Sin duram metues hyemem , parcesque futuro ,
 Contusosque animos , & res miserabere fractas ;
 At suffire thymo , cerasque recidere inanes
 Quis dubitet ? nam sæpe favos ignotus adedit
 Stellio , lucifugis congesta cubilia blattis ;
 Immunisque sedens aliena ad pabula fucus ,

Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis ,
 Aut durum tineæ genus , aut invisa Minervæ
 In foribus laxos suspendit aranea casset.
 Quò magis exhaustæ fuerint , hoc acrius omnes
 Incumbent generis lapsi sarcire ruinas ,
 Complebuntque foros , & floribus horrea textent.

Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
 Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo ,
 Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis :
 Continuo est ægris alius color ; horrida vultum
 Deformat macies ; tum corpora luce carentum
 Exportant tectis , & tristia funera ducunt.
 Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent :
 Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes ,
 Ignavæque fame , & contracto frigore pigræ.
 Tum sonus auditur gravior , tractimque susurrant :
 Frigidus ut quondam sylvis immurmurat Austër ,
 Ut mare sollicitum stridet resluentibus undis ,
 Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.

Hic jam galbaneos suadebo incendere odores ,
 Mellaque arundineis inferre canalibus , ultrò
 Hortantem , & fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit & tunsum gallæ admiscere saporem ,
 Arentesque rosas , aut igni pinguia multo
 Defruta , vel psythiâ passos de vite racemos ,
 Cecropiumque thymum , & gravè olentia centaurea.
 Est etiam flos in pratis , cui nomen Amello

Fecere agricolæ ; facilis quærentibus herba :
 Namque imo ingentem tollit de cespite sylvam
 Aureus ipse , sed in foliis , quæ plurima circum
 Funduntur , violæ subluet purpura nigræ.
 Sæpe Deum nexis ornata torquibus aræ :
 Asper in ore sapor : tonsis in vallibus illum
 Pastores , & curva legunt prope flumina Mellæ.
 Hujus odorato radices incoque Baccho ,
 Pabulaque in foribus plenis appone canistris.

Sed , si quem proles subito defecerit omnis ,
 Nec , genus undè novæ stirpis revocetur , habebit :
 Tempus & Arcadii memoranda inventa magistræ
 Pandere , quoque modo cæsis jam sæpe juvencis
 Infincerus apes tulerit cruor : altiùs omnem
 Expediam , primâ repetens ab origine , famam.

Nam , quæ Pellæi gens fortunata Canopi
 Accolit effuso stagnantem flumine Nilum ,
 Et circum pictis vehitur sua rura phæelis ;
 Quæque pharetrata vicinia Perfidis urget ,
 Et viridem Ægyptum nigrâ fœcundat arenâ ,
 Et diversa ruens septem discurrit in ora
 Usque coloratis amnis devexus ab Indis :
 Omnis in hæc certam regio jacet arte salutem.

Exiguus primùm , atque ipso contractus ad usus
 Eligitur locus : hunc angustique imbrice tecti ,
 Parietibusque premunt arcibus , & quatuor addunt

Quatuor à ventis obliquâ luce fenestras.
 Tum vitulus, bimâ curvans jam cornua fronte,
 Quæritur : huic geminæ nares, & spiritus oris
 Multa reluctanti obstruitur : plagisque perempto
 Tunsa per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso relinquunt, & ramea costis
 Subjiciunt fragmenta, thymum, cassiasque recentes.
 Hoc geritur, Zephyris primùm impellentibus undas,
 Ante novis rubeant quàm prata coloribus, ante
 Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor
 Æstuat, & visenda modis animalia miris,
 Trunca pedum primò, mox & stridentia pennis
 Miscentur, tenuemque magis, magis aëra carpunt;
 Donec, ut æstivis effusus nubibus imber,
 Erupère; aut ut, nervo pulsante sagittæ,
 Prima leves incunt si quando prælia Parthi.
 Quis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?
 Undè nova ingressus hominum experientia cepit?

Pastor Aristæus, fugiens Peneia Tempè,
 Amissis (ut fama) apibus, morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
 Multa querens; atque hâc affatus voce parentem:
 Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis hujus
 Ima tentes; quid me præclarâ stirpe Deorum
 (Si modò, quem perhibes, pater est Thymbræus
 Apollo)
 Invisum fati gemisti? aut quò tibi nostri

Pulsus amor? quid me Coelum sperare jubebas?
 En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
 Quem mihi vix frugum, & pecudum custodia solem
 Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
 Quin age, & ipsa manu felices erue sylvas:
 Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes
 Ure fata, & validam in vites molire bipennem;
 Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis.

At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit: eam circum Milesia vellera Nymphæ
 Carpebant, hyali faturo fucata colore:
 Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllodoce-
 que,
 Cæsariem effusæ nitidam per candida colla:
 Nefæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
 Cydippeque, & flava Lycorias; altera virgo,
 Altera tum primos Lucinæ experta labores;
 Clioque, & Beroë soror, Oceanitides ambæ;
 Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ;
 Atque Ephyre, atque Opis, atque Asia Deiopeja;
 Et tandem positis velox Arethusa sagittis.

Inter quas curam Clymene narrabat inane
 Vulcani, Martisque dolos, & dulcia furta,
 Atque Chao densos Divûm numerabat amores.
 Carmine quo captæ, dum fufis mollia pensa
 Devolvunt, iterum maternas impulit aures
 Luëtus Aristæi; vitreisque sedilibus omnes

MARONIS GEORGICA. 131

Obstupère : sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens , summâ flavum caput extulit undâ.
Et procul : O gemitu non frustrâ exerita tanto ,
Cyrene soror : ipse tibi , tua maxima cura
Tristis Aristæus , Penei genitoris ad undam
Stat lacrymans , & te crudelem nomine dicit.
Huic perculsa novâ mentem formidine mater ,
Duc age , duc ad nos : fas illi limina Divûm
Tangere , ait : simul alta jubet discedere latè
Flumina , quâ juvenis gressus inferret : at illum
Curvata in montis faciem circumstetit unda ,
Accepitque sinu vasto , misitque sub amnem.
Jamque domum mirans genitricis , & humida reg-
na ,
Speluncisque lacus clausos , lucosque sonantes ,
Ibat , & ingenti motu stupefactus aquarum ,
Omnia sub magnâ labentia flumina terrâ
Spectabat , diversa locis ; Phasimque , Lycumque ,
Et caput , undè altus primùm se erumpit Enipeus ;
Undè pater Tiberinus , & undè Aniena fluenta ,
Saxosumque sonans Hypanis , Myfusque Caicus ,
Et gemina auratus taurino cornua vultu
Bridanus , quo non alius per pingua culta
In mare purpureum violentior influit amnis.

Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum , & nati fletus cognovit inanes
Cyrene , manibus liquidos dant ordine fontes
Germanæ , tonisique ferunt manilia villis.

Pars epalis onerant menſas , & plena reponunt
 Pocula : Panchæis adoleſcunt ignibus aræ.
 Et mater , cape Mæonii carcheſia Bacchi ,
 Oceano libemus , ait ; ſimul ipſa precatus
 Oceanumque patrem rerum , Nymphaſque ſorores,
 Centum quæ ſylvas , centum quæ flumina ſervant,
 Ter liquido ardentem perfudit neſtare Veſtam ;
 Ter flamma ad ſummum teſti ſubjecta reluxit.
 Omne quo firmans animum , ſic incipit ipſa.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Cæruleus Proteus , magnum qui piſcibus æquor ,
 Et juncto bipedum curru metitur equorum.
 Hic nunc Emathiæ portus , patriamque reſiſit
 Pallenen : hunc & Nymphæ veneramur , & ipſe
 Grandævus Nereus : novit namque omnia vates ,
 Quæ ſint , quæ fuerint , quæ mox ventura trahantur.
 Quiſſe ita Neptuno viſum eſt , immania cuius
 Armenta , & turpes paſcit ſub gurgite phocas.
 Hic tibi , nate , prius vinclis capiendus , ut omnem
 Expediat morbi cauſam , eventusque ſecundet.
 Nam ſine vi non ulla dabit præcepta , neque illum
 Orando fleſtes : vim duram , & vincula capto
 Tende : doli circum hæc demum frangentur inanes.
 Ipſa ego te , medios cum Sol accenderit æſtus ,
 Cum ſitiunt herbæ , & pecori jam gravior umbra
 eſt.

In ſecreta ſemis ducam , quò feſſus ab undis
 Se recipit ; facile ut ſomno aggrediare jacentem.

Verùm, ubi correptum manibus, vincisque tene-
bis,

Tum variæ illudent species, atque ora ferarum:
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco, & fulvâ cervice læna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit; atque ita vincis
Excidet: aut in aquas tenues dilapsus abibit,
Sed, quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tantò, nate, magis contende tenacia vincis:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeter cum lumina somno.
Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffudit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit: at illi
Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Est specus in-
gens

Exesi latere in montis, quò plaxima vento
Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos,
Deprensus olim statio tutissima nautis.
Intus se vasti Proteus tegit objice saxi.
Hic juvenem in latebris aversum à lumine Nym-
pha
Collocat: ipsa procul nebulis obscura resistit,

Jam rapidus torrens fitientes Sirius Indos
Ardebat Cœlo, & medium Sol igneus orbem
Hauserat: arebant herbæ, & cava flumina ficcis
Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
Cum Proteus consueta petens è fluctibus antra

Ibat : eum vasti circum gens humida ponti
 Exultans , rorem latè dispergit amarum.
 Sternunt te somno diversæ in littore phocæ.
 Ipse , velut stabuli custos in montibus olim ,
 Vesper ubi è pastu vitulos ad tecta reducit ,
 Auditisque lupos acuunt balatibus agni ,
 Consedit scopulo medius , numerumque recenset.

Cujus Aristæo quoniam est oblata facultas ,
 Vix defessa senem passus componere membra ,
 Cum clamore ruit magno , manicisque jacente m
 Occupat. Ille suæ contra non immemor artis ,
 Omnia transformat sese in miracula rerum ,
 Ignemque , horribilemque feram , fluviumque li-
 quentem.

Verùm , ubi nulla fugam reperit fallacia , victus
 In sese redit , atque hominis tandem ore locutus :
 Nam qui te , juvenum confidentissime , nostras
 Jussit adire domos ? Quidve hinc petis ? Inquit.

At ille :

Scis , Proteus , scis ipse , neque est te fallere cuiquam :
 Sed tu desine velle. Deùm præcepta secuti
 Venimus huc , lapsis quæsitum oracula rebus.
 Tantùm effatus. Ad hæc Vates vi denique multâ ,
 Ardentes oculos intorsit lumine glauco ,
 Et graviter frendens , sic fati ora resolvit.

Non te nullius exercent numinis iræ :
 Magna luis commissa : tibi has miserabilis Orpheus

Haud quaquam ob meritum pœnas, ni fata resistent,
Suscitat, & raptâ graviter pro conjuge sævit.

Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas altâ non vidit in herbâ.
At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
Implerunt montes: fierunt Rhodopeiæ arces,
Altaque Pangæa, & Rhesi Mavortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus, atque Aëtias Orithyia,
Ipse cavâ solans ægrum testudine amorem,
Te, dulcis conjux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigrâ formidine lucum
Ingressus, Manesque adiit, Regemque tremen-
dum,
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda,

At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Umbræ ibant tenues, simulacraque luce carentum;
Quàm multa in sylvis avium se millia conduit,
Vesper ubi, aut hybernus agit de montibus imber:
Matres, atque viri, defunctaque corpora vitâ
Magnanimùm Heroum, pueri, innuptæque puell-
læ,
Impositique rogis juvenes ante ora parentum;
Quos circum limus niger, & deformis arundo
Cocyti, tardâque palus inamabilis undâ

Alligat, & novies Styx interfusa coërcet.

Quin ipsæ stupuere domus, atque intima lethi
Tartara, cæruleosque implexæ crinibus angues
Eumenides; tenuitque inhians tria Cerberus ora;
Atque Ixionii vento rota constitit orbis.

Jamque pedem referens, casus evaserat omnes,
Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
Ponè sequens, (namque hæc dederat Proserpina
legem)

Cùm subita incautum dementia cepit amantem:
Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes!
Restitit, Eurydicemque suam jam luce sub ipsâ,
Immemor, heu! victusque animi respexit: ibi om-
nis

Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera, terque fragor stagnis auditus Averni.
Illa, quis & me, inquit, miseram, & te perdidit,
Orpheu?

Quis tantus furor! En iterùm crudelia retrò
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
Jamque vale: feror ingenti circumdata nocte,
Invalidasque tibi tendens, heu! non tua, palmas.
Dixit, & ex oculis subito, ceu fumus in auras
Commistus tenues, fugit diversa: neque illum
Prensantem nequicquam umbras, & multa volen-
tem

Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci

Amplius

Amplius objectam passus transire paludem.
 Quid faceret? Quò se raptâ bis conjuge ferret?
 Quo fletu Manes, quâ numina voce moveret?
 Illa quidem Strygiâ nabat jam frigida cymbâ.

Septem illum totos perhibent ex ordine menses
 Rupe sub aëriâ, deserti ad Strymonis undam,
 Flevisse, & gelidis hæc evoluisse sub antris,
 Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
 Qualis populeâ mœrens Philomela sub umbrâ
 Amisissos queritur fœtus, quos durus arator
 Observans nido implumes detraxit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens, miserabile carmen
 Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.
 Nulla Venus, nullique animum flexère Hymenæi.
 Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem,
 Arvaque Riphæis nunquam viduata pruinis
 Lustrabat, raptam Euridyce, atque irrita Ditis
 Dona querens. Spretæ Ciconum quo munere ma-
 tres,

Inter sacra Deûm, nocturnique Orgia Bacchi,
 Discerptum latos juvenem sparsère per agros.
 Tum quoque marmoreâ caput à cervice revulsûm,
 Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
 Volveret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
 Ah! miseram Eurydicen, animâ fugiente, vocabat:
 Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

Hæc Proteus, & se jactu dedit æquor in altum;

Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torfit.
 At non Cyrene: namque ultrò affata timentem:
 Nate, licet tristes animo deponere curas,
 Hæc omnis morbi causa: hinc miserabile Nymphæ
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus: tu munera supplex
 Tende, petens pacem, & faciles venerare Napæas:
 Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
 Sed, modus orandi quis fit, prius ordine dicam.
 Quatuor eximios præstanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
 Delige, & intactâ totidem cervice juvencas.
 Quatuor his aras alta ad delubra Dearum
 Constitue, & sacrum jugulis demitte cruorem,
 Corporaque ipsa boum frondoso defere luco.
 Post, ubi nona suos aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphei Lethæa papavera mittes;
 Placatam Eurydicen vitulâ venerabere cæsâ,
 Et nigram mactabis ovem, lucumque revises.

Haud mora: continuo matris præcepta facessit;
 Ad delubra venit; monstratas excitat aras:
 Quatuor eximios præstanti corpore tauros
 Ducit, & intactâ totidem cervice juvencas.
 Post, ubi nona suos aurora induxerat ortus,
 Inferias Orphei mittit, lucumque revisit.
 Hic verò subitum ac dictu mirabile monstrum
 Aspiciunt; liquefacta boum per viscera toto
 Stridere apes utero, & ruptis effervere costis;

Immensasque trahi nubes, jamque arbore summâ
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.

Hæc super arborum cultu, pecorumque canebam,
Et super arboribus: Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
Per populos dat jura, viamque affectat Olympo.
Illo VIRGILIUM me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis ori:
Carmina qui lusi pastorum, audaxque juventâ,
Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Finis Georgicorum.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
POEMATA JUVENILIA,

Quæ mendosa admodum
ad nos pervenerunt.

2

3

P. VIR. MARONIS
CULEX,
AD OCTAVIUM.

ARGUMENTUM.

*Pastor in umbra dormit : serpens illum impetit. Culex
morsu pastorem excitat : pastor interimis culicem,
iterumque obdormit : qui videns in somnis culicem
inferorum curam ei monstrantem, stupefactus excita-
tur : culicisque sepulcrum egregio ornat artificio.*

U S I M U S, Octavi, gracili modulante
Thalia :

Aequè ut araneoli tenuem formavimus
orsum.

L u f i m u s : hæc propter Culicis sint carmina dicta.

Omnis & historiæ per ludum consonet ordo ,
 Notitiæque ducum voces. Licet invidus adfit ,
 Quisquis erit culpæ jocos Musamque paratus ,
 Pondere vel culicis levior famaue feretur.
 Posterius graviore sono tibi musa loquetur
 Nostra , dabunt cum securos mihi tempora fructus :
 Ut tibi digna tuo poliantur carmina sensu.
 Latonæ magnique decus Jovis aurea proles
 Phœbus erit nostri princeps & carminis auctor ,
 Et recinente lyra fautor : sive educat illum
 Alma Chimæreo Xantus perfusa liquore ;
 Seu nemus Asteriæ , seu qua Parnassia rupes
 Hinc atque hinc patula præpandit cornua fronte ,
 Castaliæque sonans liquido pede labitur unda.
 Quare , pierii laticis decus , ite , sorores
 Naides , & celebrate Deum plaudente chorea :
 Et tibi , sancta Pales , ad quam ventura Tecurrit
 Agrestum bona cura , sequi sit cura tenentis
 Aërios nemorum tractus , sylvasque virentes.
 Te cultrice vagus saltus feror inter & astra.
 At tu cui meritis oritur fiducia chartis ,
 Octavi venerande , meis adlabere ceptis ,
 Sancte puer : tibi namque canit non pagina bel-
 lum :

Phlegra Giganteo sparfa est quo sanguine tellus :
 Nec Centaureos Lapithas compellit in ensis :
 Urit Erichthonias Oriens non ignibus arces :
 Non perfossus Athos , nec magno vincula ponto
 Jacta , meo quærent jam sera voluntine famam :

Nos

Non Hellepontus pedibus pulsatus equorum ,
 Græcia cum timuit venientis undique Persas :
 Mollia sed tenui pede currere carmina versa
 Viribus apta suis , Phoëbo duce , ludere gaudet.
 Et tu , sancte puer , venerabilis , & tibi certet
 Gloria perpetuum lucis mansura per ævum :
 Et tibi sede pia maneat locus , & tibi sospes
 Debira felicitis memoretur vita per annos ,
 Grata bonis lucens. Sed nos ad cœpta feramur.
 Igneus ætherias jam Sol penetrarat in arcis ,
 Candidaque aurato quatiēbat lumina curru ,
 Crinibus & roseis tenebras Aurora fugarat :
 Propulit è stabulis ad pabula læta capellas
 Pastor , & excelsi montis juga summa petivit :
 Lurida qua patulos velabant gramina collis.
 Jam sylvis dumisque vagæ , jam vallibus abundant
 Corpora : jamque omni celeres è parte vagantes
 Scrupea desertæ perrepunt ad cava rupis.
 Tondentur tenero viridantia gramina morsu :
 Pendula projectis carpuntur & arbuta ramis :
 Denique virgultis avidè labrusca petuntur.
 Hæc suspensa rapit carpente cacumina morsu
 Vel salicis lentæ , vel quæ nova nascitur alnus.
 Hæc teneras fruticum sentes rimatur : at illa
 Imminet in rivi præstantis imaginis undam.
 O bona pastoris , si quis non pauperis usum
 Mente prius docta fastidiat , & probet illis
 Omnia luxuriæ pretiis incognita curis ,
 Quæ lacerant avidas inimico pectore mentes.

Si non Assyrio fuerint bis lauta colore ,
 Atralicis opibus data vellera ; si nitor aurī
 Sub laqueare domus animum non tangit avarum ,
 Picturaeque decus , lapidum nec fulgor in ulla
 Cognitus utilitate manet : nec pocula gratum
 Alconis referent , Boëtique toreuma : nec Indū
 Conchea bacca maris pretio est : at pectore puro
 Sæpe super tenero prosternit gramine corpus :
 Florida cum tellus , gemmantis picta per herbas ,
 Verè notat dulci distincta coloribus arva :
 Atque illum calamo lætum recinente palustri ,
 Otiæque invidia degentem , ac fraude remota ,
 Pollentemque sibi viridi cum palmitè lucens
 Vitæa pampineo subter coma velat amictu.
 Illi sunt gratæ rorantes lacte capellæ ;
 Et nemus , & fœcunda Pales , & vallibus imis
 Semper opaca novis manantia fontibus antra.
 Quis magis optato queat esse beatior ævo ,
 Quam qui mente procul pura sensuque probando
 Non avidas agnovit opes : non tristia bella ,
 Nec funesta timet validæ certamina classis ?
 Non , spoliis dum sancta Deūm fulgentibus ornes
 Tempia , vel evectus finem transcendit habendi ,
 Adversum sævis ultro caput hostibus offert.
 Illi falce Deus colitur , non arte politus :
 Ille colit lucos : illi Panchaïca thura ,
 Floribus agrestes herbæ variantibus adsunt.
 Illi dulcis adest requies , & pura voluptas ,
 Libera simplicibus curis : huc imminet , omnis

Dirigit huc sensus : hæc cura est subdita cordi.
 Quolibet ut requie victu contentus abundet ,
 Jucundoque locet languentia corpora somno.
 O pecudes , ô Panes , & ô gratissima Tempe
 Fontis Hamadryadum , quarum non divite cultu
 Æmulus Ascraeo pastor sibi quisque poëta
 Securam placido traducit pectore vitam.
 Talibus in studiis baculo dum nixus apricas
 Pastor agit curas , & dum non arte canora
 Compacta solitum modulatur arundine carmen :
 Tendit inevectus radios Hyperionis ardor ,
 Lucidaque ætherio ponit discrimina mundo ,
 Qua jacet Oceanum flammæ in utrumque rapaces.
 Et jam compellente vagæ pastore capellæ
 Ima susurrantis repetebant ad vada lymphæ ,
 Quæ subter viridem residebant cœrula muscum.
 Jam medias operum partis evectus erat Sol ,
 Cum densas pastor pecudes cogebat in umbras ;
 Ut procul aspexit luco residere virenti ,
 Delia Diva , tuo : quo quondam victa furore
 Venit Nyctileum fugiens Cadmæis Agave
 Infandas scelerata manus è cæde cruenta :
 Quæ gelidis bacchata jugis requievit in antro ,
 Posterius pœnam gnati se morte futuram.
 Hic etiam viridi ludentes Panes in herba ,
 Et Saryri Dryadesque choros egère puellæ ,
 Naiadam coetu. Tantum non Orpheus Hebrum
 Restantem tenuit ripis , sylvasque canendo :
 Quantum te , Peneu , remorantem dia chorea ,

Multa tibi læto fundentes gaudia vultu :
 Ipsa loci natura domum resonante susurro
 Quis dabat , & dulci fessas refovebat in umbra.
 Nam primum prona surgebant valle patentes
 Aëriæ platanus : inter quas impia lotos ,
 Impia , quæ socios Ithaci mœrentis abegit ,
 Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.
 At quibus insigni curru projectus equorum
 Ambustos Phaëton luctu mutaverat artus ,
 Heliades teneris amplexæ brachia truncis
 Candida fundebant tentis velamina ramis.
 Posterius , cui Demophoon æterna reliquit
 Perfidiâ lamentandi mala , perfida multis.
 Quam comitabantur fatalia carmina quercus :
 Quercus ante datæ , Cereris quam semina , vitæ ;
 Illas Triptolemi mutavit fulcus ariftis.
 Hic magnum Argœ navi decus edita pinus
 Proceras decorat sylvas hirsuta per artus :
 Appetit aëriis consingere montibus astra.
 Ilicis & nigræ species , & læta cupressus :
 Umbrosæque manent fagus , edersæque ligantis
 Brachia : fraternos plangat ne populus ictus.
 Ipsæque excedunt ad summa cacumina lentæ ,
 Pinguntque aureolos viridi pallore corymbos :
 Quis aderat veteris myrtus non nescia fati.
 At volucres patulis residentes dulcia ramis
 Carmina per varios edunt resonantia cantus.
 His suberat gelidis manans è fontibus unda ,
 Quæ levibus placidum rivis sonat orta liquorem.

Et quamquam geminas avium vox obtrepit auris ,
 Hanc querulæ referunt voces , quis nantia limo
 Corpora lympha fovet : sonitus alit aëris Echo :
 Argutis & cuncta fremunt ardore cicadis.
 At circa passim fessæ cubuère capellæ ,
 Excelsisque super dumis : quos leniter adflans
 Aura susurrantis possit cõfundere venti.
 Pastor , ut ad fontem densa requievit in umbra ,
 Mitem concepit projectus membra soporem ;
 Anxius insidiis nullis : sed lentus in herbis
 Securo pressos somno mandaverat artus.
 Stratus humi dulcem capiebat corde quietem :
 Ni fors incertos jussisset ducere casus.
 Nam solitum volvens ad tempus tractibus isdem
 Immanis vario maculatus corpore serpens ,
 Mersus ut in limo magno subsideret æstu ,
 Obvia vibranti carpens gravis aëra lingua ,
 Squamosos late torquebat motibus orbis.
 Tollebant auræ venientis ad omnia visus.
 Jam magis atque magis corpus revolubile volvens
 Attollit nitidis pectus fulgoribus ; & se
 Sublimi cervice rapit : cui crista superne
 Edita purpureo lucens maculatur amictu :
 Aspectuque micant flammantia lumina torvo.
 Metabat sese circum loca , cum videt ingens
 Adversum recubare ducem gregis : acrior instat
 Lumina diffundens intendere , & obvia torvo
 Sæpius arripiens infringere , quod sua quisquam
 Ad yada venisset : naturæ comparat arma :

Ardet mente, furit stridoribus, intonat ore :
 Flexibus everfis torquetur corporis orbis :
 Manant sanguineæ per tractus undique guttæ :
 Spiritibus rumpit fauces : cui cunctæ paranti
 Parvulus hunc prior humoris conterret alumnus ,
 Et mortem vitare monet per acamina : namque
 Qua deducta genas pandebant lumina gemmis ,
 Hac senioris erat naturæ pupula telo
 Ista levi : tum profiluit furibundus , & illum
 Obtritum morti misit : cui diffitus omnis
 Spiritus excessit sensus : tum torva tenentem
 Lumina respexit serpentem cominus : inde
 Impiger , exanimis , vix compos mente refugit :
 Et validum dextra truncum detraxit ab orno :
 Qui casus sociaret opem , numenve Deorum.
 Namque illi dederitne viam casusve Deusve ,
 Prodere sit dubium : voluit sed vincere tales.
 Horrida squamosi volventia membra draconis ,
 Atque reluctantis crebris sædeque petentis
 Ictibus ossa ferit , cingunt qua tempora cristam ;
 Et quod erat tardus , omni languore remoto ,
 Nescius , aspiciens , timor obcæcaverat artus :
 Hoc minus implicuit dira formidine mentem.
 Quem postquam vidit cæsum languescere , sedit.
 Jam quatit , & bijuges oriens Erebo cit equos nox ,
 Et piger aurato procedit Vesper ab Ætæ :
 Cum grege compulsio pastor duplicantibus umbris
 Vadit , & in fessis requiem dare comparat artus.
 Cujus ut intravit levior per corpora formans ,

Languidaque effuso requierunt membra sopore ;
 Effigies ad eum Culicis devenit : & illi
 Tristis ab eventu cecinit convitia mortis.
 Inquit : quid meritus , ad quæ delatus acerbas
 Cogor adire vices ? tua dum mihi carior ipsa
 Vita fuit vita , rapior per inania ventis :
 Tu lentus refoves jucunda membra quiete
 Ereptus tetrus è cladibus : at mea Manes
 Viscera Lethæas cogunt tranare per undas.
 Præda Charontis agor : viden'ut flagrantia tædis
 Lumina collucent infestis omnia templis ?
 Obvia Tisiphone serpentibus undique comta ,
 Et flammæ & sæva quatit mihi verbera pœnæ.
 Cerberus & diris flagrans latratibus ora ,
 Anguibus hinc atque hinc horrent cui colla reflec-

xis ,

Sanguineique micant ardorem luminis orbes.
 Heu ! quid ab officio digressa est gratia , cum te
 Restitui superis lethi jam limine ab ipso ?
 Præmia sunt pietatis ubi ? pietatis honores
 In vanas abière vices , & rure recessit
 Justitiæ prior illa fides : instantia vidi
 Alterius sine respectu , mea fata relinquens ,
 Ad parilis agor eventus : fit pœna merenti ,
 Pœna fit exitium : modo fit dum grata voluntas ,
 Existat par officium : feror avia carpens ,
 Avia Cimmerios inter distantia lucos.
 Quem circa tristes densentur in omnia pœnæ.
 Nam vincetus sedet immanis serpentibus Othos ,

Devictum moestus procul aspiciens Ephialten :
 Conati quondam cum sint incendere mundum :
 Et Tytios Latona tuæ memor anxius iræ
 { Implacabilis ira nimis } jacet alitis escæ.
 Terreor à tantis insistere , terreor umbris
 Ad Strygias revocatus aquas : vix ultimus amni
 Restat , nectareas Divùm qui prodidit escas ,
 Gutturis arenæ revolutus in omnia sensu.
 Quid , saxum procul adverfo qui monte revolvit ,
 Contempsisse dolor quem numina vincit acerbus ,
 Otia quærentem frustra ? Vos ite puellæ ,
 Ite , quibus tædas accendit tristis Erinnyis ,
 Sicut Hymen præfata dedit connubia mortis ,
 Atque alias alio densat super agmine turmas :
 Impietate fera vecordem Colchida matrem
 Anxia sollicitis meditantem vulnera natis :
 Jam Pandionias miseranda prole puellas ,
 Quarum vox Ityn , & Ityn , quod Bistonius rex
 Orbis Epops mæret volucris evesctus in auras.
 At discordantes Cadmeo sanguine fratres
 Jam truculenta ferunt infestaque vulnera corpus
 Alter in alterius : jamque adversatus uterque
 Impia germani manat quod sanguine dextra.
 Eheu mutandus nunquam labor ! auferor ultra
 In diversa magis : distantia numina cerno :
 Elysiam tranandus agor delatus ad undam.
 Obvia Persephone comites Heroïdas urget
 Adversas perferre faces. Alcestis ab omni
 Inviolata vacat cura , quod saxa mariti

Ipsa suis fatis Admeti fata morata est.
 Ecce Ithaci conjunx semper decus Icarioris
 Feminæum incorrupta decus manet, & procul illam
 Turba ferox juvenum telis confixa procorum.
 Quin misera Eurydice tanto mœrore recessit,
 Pœnaque respectus, & nunc manet Orpheus in te.
 Audax ille quidem, qui mitem Cerberon unquam
 Credidit, aut ulli Ditis placabile numen:
 Nec timuit Phlegethonta furentem ardentibus un-
 dis,

Nec mœsta obtentu diro & ferrugine regna,
 Defossasque domos, ac Tartara nocte cruenta
 Obsita, nec facilis Ditis sine iudice sedes,
 Iudice, qui vitæ post mortem vindicat acta.
 Sed Fortuna valens audacem fecerat Orphea.
 Jam rapidi steterant amnes, & turba ferarum
 Blanda voce sequax regionem infederat Orphei:
 Jamque imam viridi radicem moverat alte
 Quercus humo, steterantque amnes: sylvæque so-
 noræ

Sponte sua cantus rapiébant cortice amara.
 Labentes bijuges etiam per sidera Luna
 Pressit equos: & tu currentis menstrua virgo
 Auditura lyram tenuisti nocte relicta.
 Hæc eadem potuit Ditis te vincere conjunx,
 Eurydicemque ultro ducendam reddere: non fas,
 Non erat in vitam Divæ exorabile numen.
 Illa quidem nimium Manes experta severos
 Præceptum signabat iter: nec settulit intas

Lumina , nec Divæ corrupit munera lingua.
 Sed tu crudelis , crudelis tu magis , Orpheu ,
 Oscula cara petens rupisti iussa Deorum.
 — Dignus amor venia , parvum si Tartara noſſent
 Peccatum ignoviſſe : ſed & vos ſede piorum ,
 Vos manet Heroum contra manus : hic & uterque
 Æacides. Peleus namque & Telamonia virtus
 Per ſecura patris lætantur numina : quorum
 Connubiis Venus , & virtus injunxit honorem.
 Hunc rapuit ſerva : aſt illum Nereis amavit.
 Aſſidet hac juvenis , ſociat quem gloria , fortis ,
 Acer , inexcuffus , referens à navibus ignis
 Argolicis Phrygios torva feritate repulſos.
 O quis non referat talis divortia belli ,
 Quæ Trojæ vidère viri , vidèrequè Graji ?
 Teucria cum magno manaret ſanguine tellus ,
 Et Simois , Xanthique liquor , Sigæaque præter
 Litora , cum Troës sævi vos Hectoris ira
 Vidère in claſſis inimica mente Pelafgas
 Volnera , tela , neces , ignis inferre paratos.
 Ipſa jugis namque Ida potens feritatis , & ipſa
 Æqua faces altrix cupidis præbebat alumnis ,
 Omnis ut in cineres Rhœteci litoris ora
 Claſſibus ambuſtis flamma ſuperante daretur.
 Hinc erat oppoſitus contra Telamonius heros ,
 Objeſtoque dabat clypeo certamina : & illinc
 Hector erat Trojæ ſummum decus : acer uterque ,
 Fulminibus Cœlo veluti fragor editus alto :
 Ignibus hic , telisq̄ ſuper , ſi claſſibus Argos

Eripiat reditus : ille ut Vulcania ferro
 Volnera protectus depellere navibus instet.
 Hoc erat Æacides alter lætatus honore ,
 Dardaniæque alter fuso quod sanguine campis
 Hecoreo victor lustravit corpore Trojam.
 Rursus acerba fremunt , Paris hunc quod letat , &
 hujus

Alma dolis Ithaci virtus quod concidit icta.
 Huic gerit averfos proles Laertia vultus.
 Et jam Strymonii Rhœsi , victorque Dolonis ,
 Pallade jam lætatur ovans , rursusque tremiscit
 Jam Ciconas , jam jamque horret Læstrigonas atros.
 Illum Scylla rapax canibus succincta Molossis ,
 Ætæusque Cyclops , illum metuenda Charybdis ,
 Pallentesque lacus , & squalida Tartara terrent.
 Hic & Tantalei generis decus amplius Atrides
 Assidet , Argivum lumen : quo flamma regente
 Doris Erichthonias prostravit funditus arces.
 Reddidit heu gravius pœnas tibi , Troja , ruenti ,
 Hellepontiacis obiturus reddidit undis !
 Illa vices hominum testata est copia quondam ,
 Ne quisquam propriæ fortunæ munere dives
 Iret inevectus , Cœlum super omne : propinquo
 Frangitur invidiæ telo decus : ibat in altum
 Vis Argœa petens patriam , ditataque præda
 Arcis Erichthoniæ : comes huic erat aura secunda
 Per placidum cursu pelagus. Nereis ad undas
 Signa dabat : pars inflexis superacta carinis ;
 Cum seu cœlesti fato , seu fideris ortu

Undique mutatur Cœli nitor : omnia ventis ,
 Omnia turbinibus sunt anxia : jam maris unda
 Sideribus certat confurgere : jamque superne
 Corruere & Sol iis , & sidera cunctæ minantur.
 At venit in terras Cœli fragor : hic modo lata
 Copia , nunc miseris circumdatur anxia facis :
 Immoriturque super fluctus : & saxa Capharei ,
 Buboicæ & per cautes , Hæreaque late
 Litora : cum Phrygiæ passim vaga præda peremtæ
 Fluctuat omnis in æquoreo jam naufraga tractu.
 Hic alii sedunt pariles virtutis honore
 Heroës , mediisque siti sunt sedibus omnes ;
 Omnis Roma decus magni quos suscipit orbis.
 Hic Fabii , Decique , hic est & Horatia virtus :
 Hic & fama vetus nunquam moritura Camilli :
 Curtius & mediis quem quondam sedibus urbis
 Devotum bellis consumsit gurgitis haustus :
 Mutius & prudens ardorem corpore passus ,
 Legitime cessit cui fracta potentia regis.
 Hic Curius claræ socius virtutis , & ille
 Flaminius , devota dedit qui corpora flammæ,
 Jure igitur talis sedes pietatis honorat.
 Illic Scipiadæque duces , devota triumphis
 Mœnia quos rapidos Libycæ Carthaginis horrent.
 Illi laude sua vigeant : ego Ditis opacos
 Cogor adire lacus , viduos à lumine Phœbi :
 Et vastum Phlegethonta pati : quo maxima Minos
 Conscelerata pia discernit vincula sede.
 Ergo jam causam mortis me dicere vincæ

Verberibus sævo cogunt ab iudice pœnæ :
 Cum mihi tu sis causa mali ; nec conscius adfis :
 Nec tolerabilibus curis hæc immemor audis :
 Quæ tamen ut vanis demittens omnia ventis ,
 Digredior nunquam rediturus : tu cole fontis ,
 Et viridis nemorum sylvas , & pascua lætus ,
 Et mea diffusas rapiantur dicta per auras ,
 Dixit : & extrema tristis cum voce recessit .
 Hunc ubi sollicitum dimisit inertia vitæ ,
 Interius graviter mentem æger : nec tulit ultra
 Sensibus infusum Culicis de morte dolorem ,
 Quantumcumque sibi vires tribuere seniles ,
 Quis tamen infestum pugnans devicerat hostem .
 Rivum propter aquæ viridi sub fronde latentem
 Conformare locum capit impiger : hunc & in orbem
 Destinat , ac ferri capulum repetivit in usum ,
 Gramineam ut viridi foderet de cespite terram .
 Jam memor inceptum peragens sibi cura laborem
 Congestum cumulavit opus : atque aggere multo
 Telluris tumulus formatum crevit in orbem :
 Quem circum lapidem levi de marmore formans
 Conserit assidue curæ memor : hic & acanthus ,
 Et rosa purpureo crescit rubicunda colore ,
 Et violæ omne genus : hic est & Spartica myrtus ,
 Atque Hyacinthus : & hic Cilici crocus editus arvo :
 Laurus item Phœbi surgens decus , hic Rhododaphne ,
 Liliaque , & roris non avia cura marini ,
 Herbaque thuris opes præcis imitata Sabina ,
 Chrysanthusque , ederaeque nitor , pallente corymbo ,

Et Bocchus Libyæ regis memor : hic amarantus
Bupthalmusque virens , & semper florida pinus.
Non illinc Narcisus abest : cui gloria formæ
Igne Cupidino proprios exarsit in artus ,
Et quoscumque novant vernantia tempora flores.
His ramulus super inferitur : tum fronte locatur
Elogium , tacita format quod litera voce :
Parve Culex , pecudum custos , tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

PUB. VIRG. MARONIS
CIRIS
AD MESSALLAM.

ARGUMENTUM.

Opusculum Virgilius hoc ad Messallam dirigit, qui Augusti tempore magnis in rebus, praesertim militaribus, insignis; praeterea orator non indignus, & Poëta erat. Cupiebat igitur Maro benevolentissimum illum sibi efficere. Ciris ad illum mittit, in quo praconium Messalla celebrat: siquidem Ciris praconium dicitur. Argumentum autem carminis, est fabula de Scyllarum transformatione, quam miris ac variis modis sequitur.

ET s' i me vario jactatum laudis amore,
Irritaque expertum fallacis praemia vulgi,
Cecropius suavis expirans hortulus agras

ras

Florentis viridi sopherae complectitur umbra :

Num mea quæret eo dignum sibi quærere carmen ?
 Longe aliud studium , atque alios accincta labores ,
 Altius ad magni suspendit sidera mundi ,
 Et placitum paucis ausa est ascendere collem.
 Non tamen abistam coeptum detexere munus :
 In quo jure meas utinam requiescere musas ,
 Et leviter blandum liceat deponere morem.
 Quod si mirificum proferre valent genus omnes
 Mirificum sæcli , modo sit tibi velle libido ,
 Si me jam summa sapientia pangeret arce ,
 Quatuor antiquis quæ hæredibus est data consors ,
 Unde hominum errores longe lateque per orbem
 Despicere , atque humilis possem contemnere curas :
 Non ego te talem venerarer munere tali.
 Non equidem : quamvis interdum ludere nobis ,
 Et gracilem molli liceat pede claudere versum :
 Sed magno intexens (si fas est dicere) peplo :
 Qualis Erichtheis olim portatur Athenis ,
 Debita cum castæ solvuntur vota Minervæ ,
 Tardave confecto redeunt quinquennia lustro ,
 Cum levis alterno Zephyrus concrebuit Euro ;
 Et prono gravidum propevit pondere cursum.
 Felix ille dies , felix & dicitur annus :
 Felices , qui talem annum vidère diemque.
 Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ :
 Magna Giganteis ornantur pepla tropæis :
 Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco.
 Additur aurata dejectus cuspide Typho ,
 Qui prius Ossæis consternens æthera faxis ,

Æmatio

MARONIS CIRIS. 161

*Æ*mathio celsum duplicabat vertice Olympum.
 Tale Deæ velum solenni in tempore portant :
 Tali te vellem , juvenum doctissime , ritu
 Purpureos inter Soles & candida Lunæ
 Sidera , cœruleis orbem pulsantia bigis ,
 Naturæ rerum magnis intexere chartis :
*Æ*ternum sophiæ conjunctum carmine nomen
 Nostra tuum senibus loqueretur pagina sæclis.
 Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes,
 Nunc primum teneros firmamus robore nervos :
 Hæc tamen interea quæ possumus , in quibus ævi
 Prima rudimentæ , & primos exegimus annos ,
 Accipe dona meo multum vigilata labore ,
 Et præmissâ tuis non magna exordia rebus.
 Impia prodigiis ut quondam exterruit amplis
 Scylla , novosque avium sublimis in ære costus
 Viderit : & tenui conscendens fidere penna
 Cæruleis sua tecta supervolitaverit alis ;
 Hanc pro purpureo poenam scelerata capillo ,
 Proque patris solvens excisa funditus urbe.
 Complures illam & magni , Messalla , Poëtæ
 (Nam verum fateamur ; amat Polyhymnia verum)
 Longe alia perhibent mutatam membra figura ,
 Scyllæam monstra in saxum conversa vocari :
 Illam esse , ærumnis quam sæpe legamus Ulyxi
 Candida saccinctam larrantibus inguina monstria
 Dulichias vexasse ratis , & gurgite in alto
 Deprensos nautas canibus lacerasse marinis.
 Sed neque Maronis hæc patiuntur credere chartæ ;

Nec malus istorum dubiis erroribus auctor.
 Namque alias alii vulgo finxere puellas,
 Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero.
 Ipsi seu Lamiae mater sit, sive Crataeis,
 Sive illam monstro genuit Persæa biformi,
 Sive est neutra parens: atque hoc in carmine toto.
 Inguinis est vitium, & Veneris descripta libido:
 Sive etiam exactis speciem mutata venenis
 Infelix virgo: (quid enim commiserat illa?)
 Ipse pater timidam sæva complexus arena
 Conjugium caræ violaverat Amphitrites.
 Attamen exegit longo post tempore pœnas,
 Ut cum cura sui veheretur conjugis alto,
 Ipsa trancem multo misceret sanguine pontum.
 Seu vero, ut perhibent, forma cum vinceret omnes,
 Et cupidos quæstus passim spoliaret amantes;
 Piscibus & canibus rabidis vallata repente,
 Horribiles circum vidit sibi sistere formas.
 Heu quoties mirata novos expalluit artus!
 Ipsa suos quoties heu pertimuit latratus!
 Ausa quod est mulier numen fraudare Deorum,
 Et dictam Veneri votorum vertere pœnam.
 Quam, mala multiplici juvenum quod septa caterva
 Dixerat, atque animo meretrix agitata ferarum,
 Infamem tali merito rumore fuisse,
 Docta Palæphatia testatur voce papyrus.
 Quicquid, & ut quisquis tali de clade locutus,
 Omnia sunt; potius liceat notescere Cirin:
 Atque unam ex multis Scyllam non esse puellis.

Quare & quæ cantus meditati mittere certos ,
 Magna mihi cupido tribuistis præmia , Divæ
 Pierides , quarum castos altaria postes
 Munere sæpe meo inficiunt , foribusque hyacinthi
 Deponunt flores , aut suave rubens narcissus ,
 Aut crocus alterna conjungens lilia caltha ,
 Sparfaque liminibus floret rosa ; nunc age , Divæ ,
 Præcipuè nostro nunc adspirate labori ,
 Atque novum æterno prætexite honore volumen.
 Sunt Pandionis vicinæ sedibus urbes ,
 Actæos inter collis , & candida Thesei
 Purpureis late ridentia litora conchis :
 Quarum non ulli fama concedere digna
 Stat Megara , Actæi quondam munita labore
 Alcathoi , Phœbique ; Deus namque adfuit illi :
 Unde etiam citharæ voces imitantur acutas :
 Sæpe lapis recrepat Cyllenia munera pulsus ,
 Et veterem sonitu Phœbi testatur honorem.
 Hanc urbem , ante alios , qui tum florebat in armis ,
 Fecerat infestam populator remige Minos :
 Hospitio quo se Nisi Polyidos avito ,
 Carpathium fugiens , & flumina Ceratæa
 Texerat : hunc bello repetens Gortynius heros
 Attica Cretæa sternebat rura sagitta.
 Sed neque tunc cives , neque tunc rex ipse veretur
 Infesto ad muros volitantis agmine turmas
 Ducere , & indomita virtute retundere mentis :
 Responsum quoniam satis est meminisse Deorum.
 Nam capite à summo regis , mirabile dictu ,

Candida cæsaries , florebant tempora lauro ,
 Et roseus medio fulgebat vertice ciinis :
 Cujus quam servata diu natura fuisset ,
 Tam patriam incolumem Nisi regnumque futurum
 Concordes stabili firmarunt numine Parcæ.
 Ergo omnis caro residebat cura capilló :
 Aurea solenni comam quoque sibula ritu
 Mopsopio tereti necebat dente cicadæ.
 Nec vero hæc vobis custodia vana fuisset ,
 Nec fuerat : nisi Scylla novo concepta furore ,
 Scylla patris miseri , patriæque inventa sepulcrum.
 O nimium cupidis si non inhiasset ocellis !
 Sed malus ille puer , quem nec sua flectere mater
 Iratum potuit , quem nec pater , atque avus idem
 Juppiter ; ille etiam Pœnos domitare leones ,
 Et validas docuit vires mansuescere tigris.
 Ille etiam Divos , homines ; sed dicere magnum est
 Idem tum superis acuebat parvulus iras
 Junonis magnæ , cujus perjuria Divæ
 Olim se meminisse diu perjura puellæ
 Non ulli liceat : violaverat inscia sedem ,
 Dum sacris operata Deæ lascivit , & extra
 Proccedit longe matrum comitumque catervam ,
 Suspensam gaudens in corpore ludere vestem ,
 Et tumidos agitante sinus aquilone relaxans.
 Necdum etiam castos agitaverat ignis honores ,
 Necdum solenni lympha perfusa sacerdos
 Pallentis foliis caput exornarat olivæ ,
 Cum lapsa è manibus fugit pila , cumque relabsa

Procurrat virgo : quo utinam ne prodita ludo
 Aurea tam gracili solviffet corpora palla
 Omnia , quæ retinere gradum , cursumque moratâ
 Possent : ô tecum vellem tua semper haberes
 Non unquam violata manu sacraria Divæ !
 Jurando infelix nequicquam jura piasses.
 Et si quis nocuisse tibi perjuria credat ,
 Causa pia est : timuit fratri te ostendere Juno.
 At levis ille Deus , cui semper ad ulciscendum
 Quæritur ex omni verborum injuria dicto ,
 Aurea fulgenti depromens tela pharetra ,
 Heu nimium tereti , nimium Tirynthia visu ,
 Virginis in tenera defixerat omnia mente.
 Quæ simul ac venis hausit sitientibus ignem ,
 Et validum penitus concepit in ossa furorem :
 Sæva velut gelidis Ciconum Bistonis in oris ,
 Idæve barbarico Cybeles antistita buxo ,
 Infelix virgo tota bacchatur in urbe :
 Non storace Idæo flagrantès picta capillos
 Cognita , non teneris pedibus Sicyonia servans ,
 Non niveo retinens bacchata monilia collo.
 Multum illi incerto trepidant vestigia cursu.
 Sæpe redit patrios ascendere prodita muros :
 Aëriaque facit causam se visere turre.
 Sæpe etiam tristis volvens in nocte querelas ,
 Sedibus ex altis Cœli specularur amorem :
 Castraque prospectat crebris lucentia flammis.
 Nulla colum novit : carum nec respicit auram
 Non arguta sonant tenam psalteria chorda =

Hæi mihi , ne furor ille tuos invaserit artus ,
 Ille , Arabis Myrrhæ quondam qui cepit ocellos ,
 Ut scelere infando , quod nec finit Adrastia ,
 Lædere utrumque uno studeas errore parentem
 Quod si alio quovis animo jactaris amore :
 Nam te jactari , non est Amathusia nostri
 Tam rudis , ut nullo possim cognoscere signo :
 Sin concessus amor noto te macerat igne ,
 Per tibi Dictynnæ præsentia numina juro ,
 Prima Deum quæ te mihi dulcem donat alumnam ,
 Omnia me potius digna atque indigna laborum
 Millia visuram , quam te tam tristibus istis
 Sordibus , & scoria patiar tabescere tali.
 Hæc loquitur , mollique ut se velavit amictu ,
 Frigidulam injectæ circumdat veste puellam ,
 Quæ prius in tenui steterat succincta corona.
 Dulcia deinde genis rorantibus oscula figens ,
 Persequitur miseræ causas exquirere talis ;
 Nec tamen ante ullas patitur sibi reddere voces ,
 Marmoreum tremebunda pedem quam rettulit in-
 tra.

Illa autem : quid nunc me , inquit , nutricula , torques ?
 Quid tantum properas nostros novisse furores ?
 Non ego consueto mortalibus uxor amore ;
 Nec mihi notorum defleant lumina vultus ,
 Nec genitor cordi est : ultro namque odimus omnis ;
 Nil amat hic animus , nutrix , quod oportet amari ,
 In quo falsa tamen lateat pietatis imago ;
 Sed media ex acie , mediis ex hostibus , heu heu ,
 Quid

Quid dicam ? quove ipsa malum hoc exordiar ore ?
Dicam equidem ; quoniam quid tu tibi dicere , nu-
trix ,

Non finis? extremum hoc munus morientis habeto.
Ille , vides , nostris qui mœnibus adsidet hostis ,
Quem pater ipse Deum sceptri donavit honore ,
Cui Parcæ tribuere nec ullo vulnere lædi ;
Dicendum est , frustra circumvehor omnia verbis ,
Ille mea , ille idem oppugnat præcordia Minos.

Quod te per Divum crebros obtestor amores ,
Perque tuam memoris haustum mihi pectus alum-
næ ,

Ut me , si servare potes , ne perdere malis.
Sin autem optatæ spes est incisa salutis ,
Ne mihi , quam merui , invidas , nutricula , mortem.
Nam nisi te nobis malus , o malus , optima Carme ,
Ante hunc conspectum casusve Deusve tulisset :
Aut ferro hoc (aperit ferrum quod veste latebat)
Purpureum patris dempsissem vertice crinem ,
Aut mihi præsentem peperissem vulnere lethum.
Vix hæc ediderat , cum clade exterrita tristi
Intonsof multo deturpat pulvere crinis ,
Et graviter questu Carme complorat anili :
O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos ,
O iterum nostræ Minos inimice senectæ
Semper , & aut olim nata o te propter eundem ,
Aut amor insanæ luctum portavit alumnae.
Tene ego tam longe capta atque avesta nequivi ,
Tam grave servitium , tam duros passa labores ,

Effugere , ut sistam exitium crudele meorum
 Jam jam nec nobis ea , quæ senioribus , ullar
 Copia vivendi vitæ genus : ut quid ego amen
 Te crepta , ð Britomarti , meæ spes una salut
 Te , Britomarti , diem potui producere vitæ :
 Atque utinam Cereri , nec tantum grata Dian
 Venatus esses virgo sectata virorum ,
 Cnosia neu Partho contendens spicula cornu
 Dictæas ageres ad gramina nota capellas :
 Nunquam tam obnixè fugiens Minois amore
 Præceps æriis specula de montibus isfes ,
 Unde alii fugisse ferunt , & numina Phocæ
 Virginis assignant : alii , quo notior esses ,
 Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam.
 Sint hæc veræ velim : mihi certe gnata per
 Nunquam ego te summo volitantem in
 montis ,

Hyrcanos inter comites agmenque ferarum
 Conspiciam ; nec te redeuntem amplexa t
 Verum hæc tum nobis gravia atque indign
 Tum , mea alumna , tui cum spes integra
 Et vox ista meas nondum violaverat au
 Tene etiam Fortuna mihi crudelis adem
 Tene , ð sola meæ vivendi causâ fene
 Sæpe tuo dulci nequicquam capta sopore
 Cum premeret natura , mori me velle
 Ut tibi Corycio glomerarem flammea
 Quo nunc me infelix , aut quæ me numin
 An nescis , qua lege patris de vertice
 tos

Edita candentis prætexat purpura canos ?
 Quæ tenui patriæ spes fit suspensa capillo ?
 Si nescis , aliquam possum sperare salutem :
 Infamia quandoquidem scelus es conata nefandum.
 Sin est , quod metuo : per me , mea alumna , tuum-
 que

Expertum multis miseræ mihi rebus amorem ,
 Per me , & sacra precor per flumina Ilithyæ ,
 Ne tantum in facinus tam nulla mente sequaris.
 Non ego te incepto (fieri quod non pote) conor
 Flectere , Amor : neque fit cum Dis contendere no-
 strum :

Sed patris incolumi potius te nubere regno ,
 Atque aliquos tamen esse velis tibi , alumna , Pena-
 tes :

Hoc unum exitio docta , atque experta monebo.
 Quod si non alia poteris ratione parentem
 Flectere : sed poteris : quid enim non unica possis ?
 Tunc potius tamen ipsa , pio cum jure licebit ,
 Cum facti causam , tempusque doloris habebis ;
 Tunc potius conata tua atque incepta referro :
 Meque Deosque tibi comites , mea alumna , futuroꝝ
 Polliceor : nihil est quod tæxas ordine longum.
 His ubi sollicitos animi relevaverat æstus
 Vocibus , & blanda pectus spe vicerat agrum ;
 Paullatim tremebunda genis obducere vultem
 Virginis , & placidam tenebris captare quietem ,
 Inverso bibulum restinguens lumen olivo .
 Incipit ad crebros insani pectoris ictus

Ferre manum , assiduâ mulcens præcordia palmis ;
 Noctem illam sic mœsta super morientis alumnae
 Frigidulos cubito subnixâ pependit ocellos.
 Postera lux ubi læta diem mortalibus almum,
 Et gelido veniens mani quætiebat ab Æta ,
 Quem pavidæ alternis fugitant , optantque puellæ ;
 Hesperium vitant , optant ardescere Solem ;
 Præceptis paret virgo nutricis , & omnis
 Undique conquirat nubendi sedula causas.
 Tentantur patriæ summissis vocibus aures ,
 Laudanturque bonæ pacis bona : multus ineptæ
 Virginis insolito sermo novus errat in ore.
 Nunc tremere instantis belli certamina dicit ,
 Communemque timere Deum : nunc regis amicos,
 (Namque ipso verita est orbari mœsta parente)
 Cum Jove communis qui quondam habuere nepo-
 tes :

Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
 Invenit , & Divam terret formidine civis :
 Nunc alia ex aliis , nec defunt , omina querit.
 Quin etiam castos ausa est corrumpere vates :
 Ut , cum cæsa pio cecidisset victima ferro ,
 Essent , qui generum Minoa auctoribus extis
 Jungere , & ancipites suaderent tollere pugas.
 At nutrix patula componens sulfura testa ,
 Narcissum , casiamque , herbas incendit olentis :
 Terque novena ligat triplici diversa colore
 Fila : ter in gremium mecum , inquit , despue , virgo.
 Despue ter , virgo : numero Deus impare gaudet.

Inde Jovi geminat magno Stygialia sacra ,
 Sacra nec Idæis senibus , nec cognita Graiis.
 Pergit Amyclæo spargens altaria thallo ,
 Regis Iolciacis animum defigere votis.
 Verum, ubi nulla movet stabilem fallacia Nisum,
 Nec possunt homines , nec possunt flectere Divi :
 (Tanta est in parvo fiducia crine cavendi :)
 Rursus ad inceptum sociam se adjungit alumæ ,
 Purpureumque parat rursus tondere capillum ,
 Cum longo quod jam captat succurrere amori.
 Non minus illa tamen revchi, quod mœnia crescant,
 Gaudeat : & cineri patriæ est jucunda sepulto.
 Ergo metu capiti Scylla est inimica paterno.
 Tum coma Sidonio florens succiditur ostro :
 Tum capitur Megara, & Divum responsa probantur :
 Tum suspensa novo ritu de navibus altis ,
 Per mare cæruleum trahitur Niseia virgo.
 Complures illam Nymphæ mirantur in undis :
 Miratur pater Oceanus , & candida Thetys ,
 Et cupidas secum rapiens Galatea sorores :
 Illa etiam , junctis magnum quæ piscibus æquor ,
 Et glauco bipedum cursu metitur equorum ,
 Leucothoë , parvusque Dea cum matre Palæmon.
 Illi etiam alternas fortiti vivere luces ,
 Cara Jovis soboles , mægnum Jovis incrementum ,
 Tyndaridæ niveos mirantur virginis artus.
 Has adeo voces , atque hæc lamenta per auras
 Fluctibus in mediis questuolvebat inani ,
 Ad Cœlum infelix ardentia lumina tollens ,

Lumina : nam teneras arcebant vincula palmas.
 Supprime o paullum turbati flamina venti ,
 Dum queror : & Divos , quamquam nil testibus illis
 Profeci , extrema moriens tamen adloquor hora.
 Vos ego , vos adeo , venti , testabor , & auræ :
 Vos matutina si qui de gente venitis ,
 Cernitis : illa ego sum cognato sanguine vobis
 Scylla , quod , ah , salva liceat te dicere Procne !
 Illa ego sum Nisi pollentis filia quondam ,
 Certatim ex omni petiit quam Græcia regno ,
 Qua curvus terras amplectitur Hellepontus :
 Illa ego sum , Minos , sacrato foedere conjunx
 Dicta tibi ; tamen hæc , & si non accipis , audis.
 Vincitane tam magni tranabo gurgitis undas ?
 Vincita tot assiduas pendebo ex ordine luces ?
 Non equidem me alio possum contendere dignam
 Supplicio : quod sic patriam carosque Penates
 Hostibus , immitique addixi ignara tyranno.
 Verum esto : hæc , Minos , illos scelerata putavi ,
 Si nostra ante aliquis nudasset foedera casus ,
 Facturos : quorum direptis moenibus urbis ,
 O ego crudelis , flamma delubra petivi :
 Te vero victore prius vel sidera cursus
 Mutatura suos , quam te mihi talia captæ
 Facturum metui : jam jam scelus omnia vincit.
 Ten'ego plus patrio dilexi perdita regno ?
 Ten'ego ? nec mirum , vultu decepta puella
 Ut vidi , ut perii , ut me malus abstulit error !
 Non equidem ex isto speravi corpore posse

Tale malum nasci : forma , vel fidere fallor.
 Non me deliciis commovet regia dives
 Coralio fragili , ac electro lacrymoso ;
 Me non florentes æquali corpore Nymphæ ,
 Non metus incensam potuit retinere Deorum.
 Omnia vincit amor : quid enim non vinceret ille ?
 Nec mihi jam pingui sudabunt tempora myrrha ,
 Pronuba nec castos accendet pinus odores ,
 Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.
 Magna queror : nec & illa quidem communis alum-
 na

Omnibus injecta tellus tumulabit arena.
 Mene inter comites , ancillarumque catervas ,
 Mene alias inter famularum munere fungi ,
 Conjugis atque tuæ , quæcumque erit illa , beatæ
 Non licuit gravidos penso devolvere fufos ?
 At belli saltem captivam lege necasses.
 Jam fessæ tandem fugiunt de corpore vires ,
 Et caput inflexa lentum cervice recumbit :
 Marmorea adductis labascunt brachia nodis.
 Æquoræ pestes , immania corpora ponti ,
 Undique conveniunt , & glauco in gurgite circum
 Verbere caudarum , atque oris minitantur hiatu.
 Jam tandem casus hominum , jam respice , Minos.
 Sit satis hoc , tantum solam vidisse malorum :
 Vel fato fuerit nobis hæc debita pestis ,
 Vel casu incepto , merita vel denique culpa.
 Omnia nam potius , quam te læsisse , putabo.
 Labitur interea revoluta ab litore classis ,

Magna repentino finiuntur lineæ Coro ,
 Flebitur in viridi remus sale , languida fessæ
 Virginis in cursu moritur querimonia longo.
 Deserit angustis inclusum faucibus Isthmon ,
 Cypselidæ magni florentia regna Corinthi :
 Præterit abruptas Scironis protinus arcis ,
 Infestumque suis diræ testudinis exit
 Spelæum , multoque cruentas hospite cautes.
 Jamque adco tutum longe Pirecia cernit ,
 Et notas secum , heu frustra , respectat Athenas,
 Jam procul è fluctu Minoia respicit arva ,
 Florentisque videt jam Cycladas, hinc Strophadas-
 que :

Hinc sinus , hinc statio contra patet Hermiona,
 Linquntur ante alias longe gratissima Delos
 Nereidum matri , & Nepruno Ægæo.
 Prospicit incinctam spumanti litore Cythnon ,
 Marmoreamque Paron , viridemque adlapsa Dony-
 sam ,

Æginamque simul , sementiferamque Seriphum.
 Fertur , & incertis jactatur ad omnia ventis.
 Cymba velut , magnas sequitur cum parvula classis ,
 Afer & hiberno bacchatur in æquore turbo :
 Donec tale decus formæ vexavit , & ægros
 Non tulit , & miseros mutavit virginis artus ,
 Cæruleo pollens conjunx Neptunia regno.
 Sed tamen externam squamis vestire puellam ,
 Infidosque inter teneram committere piscis
 Non statuit : nimium est avidum pecus Amphitri-
 tes.

Aëriis potius sublimem sustulit alis ,
 Effet ut in terris facti de nomine Ciris ,
 Ciris Amyclæo formosior ansere Ledæ.
 Ac velut in niveo teneræ cum primitus ovo
 Effigies animantis , & internodia membris
 Imperfecta novo fluitant concreta calore :
 Sic liquido Scyllæ circumfusum æquore corpus
 Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
 Undique mutabant , atque undique mutabantur.
 Oris honos primum , & multis optata labella ,
 Et patulæ frontis species concrefcere in unum
 Cœpère , & gracili mentum producere rostro.
 Tum , qua se medium capitis discrimen agebat ;
 Ecce repente , velut patrios imitatus honores ,
 Purpuream concussit apex in vertice cristam.
 At mollis varios intexens pluma colores ,
 Marmoreum volucris vestivit tegmine corpus ,
 Lentaque perpetuas fuderunt brachia pennas :
 Inde alias partis , minioque infecta rubenti
 Crura novæ macies obduxit squalida pellis ,
 Et pedibus teneris unguis confixit acutos.
 Et tamen hoc demum miseræ succurrere pacto
 Vix fuerat placida Neptuni conjuge dignum.
 Nunquam illam posthac oculi videre suorum
 Purpureas flavo retinentem vertice vittas :
 Non thalamus Tyrio fragans accepit à momo ,
 Nullæ illam sedes ; quid enim jam sedibus illi ?
 Quæ simul ut sese cano de gurgite velox
 Cum sonitu ad Cœlum stridentibus extulit alis ,

Et multum late disperfit in equore rorem
 Infelix virgo nequicquam morte recepta
 Incultum solis in rupibus exigit ævum,
 Rupibus, & scopulis, & litoribus desertis.
 Nec tamen hoc iterum poena sine: namque Deum

Rex,

Omnia qui imperio terrarum millia versat,
 Commotus talem ad Superos volitare puellam,
 Cum pater extinctus cæca sub nocte lateret,
 Illi pro pietate sua (nam sæpe tepenti
 Sanguine taurorum supplex respererat aras,
 Sæpe Deum largo decorarat munere sedes)
 Reddidit optatam mutato corpore vitam,
 Fecit & in terris Halizætus ales ut esset.
 Quippe aquilis semper gaudet Deus ille coruscus.
 Huic vero miseræ, quoniam damnata Deorum
 Judicio gnatique & conjugis ante fuisset,
 Infesti apposuitque odium crudele parentis.
 Namque ut in ætherio signorum munere præstans,
 Unum quem duplici stellarum fidere vidi,
 Scorpius alternis clarum fugit Oriona:
 Sic inter sese tristis Halizætus iras,
 Et Ciris memori servant ad sæcula fato.
 Quacumque illa levem fugiens secat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras,
 Insequitur Nifus: qua se fert Nifus ad auras
 Illa levem fugiens raptim secat æthera pennis.

FINIS.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
CATALECTA.

ELIA, Tucca, tibi venit, sed sæpe
videre

Non licet: occultitur limine clausa
viri.

Delia sæpe tibi, non venit adhuc mi:
hi: namque

Si occultitur, longe est, tangere quod nequeas.
Venerit aut tibi, sed jam jam mihi nuntius iste
Quid prodest? illi dicito, quæ rediit.

Corinthiorum amator iste verborum,
Iste iste rhetor: namque quatenus totus

Thucycides tyrannus Atticæ febris,
 Tau Gallicum spinæ ipsemet male illiſt,
 Iſta omnia, iſta verba miſcuit fratri.

Socer beate nec tibi, nec alteri,
 Generque Noctuine, putidum caput,
 Tuone nunc puella talis, heu tuo
 Stupore preſſa rus abibit? hei mihi
 Ut ille verſus uſquequaque pertinet.
 Gener, focerque, perdidisti omnia.

Superbe Noctuine, putidum caput,
 Datur tibi puella, quam petis, datur,
 Datur, ſuperbe Noctuine, quam petis:
 Sed, ô ſuperbe Noctuine, non vides
 Duas habere filias Atilium,
 Duas, & hanc, & alteram tibi dari.
 Adeſte nunc, adeſte, ducit, ut decet,
 Superbus ecce Noctuinus herneam.

Jacere me, quod alta non poſſim, putas,
 Ut ante vectari freta:
 Nec ferre durum frigus, aut æſtum pati,
 Neque arma victoris ſequi.
 Valent, valent mihi ira, & antiquus furor,
 Et lingua, qua adſim tibi,
 Et proſtitutæ turpe contubernium
 Sororis. ô quid me incitas,
 Quid, impudice, & improbande Cæſari?

Sed furta dicantur tua ,
 Et heluato sera patrimonio
 In fratre parsimonia :
 Vel acta puero cum viris convivia ,
 Udæque per somnum nates :
 Et incio repente clamatum super ,
 Thalaffio , Thalaffio.
 Quid palluisti femina ? an joci dolent ?
 An facta cognoscis tua ?
 Non me vocabis pulcra per Cotyttia
 Ad feriatos fascinos.
 Nec dein movere lumbos in crocotulam
 Prensis videbo altaribus ,
 Flavum probe Thybrim & olentis nauticum
 Vocare : ubi appulsæ rates
 Stant in vadis cœno retentæ fordido ,
 Macraque luctantes aqua.
 Neque in culinam ; & uncta compitalia ,
 Dapesque ducis fordidas :
 Quibus repletus , ut salivosis aquis ,
 Obesam ad uxorem redis ,
 Et æstuantem doctæ solvis pantices ,
 Os usque lambis saviis ,
 Nunc læde , nunc laceffe , si quidquam vales ;
 Et nomen adscribo tuum.
 Cinæde Luci , an te reliquerunt opes ?
 Fameque genuini crepant ?
 Videbo habentem præter ignavos nihîl
 Fratres , & iratum Jovem ,

Sciffumque ventrem , & hernioſi patruſ
Pedes inedia turgidos.

Ad Venerem dedicatio Æneidos.

Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus ,
O Paphon , ô ſedes quæ colis Idalias :
Troïus Æneas Romana per oppida digno
Jam tandem ut tecum carmine veſtus eat :
Non ego thure modo , aut picta tua templa tabella
Ornabo , & puris ferta feram manibus.
Corniger hos aries humilis , & maxima taurus
Viſtima ſacratos tinget honore focos.
Marmoreuſque tibi , Dea , verſicoloribus aliis
In ignem picta ſtabit amor pharetra.
Adſis , ô Cytherea : tuus te Cæſar Olympo ,
Et Surrentini litoris ora vocat.

Ite hinc inanes rhetorum manipuli ,
Inflata rore non Achaico verba ;
Et vos , Sile , Albuti , Arquitiſque , Varroque ,
Scholaſticorum natio madens pingui :
Ite hinc inanes cymbalon juventutis.
Tuque , ô mearum cura Sexte curarum ,
Vale Sabine : jam valete formoſi.
Nos ad beatos vela mittimus portus ,
Magni petentes docta diſta Scironis ,
Vitamque ab omni vindicabimus cura.
Ite hinc Camenæ , vos quoque limite ſævæ ,
Dulces Camenæ : nam fatebimur verum ,

Dulces fuistis : & tamen meas chartas
 Revisitote : sed pudenter & raro.

De Sabino parodia Catulliana.

Sabinus ille , quem videtis hospites ,
 Ait fuisse mulio celerrimus :
 Neque ullius volantis impetum cisi
 Nequisse præterire : five Mantuam
 Opus foret volare , five Brixiam.
 Neque hoc negat Triphonis æmuli domus
 Negare nobilem , insulamve cærulei :
 Ubi iste post Sabinus , ante Quinctio
 Bidente dicit attondiffe forcipe
 Comata colla , ne qua fordidum jugo
 Premente dura vulnus ederet juba.
 Cremona frigida , & lutosâ Gallia
 Tibi hæc fuisse , & esse cognitissima
 Ait Sabinus. Ultima ex origine
 Tua fctisse dicit in voragine ,
 Tua in palude deposuisse farcinas ,
 Et inde tot per orbitosa millia
 Jugum tulisse : læva , five dextera
 Stringere mulas , five utrumque corperat.
 Neque ulla vota semitalibus Deis
 Sibi esse facta , propter hoc novissimum
 Paterna lora , proximumque pectinem.
 Sed hæc prius fuere , nunc eburnea
 Sedetque sede , seque dedicat tibi
 Gemelle Castor , & Gemelle Castoris.

Ad Varium.

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam:
 Dispeream, nisi me perdidit iste putus.
 Sin autem præcepta vetant me dicere: sane
 Non dicam, sed me perdidit iste puer.

Ad villam Scironis.

Villula, quæ Scironis eras, & pauper agelle,
 Verum illi domino tu quoque divitiæ:
 Me tibi, & hos ana mecum, quos semper amavi,
 Si quid de patria tristius audiero,
 Commendo, in primisque patrem: tu nunc eris illi,
 Mantua quod fuerat, quodque Cremona prius.

Pauca mihi, niveo sed non incognita Phœbo,
 Pauca mihi doctæ, dicite, Pegasides.
 Victor adest magni magnum decus ecce triumphi,
 Victor qua terræ, quaque parent maria:
 Horrida barbaricæ portans insignia pugnæ,
 Magnus ut Oenides, utque superbus Eryx.
 Nec minus idcirco nostros expromere cantus
 Maximus, & sanctos dignus inire choros.
 Hoc itaque insuetis jactor magis, optime, curis:
 Quid de te possim scribere, quidve tibi.
 Namque, fatebor enim, quæ maxima deterrendi
 Debit, hortandi maxima causa fuit.
 Pauca tua in nostras venerunt carmina chartas,
 Carmina cum lingua, tum sale Cecropio,
 Carmina

Carmina, quæ Pylium sæclis accepta futuris,
 Carmina, quæ Pylium vincere digna senem.
 Molliter hic viridi patulæ sub tegmine quercus
 Mœris pastores & Melibœus erant.
 Dulcia jactantes alterno carmina versu,
 Qualia Trinacriæ doctus amat juvenis:
 Certatim ornabant omnes Heroida Divæ,
 Certatim Divæ munere quæque suo.
 Felicem ante alias tanto scriptore puellam:
 Alter non famam dixerit ipse prior.
 Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
 Quæ volucrem cursu vicerat Hippomenem:
 Candida cycneo non edita Tyndaris ovo,
 Non supero fulgens Cassiopea polo.
 Non defensa diu volucrum certamine equorum,
 Optabant Graiæ quam sibi quæque manus.
 Sæpe animam generi pro qua pater impius hausit:
 Sæpe rubro Eleis sanguine fluxit humus.
 Regia non Semele, non Inachis Acrifione,
 Immitti expectant fulmine & imbre Jovem.
 Cujus & ob raptum pulsæ liquère penates
 Tarquini patrios, filius atque pater.
 Illo, quo primum dominatus Roma superbos
 Mutavit placidis tempore consulibus.
 Multa neque immeritis donavit præmia alumnis,
 Præmia Messalis maxima Poplicolis.
 Nam quid ego immensi memorem studia ista labo-
 ris?
 Horrida quid duræ tempora militiæ?
 Temus I. Q

Castra foro solitos, urbi præponere castra,
 Tam procul hoc nato, tam procul hac patria?
 Immoderata pati nunc frigora, nuncque calores?
 Stertere vel dura posse super filice?
 Sæpe truce[m] adverfo perlabi fidere pontum?
 Sæpe audendo mare vincere, sæpe hyemem;
 Sæpe etiam densos immittere corpus in hostes:
 Communem belli nec timuisse Deum?
 Nunc celeres Afros, perituraque millia gentis,
 Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi?
 Nunc aliam ex alia bellando quærere gentem?
 Vincere & oceani finibus ulterius?
 Non nostrum est, inquam, tantas attingere laudes:
 Quin ausim hoc etiam dicere, vix hominum est.
 Ipsa, hæc ipsa ferent rerum monumenta per orbem:
 Ipsa sibi egregium facta decus parient.
 Nos ea, quæ tecum finxerunt carmina Divi,
 Cynthius, & Musæ, Bacchus, & Aglaie.
 Si laudes adspirem, humili sed adire Camena:
 Si patrio Graios carmine adire sales
 Possumus; optatis plus jam procedimus ipsis.
 Hoc satis est, pingui nil mihi cum populo.

Aspice quem valido subnixum gloria regno
 Altius & Cœli sedibus extulerat.
 Terrarum hic bello magnum concusserat orbem:
 Hic reges Asiæ fregerat, & populos.
 Hic grave servitium tibi, jam tibi, Roma, ferebat:
 Cetera namque viri cuspide conciderant:

Cum subito in medio rerum certamine præceps
 Corruit, è patria pulsus in exilium.
 Tale Deæ numen, tali mortalia nutu
 Fallax momento temporis hora dedit.

Quocumque ire ferunt variæ nos tempora vitæ,
 Tangere quas terras, quosque videre homines:
 Dispercam, si te fuerit mihi carior alter,
 Alter enim quis te dulcior esse potest?
 Cui Venus ante alios, Divi, Divûmque sorores,
 Cuncta neque indigno, Musa, dedere bona;
 Cuncta quibus gaudet Phœbus, chorus ipseque
 Phœbi:
 Doctior ô quis te, Musa, fuisse potest?
 O quis te in terris loquitur jucundior urto?
 Clio nam certe candida non loquitur.
 Quare illud fatis est si te permittis amari:
 Non contra ut sit amor mutuus inde mihi.

Quis Deus, Octavi, te nobis abstulit? an, quæ
 Dicunt, ah nimio pocula dura mero?
 Vobis si culpa est bilis: sua quemque sequuntur
 Fata: quod immeriti crimen habent cyathi.
 Scripta quidem tua nos multum mirabimur, & te
 Raptum, & Romanam flebimus historiam.
 Sed tu nullus eris: perversi dicite Manes,
 Hunc superesse patri quæ fuit invidia?

*Publii Virgilii Fragmenta ex Epistola
quam ad Augustum Casarem
super Æneide sua scripsit.*

EGO vero frequentes à te literas accipio. *Et infra* : de Ænea quidem meo , si mehercule jam dignum auribus haberem tuis , libenter mitterem. Sed tantum inchoata res est , ut pæne vitio mentis tantum opus ingressus mihi videar : cum præsertim , ut scis , alia quoque studia ad id opus , multoque potiora , impertiar.

VARIÆ LECTIONES NOTABILIORES.

E C L O G A I. Pag. 2. v. 1.

PA T R I A M fugimus. MS. G. *fugimus patriam.*

Pro *linquimus*, Mark. *liquimus.*

Ibidem. Sæpe sinistra, &c. Deest hic versus in Par.
ut & B. & G.

Prædixit. Mark. *dicbat.*

Pag. 3. v. 7.

Exiret victima. Mark. *erraret.*

Pag. 4. v. 8.

Canet . . . ad auras. MS. *aves.*

Ibid. v. 17.

Et rapidum. MS. G. *ad rapidum.*

Oaxem. Par. ut & MS. G. *Oaxen.*

Ibid. v. 24.

Perduxit. Ita Par. & MS. B. *produxit.*

Pag. 5. v. 5.

Hac nocte. Multi codices, *hanc noctem*: in primis
codex MS. Florentinus.

E C L O G A II. Pag. 6. v. 8.

Quam dives pecoris, nivci quam lactis abundans.

190 VARIÆ LECTIONES

Parisiensis codex MS. *nivei* conjungit cum *pecoris* :
habet enim illic semicolon ; & adscriptum erat
quia antiqui albam lanam diligebant.

Pag. 7. v. 11.

Tum *casia*. Mark. *cum*.

Ibid. v. 15.

Addam cerea pruna : honos , &c. Ita Par. non
honoros.

E C L O G A III. Pag. 9. v. 10.

Aliqua nocuisses. Mark. *aliquid*.

Pag. 11. v. 1.

Audiat hæc tantum vel qui venit. Ecce. Par. *Au-*
diat hæc tantum ; vel qui ? venit ecce Pal. Mark.
audiat hæc aliquis ; vel quis.

E C L O G A IV. Pag. 14. v. 13.

Sæclorum. Mark. *seculorum*.

Pag. 15. v. 8.

Nullò. Mark. *primo*.

Pag. 16. v. 2.

Hinc. Mark. *hic*.

Ibid. v. 22.

Orphei Calliopea. Mark. *Orpheo Calliopea*. Par.
Orphi.

E C L O G A V. Pag. 17. v. 7.

Confedimus. Heinsius , *confidimus*.

Pag. 18. v. 14.

Nulla neque. Par. *ulla neque.*

Ibid. v. 19.

Thiasos. Mark. *Thyrsos.* Inducere Baccho. Par.
Bacchi, ut & Mark.

Pag. 20. v. 14.

Arvifia. Par. *Arcufia.* Heinſius. *Arinſia.*

Ibid. v. 17.

Vota. Mark. *dona.*

Ibid. v. 18.

Cum Inſtrabimus. Mark. *colluſtrabimus.*

Ibid. v. 24.

Dona. Mark. *digna.*

Pag. 21. v. 1.

Donabimus. Par. *donavimus.*

E C L O G A V I. Pag. 21. v. 7.

Syracoſio. Par. *Syracuſio.*

Ibid. v. 8.

Noſtra, nec erubuit. Par. ut & Mark. *noſtra ne-
que erubuit.*

Ibid. v. 13.

Vare. Mark. *Varre*, & ſic poſtea.

Ibid. v. 19.

Mnaſilus. Heinſius. *Mnaſilos.*

192 VARIÆ LECTIONES

Pag. 22. v. 6.

Injiciunt. Par. *iniciunt.*

Ibid. v. 13.

Incipit ipse. Mark. *ille.*

Ibid. v. 15.

Motare. Mark. *nutare.*

Ibid. v. 17.

Nec tantum Rhodope. Hic versus deest in M S.

B. in eodem versu pro *miratur*, Heinsius legit *mirantur.*

Ibid. v. 19.

Marisque. Heinsius. *marisve.*

Ibid. v. 20.

Ut his exordia primis. Mark. *in his exordia primis.*

Ibid. v. 24.

Novum ut terræ stupeant. Par. absque *ut.*

Ibid. v. 27.

Errent. Mark. *current.*

Pag. 23. v. 9.

Timuisset. Mark. *tenuisset.*

Ibid. v. 25.

Utque viro. Mark. *atque.*

Pag.

Pag. 24. v. 3. 13. 14. 16. 18.

Quibus ille solebat. Mark. *Quibus ante solebat.*

Petiverit. Par. C. & Mark. *petierit.*

Tecta supervolitaverit. Mark. *distinctè, tecta super volitaverit.*

Ediscere. MS. B. item Mark. *ediffere.*

Referre. Par. C. & Mark. *referri.*

E C L O G A VII. Pag. 26. v. 18.

Sinum lactis, & hæc te liba, Priape.

Mark. *Si nostri lactis, hæc liba, Priape.*

Pag. 27. v. 3. 5. 6. 8.

Repetent. Reg. Par. Cod. *repetunt.*

Sardois. Par. Regius Cod. *Sardonis.*

Rusco. Markianus Codex, *visco,*

Anno est. *omittit est Idem.*

E C L O G A VIII. Pag. 28. v. 17.

Requierunt. MS. B. *liquerunt.*

Pag. 29. v. 2. 10.

Seu magni superas jam. Mark. *jam magni superas seu.*

Decefferat. Mark. Cod. *discefferat.* in sequenti versu idem omittit *est.*

Pag. 30. v. 1. 13. 18, 19.

Gryphes. Markianus Codex. *Tigres.*

Me jam cœperat annus. Par. C. *me jam acceperat annus.*

194 VARIÆ LECTIONES

Ismarus aut Rhodope. Heinſius. *Aut Tmaros aut Rhodope.* Par. *Ismaros, aut Rhodope.*

Nec noſtri generis puerum. Mark. *nec generis noſtri puerum.*

Pag. 31. v. 15. 19.

Sanos avertere ſacris experiar ſenſus. Mark. *Sanos avertere ſenſus experiar ſacris.*

Ulyſſei. Heinſius. *Ulixi.* Par. Cod. *Ulixis,*

Pag. 33. v. 14.

Credimus &c. hunc verſum Mark. omittit.

ECLOGA IX. Pag. 34. v. 13.

Chaonias dicunt, aquilâ veniente, MS. B, *Chaonias aquila dicunt veniente.*

Pag. 35. v. 17.

Diſtinent. Par. Regius Cod. *diſtendant.*

ECLOGA X. Pag. 37. v. 15.

Subterlabere. Mark. Codex. *interlabere.*

Pag. 38. v. 5, 8. II. 13.

Illum etiam flevere. Mark. *nec non flevere.*

Noſtri nec pœnitet. Cod. Mark. *veſtri nec pœnitet.*

Upilio. Par. Cod. Mark. *Oppilio.* Bubulci. Par. & Mark. *ſubulci.*

Omnes, unde amor iſte, rogant? tibi venit Apollo, M. S. Codex Florentinus, & Heinſius. *Unde*

amor iſte, rogant, tibi?

Pag. 39. v. 21. 27.

Crescent illæ , crescetis. *crescunt illæ , crescetis.*
Idem.

Hæc sint . . . medicina. *hæc sit medicina.* Reg. Cod.

Pag. 40. v. 12. 13.

Cujus amor. Cod. Mark, *quous amor.*

Subjicit. Reg. Cod. & Mark. *subicit.*

GEORGICON

LIBER PRIMUS.

Pagina. 51. Versu 4.

SIT pecori; apibus. C. Mark. *fit pecorique apibus.*

Pag. 52. v. 13.

Tegeæ. Ita reposui cum Par. Codice Regio , Ser-
vio , & Masvicio.

Pag. 53. v. 18.

At prius. Par. Regius Cod. *ac prius.*

Pag. 54. v. 5. 9. 20.

Invertant. Heinsius. *invertant.*

Officiant. Reg. Codex , *offiant* , cui aliâ manu in
medio super scriptum *et.*

196 VARIÆ LECTIONES

Ne saturare. Cod. Mark. *nec saturare.*

Pag. 55. v. 4. 13. 15.

Astringit. Reg. Cod. *adstringit.* Mark. *constringit,*

Humida. Par. Reg. Cod. *umida.*

Myfia. Regius Codex. *Moefia.*

Pag. 56. v. 6. 22. 24.

Intyba. Heinsius. *intuba.*

Tunc alnos primùm fluvii sensère cavatas.

Parif. Codex Regius.

Tunc alnos fluvii primùm sensère.

Pleiadas, Hyadas, clarumque Lycaonis Arcton.

Pleiadasque Hyadas, clarique Lycaonis. Mark.

Pag. 57. v. 3. 12, 14.

Primi cuneis scindebant.

Mark. *Primum cuneis scindebant.*

Interque nitentia culta.

Interque virentia culta. Mark. Codex.

Terram infectabere. Reg. Cod. *herbam infectabere.*

Pag. 58. v. 7. 10. 17.

Exploret. Ita reposui cum Codice Regio.

Area cum primis. Mark. *Area tum primum,*

Populatque Mark. Codex. *populantque.*

Pag. 59. v. 21.

Vere fabis satio: tum te.

Mark, *Vere fabis satio est, cum te.*

Pag. 60. v. 5. 10. 15.

Vanis elusit avenis. Ita Regius Codex.

- Heinsius, & alii. *vanis elusit ariflis.*
 Dimensum. Reg. Cod. *demensum.*
Carulea glacie concretæ. Ita Reg. Codex, & supra
 alia manu glossa addita, *subnigræ.*

Pag. 62. v. 3. 11.

Cœcumque, Japetumque. Reg. Cod. *Cœum Jape-*
tumque.

Multa adeo gelida melius.

Reg. Cod. & Mark. *Multa adeo melius gelida.*

Pag. 64. v. 7. 9. 12. 15.

Aut Athon, aut Rhodopen. Ita Par. Cod. & Mark.

Heins. *Aut Atho, aut Rhodopen.*

Versu sequenti. Dejicit. Reg. Cod. *Deicit.*

Plangunt. Par. Cod. Reg. *plangit,* & glossa super-
 addita, *resonare facit.*

Quos ignis Cœli. Mark. *Quos signis Cœli.*

Extremæ sub casum hyemis. Par. Cod. *Extremæ*
sub casu hyemis; glossa tamen super addita,
in finem hyemis.

Ibid. v. ultimo.

Menstrua Luna monefiet. Mark. *moveret.*

Pag. 65. v. 6. 13.

Increbescere. Par. Cod. & Mark. *increbescere.*

Noctisque per umbras. Ita Par. C. non, *per umbram.*

Pag. 66.

Versui 7 subjungit Markianus Codex.

198 *VARIÆ LECTIONES*

Aut caput oblectat quorundam venientibus undis.

Pag. 67. v. 8. 13.

Inter se foliis strepitant.

Mark. Inter se in foliis strepitant.

Et pectora motus . . . concipiunt. Mark. pectora.

Pag. 68. v. 7. 12.

Variaverit ortum. Mark. orbem.

Diversi erumpent. Par. Cod. rumpunt.

Pag. 69. v. 2. 9. 24.

Solem quis dicere falsum audeat ?

Par. Codex . . . falsum esse audeat ?

*Obscenique canes. Par. Cod. glossa addita, im-
pocentij, execrabiles.*

Et alitè

Per noctem resonare, lupis ululantibus, urbes.

Par. Codex. alia.

GEORGICON

LIBER SECUNDUS.

Pagina 3. Versu 25.

CRESCENTIQUÈ adimunt fœtus.
Crescentisque adimunt fœtus. Par. Cod.

149. 74. 2. *ultra.*

Mixtaque novae. *Pat. Loc. unaliqua*

149. 76. 2. 17. 18.

Velleraque in foliis. *Mark. Valeriana et.*

Extremi sunt arbor? *Dir. non*

Extremis sunt arbor? *Dir. non*

149. 78. 2. 18. 19. 20.

Rebus natura ferendis. *Mark. Junonia.*

Gaudem sylvae. *Reg. Cui. gaudem.*

Montis corvalle. *Mark. Junonia non valde.*

149. 79. 2. 23.

Pecore. *Pat. Cui. Legum. pecunia.*

149. 80. 2. 5. 21.

Ille ferax olivae est. *Mark. Ille ferax olivae est.*

Si decerunt. *Reg. Cui. decerunt. Hanc. procerum.*

Markianus Codex. terra.

149. 81. 2. 26.

Et quis cui color. *Reg. Cui. Et quisquis color.*

149. 82. 2. 12. 24.

Seco limine. *V. C. Insi. vobis limine.*

Altior... designat arbor. *Reg. Cui. ut non*

Mark. altior.

149. 83. 2. 1. 7. 8.

Convellant. *Mark. convellant.*

Aut caput objectat querulum venientibus undis.

Pag. 67. v. 6. 13.

Inter se foliis strepitant.

Mark. Inter se in foliis strepitant.

Et pectora motus . . . concipiunt. Mark. pectore.

Pag. 68. v. 7. 12.

Variaverit ortum. Mark. orbem.

Diversi erumpent. Par. Cod. rumpunt.

Pag. 69. v. 2. 9. 14.

Solem quis dicere falsum audeat ?

Par. Codex . . . falsum esse audeat ?

*Obscœnique canes. Par. Cod. glossa addita , im-
portuni , execrabiles.*

Et alitè

Per noctem resonare , lupis ululantibus , urbes.

Par. Codex. alia.

GEORGICON

LIBER SECUNDUS.

Pagina 3. Versu 25.

CRESCENTIQUÈ adimunt foetus.
Crescentisque adimunt fetus. Par. Cod.

Pag. 74. v. ultimo.

Miraturque novas. Par. Cod. *miratasque.*

Pag. 76. v. 13. 15.

Velleraque ut foliis. Mark. *Velleraque et.*

Extremi sinus orbis? Ubi aëra.

Extremique sinus orbis & Ubique aëra. Mark.

Pag. 78. v. 16. 19. 27.

Rebus natura ferendis. Mark. *ferendis.*

Gaudent sylva. Reg. Cod. *gaudet.*

Montis convalle. Mark. *Montis cum valle.*

Pag. 79. v. 23.

Pctiêre. Par. Cod. Regius. *petivêre.*

Pag. 80. v. 9. 20.

Illa ferax oleæ est. Heinf. *Illa ferax oleo est.*

Si deerunt. Reg. Cod. *derunt.* Rarum pecorique.

Markianus Codex. *terra.*

Pag. 81. v. 16.

Et quis cui color. Reg. Cod. *Et quisquis color.*

Pag. 82. v. 12. 24.

Sectio limite. V. C. Fab. *necesse limite.*

Altior... defigitur arbos. Reg. Cod. nec non

Mark. *altius.*

Pag. 83. v. 1. 7. 8.

Convellunt. Mark. *convellent.*

100 *VARIÆ LECTIONES*

Defringe. Heinſius, & alii quidam. *deſtringe.*
Reuſo. Reg. Cod. *reuiſo.*

Pag. 84. v. 4. 10. 21.

Ver adeo frondi nemorum.

Ver adeo frondis eſt nemorum. Markianus.

Tepentibus auris. Reg. Cod. *tremantibus.*

Duris caput extulit arvis. Quidam. *durum.*

Pag. 85. v. 14. 20.

Furcaſque bicornes. Reg. Cod. *valentis.*

Ipfâ acies falcis. Reg. Cod. & Mark. *acie.*

Pag. 86. v. 11. 25.

Præmiaque ingentes pagos. V. C. F. *Præmiaque ingeniis.*

In veribus. Reg. Cod. *veribus.*

Pag. 87. v. 12. 20.

Primus ſub teſta referto. Mark. *primùm.*

Extremos effectus vinitor antes. Reg. Cod. *effectus extremos.* Mark. *extremos effectos.*

Pag. 88. v. 4.

Placitam olivam. Mark. *placidam.*

Pag. 89. v. 5. 16.

Ilicis alveo. Reg. Cod. & Mark. *alvo.*

Ephyreiaque æra. Par. Cod. & Mark. *Ephyreaque*
v. 17. fucatur lana, Mark. fuſcatnr.

Pag. 90. v. 12.

Sperchiusque; & virginibus. Par. C. *Spercheusque*
Heinius. *spercheosque*.

Pag. 91. v. 3.

Miferosque Penates. Mark: *patrisque*.

GEORGICON

LIBER TERTIUS.

Pagina 93. Versu 4.

OMNIA jam vulgata. Mark. *omnia sunt*.

Pag. 94. v. 2. 24.

Cui non. Mark. in marg. *quoi*: & ita habet multis in locis.

Magnumque fluentem. Mark. *furentem*.

Pag. 95. v. 24.

Nec mihi displiceat. Mark. *Nec tibi*.

Pag. 97. v. 4.

Amyclæi domitus. Par. Cod. *Amyclais*.

Pag. 98. v. 24.

Obtrufior usus. Par. Cod. *obtrufior*.

201 VARIÆ LECTIÖNÉS

Pag. 99. v. 16.

Tu quos ad studium. Mark. *ad studia.*

Pag. 100. v. 2. 16.

De vimine circlos. Mark. *circos.*

Accesserit ætas. Par. Cod. *etatis*: ut & Mark. qui etiam pro *accesserit*, *occeperit*.

Pag. 101. v. 7. 14.

Lenibus horrescunt. Mark. *levibus.*

Crescere jam domitia finito. Par. Cod. *domiti*; additã glossã, scil. *equi*.

Pag. 102. v. 5.

Lavit ater. Mark. *levat.*

Pag. 103. v. 17. 13.

Abruptis turbata procellis. Par. Cod. à *brutis turbata procellis.*

Quid quæ imbelles dant prælia cervi.

Quique imbelles dant. Mark.

Pag. 104. v. 18.

Hic labor, hinc laudem, &c. Par. Cod. *Hinc labor, hinc laudem.*

Pag. 105. v. 1. 15. 24.

Reducitur ætas. Mark. *inducitur.*

Pressis manabunt flumina mammis.

Manabunt ubera palmis, Markianus.

Quo minus est illis curæ mortalis egestas.

Quo minor est illis. Par. Cod. & Mark.

Pag. 106. v. 12.

Sacra nemus accubet umbra.

Sacrum nemus accubet. Mark.

Ibid. v. ultimo, & 1. Pag. 107.

Et hosti

Ante expectatum positus stat in agrine castris.

Et hostem

Ante expectatum, &c. Codex Regius.

Pag. 107. v. 11. 14.

Nec cum investus equis. *vestus.* Markian. Cod.

Hos non immissis canibus. Par. Reg. Cod. *quar.*

Pag. 109. v. 4. 17.

Sub lucem exportans. *Exportans.* Par. C. & Mark.

Galbanoque agitare graves nidore chelydros.

Par. Reg. C. *gravi nidore, addita glossa, noxia-*

Pag. 110. v. 9. 10. 14.

Postquam exhausta palus. Heinsius, & multi.

Postquam exusta palus.

Exilit in ficcum. Par. C. & Mark. *exiit.*

Cum positus novus exuvius, nidusque juventa.

Mark. huic versui subjungebat:

Lubrica convolvens sublato peccore terga.

Pag. 111. v. 10.

Salientem sanguine venam.

304. *VARIÆ LECTIONES*

Saliente sanguine. Par. Codex Regius.

Pag: 113. v. 12.

Laniabant dentibus. Mark. *offibni.*

GEORGICON

LIBER QUARTUS.

Pagina 117. Versu 4.

TOTIUSQUE ordine gentis,
Totiusque ex ordine. Mark.

Pag. 116. v. 22.

At suffire thymo. Par. C. *thymum:*

Pag. 117. v. 18.

Ut mare follicitum, &c. Hic versus à Mark. abest.

Pag. 128. v. 10.

Sed si quem. Par. C. *Sed siquidem.*

Pag. 129. v. 4. 14:

Multa reluctanti obstruitur. Ita Par. C. obruitur.
Mark. *Obsuitur.* Heinsius, & alii.

Tenuemque magis, magis.

Tenuem magis ac magis. Par. Cod. Reg.

Pag. 131. v. 23.

Influit amnis. Ita Par. Codex Regius. Heinf. & alii. *effluit.*

Pag. 132. v. 12. 22.

Et juncto bipedum. Markianus. *evincto.*

Orando flectes. Markianus. *vinces.*

Pag. 134. v. 3. 20.

Diversæ in littore phocæ. Mark. *diverso in l,*
Lapsus . . . rebus. Par. Cod. Reg. *lassis.*

Pag. 136. v. 3. 14.

Implexæ crinibus angues. Par. Cod. *amplexæ.*

Stagnis auditus Averni. Heinfus. *Avernis.*

Pag. 137. v. 24.

Ah! miseram Eurydicen. Mark. *amissam.*

Pag. 138. v. 16. 18. 21.

Ubi nona suos aurora ostenderit ortus. Mark. *re-*
duxerit ortus.

Placatam Eurydicen. Sequentem versum, Et nigram
maclabis ovem, &c, Par. Cod. Regius, & Mark,
præmittunt.

Monstratas excitat aras.

Monstratasque excitat aras. Markianus Codex,

Finis Variarum Læctionum,

100

100

100

